

Å være seg selv

-jakten på en superstjerne

Anne Marthe Kaldestad og Ellen Sofie Ryan Hovland

Hovedoppgave ved Psykologisk institutt

UNIVERSITETET I OSLO

26.10.2007

SAMMENDRAG

Anne Marthe Kaldestad og Ellen Sofie Ryan Hovland

”Å være seg selv – jakten på en superstjerne”

Veileder: Fanny Duckert

I denne undersøkelsen har vi gjennomført en eksplorerende kvalitativ studie basert på seks ungdommers fortellinger om å delta i TV-programmet ”Idol – jakten på en superstjerne”. Deltakerne var i alderen 16-21 år. Undersøkelsen hadde som mål å kartlegge kortsiktige og langsiktige psykologiske reaksjoner på det å delta i et av Norges største underholdningsprogrammer. Vi ønsket å se på de affektive opplevelsene rundt det å erfare massiv medieoppmerksomhet i en begrenset periode, for så å måtte vende tilbake til en stille hverdag da konkurransen var over. Undersøkelsen var knyttet opp mot forskningsprosjektet ”I offentlighetens søkelys”, ledet av professor Fanny Duckert ved Psykologisk Institutt i Oslo.

Metodologisk tok vi utgangspunkt i Grounded Theory og Concensual Qualitative Research. Ungdommene i undersøkelsen ble intervjuet ved inngangen til finalerundene, kort tid etter utstemming og til sist halvannet år etter deltakelse. I analysen av intervjuene ble fem brede kategorier generert: a) Medieidentitet og selvpresentasjon; b) Gruppetilhørighet; c) Selvbevissthet og selvevaluering; d) Tapsopplevelse; e) Idealer og realiteter.

Undersøkelsen viste at deltakerne opplevde Idol som en popularitetskonkurranse som innebar en evaluering av sangprestasjoner, men også personlige attributter og egenskaper. I løpet av prosessen ble deltakerne mer selvbevisste rundt hvordan de fremstod i andres øyne. Dette bidro til intensivert evaluering av seg selv både som person og artist. På den ene siden opplevde deltakerne å få bedre selvfølelse knyttet til mestringsopplevelser og bekræftelser fra omverdenen samt økt sosial status og popularitet. På den andre siden opplevde de en større belastning og usikkerhet rundt det å bli kontinuerlig vurdert, og det å skulle leve opp til andres forventninger. Alle deltakerne var opptatt av å ”være seg selv” i konkurransen. For fire av dem handlet dette om å vise fram mest mulig av seg selv i media. To av deltakerne var mer opptatt av det å begrense eksponering av personlige sider for å ivareta sin profesjonalitet.

Halvannet år etter deltakelsen ønsket fem av dem fortsatt å drive med musikk. Blant disse var det tre som jobbet aktivt mot målet. To av deltakerne opplevde ikke returen til hverdagen som spesielt vanskelig. De fire andre hadde en umiddelbar og sterk følelsesmessig reaksjon som var utfordrende den nærmeste tiden rundt utstemmingen. En av disse opplevde

at problemstillinger knyttet til deltakelsen ble aktuelle over en lengre periode, mens en annen opplevde større utfordringer knyttet til medieeksponering ett års tid etter deltakelse. Samlet var vanskene i etterkant knyttet til tapsopplevelse rundt oppmerksomhet, status og fellesskapstilhørighet, samt det omfattende kontekstskiftet de opplevde ved utgangen av konkurransen. Avslutningsvis har vi diskutert hvordan opplevelsene under Idol kunne knyttes til utfordringer i etterkant. Vi har sett disse aspektene i lys av identitet og selvfølelse. For ungdommene i vårt utvalg var det en beskyttelse å skjerme seg noe for personlig medieeksponering. En fremtredende sårbarhet i møte med skifte i kontekst og ulike forventninger var det å være usikker og utforskende rundt egen identitet under konkurransen.

Undersøkelsen kan bidra med kunnskap om hva som motiverer ungdommer til å delta på Idol. Dette kan igjen bidra til økt forståelse for hvordan man kan ivareta ungdommer i en slik situasjon på best mulig måte.

INNHOLDSFORTEGNELSE

FORORD	0
<hr/>	
INNLEDNING	1
Idolkonseptet i deltakernes øyne	2
Om sjangeren	2
Mål med studien	4
<hr/>	
TEORETISKE OG EMPIRISKE PERSPEKTIVER	5
Berømmelse og selvbevissthet	5
Imaginary Audience theory	6
Ungdomstiden i et identitetsperspektiv	8
Identitetsprosesser	9
Eksplorering og forpliktelse	9
Identitetsprosesser i kontekst	10
Bruk av identitetsbegrepet i denne oppgaven	12
Identitet og selvfølelse	12
Identitet i et senmoderne samfunn	14
<hr/>	
METODE	15
Prosedyre	16
Deltakere og utvalgsprosedyre	17
Intervjuguide	18
Datainnsamling	19
Transkribering	20
Analyse	20
Metodiske betraktninger	23
Etiske problemstillinger	23
Utvalg og utvalgsstørrelse	24
Metodisk troverdighet	24
<hr/>	
RESULTATER OG DISKUSJON	26
Beskrivelse av informantene	26
Kort introduksjon til kategoriene	33
Livet i idoltilværelsen	34
A) Medieidentitet og selvpresentasjon	34
Å finne en rolle	35
Å være seg selv	37
B) Gruppetilhørighet	42
Nye vennskap	43
Sosial status	44
C) Selvbevissthet og selvevaluering	47
Positiv selvevaluering	48
Negativ selvevaluering	50
Utstemming og livet etter Idol	52
D) Tapsopplevelse	53
Tap av gruppetilhørighet	53
Tap av oppmerksomhet	55

E) Idealer og realiteter	57
<u>AVSLUTTENDE DISKUSJON</u>	<u>62</u>
Sårbarhet og beskyttelse	67
Avsluttende betraktninger	69
Veien videre	70
<u>LITTERATUR</u>	<u>71</u>
<u>APPENDIX</u>	<u>77</u>

FORORD

Vi ønsker spesielt å takke idoldeltakerne som var villige til å sette av betydelig tid til intervjuene i dette prosjektet, både underveis i Idol og i etterkant av deltakelsen. Vi vil også takke de deltakerne som har stilt opp på intervjuer, men som ikke ble inkludert i det endelige utvalget. Deres bidrag har vært av stor betydning for hvordan oppgaven ser ut i dag.

Takk til vår veileder Fanny Duckert, Øyvin Tjore og forskningsgruppen tilknyttet ”I Offentlighetens søkelys: Marius Presterud, Kim Edgar Karlsen, Martha Røed, Kjell Arne Strøm-Eriksen, og spesielt Linda Sandbæk som har bidratt en stor del i denne studien.

Takk til Anne Sivertsen og Hedvig Montgomery som bidro med sin kompetanse knyttet til medieeksponering.

Takk til Erlend, Georg og våre foreldre for betydningsfull støtte. Og takk til Kristin for hjelp med korrekturlesning.

Oslo, 20.10.2007

Anne Marthe Kaldestad
og Sofie Ryan Hovland

INNLEDNING

Vi skulle bli sminka, og vi skulle bli dressa opp. Det var fullt kjøør hele dagen. Etter sending så var jeg dritsliten, og jeg hadde ikke spist nesten på to dager. (Det var) utrolig masse stress når jeg kom videre, alle skulle liksom ha et ord med meg. Presse kan være morsomt i små mengder, men når det blir masse så blir jeg bare skikkelig sliten av det. Jeg kjente nesten ikke kroppen min, jeg var bare helt.. sånn en geleklatt, og tankene mine vet jeg ikke hvor var - i hvert fall når jeg opptådte. Ja, det er en veldig vanskelig følelse å beskrive. Det her er liksom helt nytt for meg, å synge fremfor så utrolig masse folk, og der alle kamera er rundt deg. Du må faktisk prestere for at folk skal sitte og stemme på deg. Jeg vil jo at folk skal synes at jeg er flink. Du tenker selvfølgelig på at du kan bli slaktet i det her ikke sant, og det er ikke en morsom tanke. (..) Det er bare sånn herre ekstase følelse, du blir så utrolig glad. Og jeg blir helt sånn - nesten litt hyper når jeg får så gode tilbakemeldinger. Vet ikke hvor jeg skal gjøre av meg - liksom og hopper og spretter, det er helt fantastisk! Det på en måte kiler i hele kroppen, og du er, smilebåndet, du har så vondt i kjakan for at du smiler så masse, og du vet egentlig ikke hvor du skal gjøre av deg. Det eneste jeg husker at jeg sto og tenkte på akkurat da, det var at foten min skalv så utrolig masse. Jeg klarte faktisk ikke stå i ro, og hva annet jeg tenkte på det husker jeg ikke.¹ Idoldeltaker, 16 år

Denne ungdommen forteller om sin opplevelse som deltaker i TV- programmet ”Idol – jakten på en superstjerne”. ”Idol” er basert på det britiske underholdningsshowet ”Pop Idol”, som har blitt en internasjonal og norsk suksess. Konseptet er bygget opp rundt en sangkonkurranse for amatører, hvor unge håpefulle talenter kniver om å bli Norges neste idol. Mellom 3000 og 6000 unge mennesker i alderen 16–28 har årlig meldt seg på programmet. Av disse er det 40-50 deltakere som konkurrerer om 9-12 finaleplasser på direktesendt TV. Underveis deler et dommerpanel sine usensurerte vurderinger med seerne. Når finalen er i gang, er det TV-seerne som avgjør deltakernes skjebne ved å avgi sine stemmer. Idolfinalistene konkurrerer om å levere de vakreste tonene i ukentlige programmer. I tillegg må de tenke på image, utstråling og ”det lille ekstra” for å fri til seerne. Én etter én stemmes de ut, og til slutt står den heldige vinneren igjen med platekontrakt. Idol har gått 4 sesonger på norsk TV, og programserien var en av de største underholdningssuksessene i 2004. Finalen i 2005 var det mest sette programmet på Norsk TV 2 gjennom tidene, og TV-seerne avga totalt 3.815 000 stemmer i 2006. Det har vært en jevn økning i påmeldte, og sesong 2007 hadde nærmere 8000 søkere.²

¹ Redigert sitat fra intervjurunde 1. Deltakeren er ikke blant de 6 personene i det endelige utvalget.

² Informasjon hentet fra Fakta om Idol (2007), TV2 AS Allmennkringkasterregnskap (2004), og pressekontakt Idol, TV 2 Informasjonsavdelingen, (e-post, 8. august 2007). I sesong 2007 hevet Idol aldersgrensen til 35 år.

Idolkonseptet i deltakernes øyne

Alle deltakerne uttrykte håp om at Idol skulle fungere som en karrieremessig døråpner. Drømmene hadde fått et skjær av realisme. Å delta i Idol ble beskrevet av ungdommene som å tre inn i en ny verden. Det å stå på en scene og bli vurdert av så mange mennesker opplevdes som et "kick", og den positive tilbakemeldingen førte til en euforisk følelsesrus. Deltakerne ble interessante for media nærmest over natten da de ble finalister. Alle ungdommene beskrev medieoppmerksomheten som et tveegget sverd; voldsom, belastende og overrumplende – men samtidig spennende og moro. De ble slitne av pågående journalister, og de måtte forholde seg til frykten for å bli uthengt. På den andre siden var tilværelsen i blitsregnet herlig uvirkelig.

Hverdagen ble totalforandret da deltakerne gikk videre i Idol. Noen av ungdommene som bodde hjemmefra for første gang syntes det var spesielt spennende å leve et voksenliv. Dagene ble nøye regissert av produksjonsapparatet. De bodde på hotell og ble guidet hit og dit, hvor styling, sminking, sangpedagog og medieintervju stod på tapetet. Slik hadde deltakerne lite ansvar for sin egen hverdag i denne tiden.

Foreldre, familie og venner ga deltakerne ekstra oppmerksomhet gjennom ros, støtte og anerkjennelse. Når presset var stort, var det godt å vite at noen var glade i dem uansett. Samtidig merket de endringer i samspill med andre. De ble både mer ettertraktet og populære blant kjente og ukjente. De ble sponset med klær og kosmetikk, de slapp foran i køer på utesteder og havnet på VIP-lister på fester. De ble gjenkjent på gaten og nedrent av tekstmeldinger, telefoner og henvendelser etter at de begynte å vise seg på TV. Denne plutselige interessen for dem som personer genererte imidlertid også skepsis til hvilke beveggrunner folk hadde for å være så greie.

Om sjangeren

"Idol danner en bredfront av drømmer, ideer og muligheter rettet mot sentrale deler av vår kultur. Programmet balanserer på kanten mellom fiksjon og virkelighet, og presenterer en forseggjort versjon av det som virkelig foregikk." (Hontvedt, 2006, s.48).

Idol kan karakteriseres som et "reality gameshow" (Jerslev, 2004).³ Medievitenskapen har vist økende interesse for hvordan denne typen konsepter preger samfunnet i dag. Jerslev (2004) har i boken "Vi ses på TV" beskrevet en mediekultur som i økende grad fokuserer på intime og private kvaliteter i møtet mellom TV og seer. Hontvedt (2006) har hevdet at det er

³ "Popstars" og "Topmodel" er andre eksempler på programmer hvor deltakerne skal kjempe om å vinne konkurransen basert på sitt talent.

nettopp dette som karakteriserer Idol: Man treffer et bredt lag av befolkningen gjennom interaktiv deltakelse og appell til sentrale deler ved ungdomskulturen. Konseptet skaper høydepunkter, begivenheter og seerne føler de er tilstede i viktige øyeblikk. Denne utviklingen er delvis en konsekvens av kommersialiseringen av TV, men også en konsekvens av at grensene mellom det private og offentlige i samfunnet har blitt vagere. Det intime og private har fått allmenn interesse. Programmer om virkeligheten og alminnelige har blitt mer og mer populære. Reality-serier bestreber seg på å iscenesette autenticitet og affekt. Intimitet blir slik både innhold, mål og henvendelsesform. Iscenesettelsen av "virkelighet" i slike programmer baserer seg på et regissert konkurranseforløp, der berømmelsen er innebygd som premie (Jerslev, 2004).

Hellevik (2001) har forsket på verdier i ulike aldersgrupper. Han har hevdet at ungdommer skiller seg ut ved å være mer spontant spenningsøkende enn andre aldersgrupper. Sosiologien har skissert en samfunnsutvikling som gir ungdommen stadig nye valgmuligheter. Velferdssamfunnet gir frihet og trygghet til handlingsrom, og man kan i større grad ta utgangspunkt i egne interesser når man velger utdanning og fremtid. Kulturelle impulser forteller at man kan skape seg selv og sin identitet. Det moderne ungdomstiden er omgitt av sterke kommersielle krefter, som forteller den enkelte hva som er det gode ungdomsliv (Krange og Øia, 2005). Tendensene taler for en sterkere individorientering. Idolkonseptet er altså et barn av både intimitetstrenden i TV og den generelle samfunnsutviklingen.

Medieeksponering var et grunnleggende trekk ved idolkonteksten. Medias interesse for ungdommene gjorde dem til rikskjendiser over natten. Berømmelse skapes og dekkes av media på flere nivåer (Fiske, 1987). Den primære kilden til mediedekning er ofte et produkt utenfor personen, eksempelvis en filmrolle, et plateslipp eller lignende. Sekundær mediedekning innebærer anmeldelser, intervjuer, pressemateriale og sladderjournalistikk. Tertiære tekster er meningsproduksjon fra fans for eksempel på internett. I Idol ble deltakerne som personer satt i sentrum og sekundære medieoppslag dominerte mediedekningen av dem. Samtidig var omfattende tertiær meningsproduksjon også en viktig del av det interaktive konseptet.

Mål med studien

Med denne studien har vi ønsket å belyse hvordan ungdommer opplever brått å bli gjenstand for omfattende medieoppmerksomhet, for så å vende tilbake til hverdagen. Det har vært av spesiell interesse å kartlegge langsiktige konsekvenser av idoldeltakelsen. For å kunne kartlegge denne prosessen valgte vi å gjennomføre en longitudinell kvalitativ undersøkelse gjennom dybdeintervjuer med seks idoldeltakere. Hver enkelt deltaker ble intervjuet ved inngangen til finalerundene i Idol, kort tid etter utstemmingen og halvannet år senere. Grounded Theory (Strauss og Corbin, 1994) og Consensual Qualitative Research (Hill, Thompson og Williams, 1997) har dannet den metodiske rammen for prosedyre og analyse i forskningsprosessen. Siden den eksisterende kunnskapen på feltet er begrenset, har det vært av betydning å beholde en stor grad av åpenhet og fleksibilitet i forskningsfokuset. Dette har vi sett på som både en utfordring og en fordel. På den ene siden kunne et tydeligere teoretisk fokus gitt forskningen mer retning. På den andre siden kunne dette ha hindret oss i åpent å eksplorere fenomenet. Vi gikk inn i en hermeneutisk analyseprosess, hvor datamaterialet ga inspirasjon til teoretiske perspektiver. Disse perspektivene preget videre lesning av materialet som igjen genererte nye teoretiske spørsmål. Tross et åpent utgangspunkt formulerte vi noen avgrensede forskningsspørsmål. Disse var veiledende i utarbeiding av intervjuguide og forskningsdesign:

1. Hvordan opplevde ungdommene deltakelsen i TV-programmet Idol, og den medieoppmerksomheten som fulgte av dette?
2. Hva opplevdes som positivt og hva var eventuelt belastende?
3. I hvilken grad påvirket idoldeltakelsen ungdommenes syn på seg selv?
4. Hvilke langsiktige konsekvenser og opplevelser var relevante for den enkelte?
5. Hvilke faktorer kunne gjøre noen mer sårbare i en slik situasjon?

TEORETISKE OG EMPIRISKE PERSPEKTIVER

Det foreligger lite psykologisk forskning på effektene av berømmelse og medieeksponering. Vi vet enda mindre om hvordan ungdommer opplever slike situasjoner. Generell psykologisk kunnskap om ungdomstiden har dannet grunnlaget for at vi fattet interesse for hvordan nettopp denne aldersgruppen opplever å være i offentlighetens søkelys. Et lite utvalg av forskningsbidrag i forhold til berømmelse og selvbevissthet har også gitt oss inspirasjon til aktuelle problemstillinger.

Berømmelse og selvbevissthet

Schaller (1997) har undersøkt noen hypoteser rundt forholdet mellom berømmelse, økt selvbevissthet og selvdestruktiv atferd. Selvbevissthet kan beskrives som en tilstand av selvrettet oppmerksomhet (self-awareness). Denne tilstanden kan være en respons på stimuli i den umiddelbare situasjonen, kronisk disposisjon (self-consciousness), eller en kombinasjon av disse.⁴ Tidligere sosialpsykologisk forskning har vist hvordan selvbevissthet som oppmerksomhetstilstand kan manipuleres i respons på speil, publikum, observatører og andre selvfokuserende stimuli (Silvia og Duval, 2001; Carver og Sheier, 1978; Duval og Wicklund, 1972 ref i, Carver og Sheier, 1978). Slik kan aspekter ved selvet bli mer tilgjengelig for evaluering. Evalueringen karakteriseres av at man sammenligner seg selv med standarder for hvordan man ønsker å være i en gitt situasjon. Nærhet til egne idealer vil vekke positive følelser, mens avstand vil mobilisere negative følelser (Morin, 2003; Silvia og Duval, 2001).

Schaller (1997) har hevdet at berømmelse er en type situasjonell påvirkning som kan medføre utvikling av kronisk høy selvbevissthet fordi berømte personer konstant blir vurdert og observert av andre. Slik blir de også objekter for egen oppmerksomhet, da de i større grad vil begynne å se seg selv gjennom andres øyne. Om man har lyktes i noe eller opplever å være nær idealene sine kan selvbevissthet være svært behagelig. Da kan man nyte å tenke på hvor vellykket og flott man er (Greenberg og Musham, 1981; ref. i Baumeister, 1999). Om man imidlertid ikke er fornøyd med seg selv, vil man i større grad bli oppmerksom på dette i en tilstand av høy selvbevissthet (Fromson, 2006). Da vil man først ønske å redusere misforholdet mellom den man er og den man ønsker å være. Hvis dette er vanskelig, vil man forsøke å unngå kilden til selvfokuseringen (Morin, 2003).

⁴ Fenigstein, Scheier og Buss (1975) har sett på selvbevissthet som personlighetstrekk. De har hevdet at mennesker er forskjellige på ulike dimensjoner av selvbevissthet. Privat selvbevissthet innebærer en orientering mot det private selvet og den indre verden av tanker, ideer, drømmer og fantasier, mens offentlig selvbevissthet beskriver evnen til å se seg selv som sosialt objekt.

Berømte mennesker vil imidlertid ha et kronisk søkelys rettet mot selvet som objekt. Dette begrenser fluktmulighetene fra høy selvbevissthet. Videre vil det å redusere diskrepansen være spesielt vanskelig fordi man må forholde seg til idealer skapt av andre og som ofte er urimelig høye. Når man ikke kan unnsnippe kilden til selvrettet oppmerksomhet, kan man alternativt inngå i atferd som tar oppmerksomheten bort fra selvet. I verste tilfelle kan selvdestruktiv atferd som rusmisbruk og spiseforstyrrelser gi etterlengtet fritid fra negativ selvevaluering (Morin, 2003; Baumeister, 1999).

Mens Schaller baserte forskningen på retrospektive tekstanalyser av enkeltkasus, ønsket Morin (2000a) å kartlegge samme fenomen blant et større utvalg med en annen metode. Han sammenlignet to grupper med personer som hadde henholdsvis lang erfaring, og ingen erfaring med publikum. Forskeren konkluderte med at grad av eksponering korrelerer med økt selvbevissthet. En annen studie viste at det å være mer eller mindre profilert i sitt miljø korrelerte med høy selvbevissthet og høyere alkoholforbruk (2000b). Videre ble alkoholbruk mediert av selvfølelse. Slik ble det antatt at positiv selvfølelse beskytter mot belastende trekk ved høy selvbevissthet.

Idoldeltakerne skulle inn i en ny og omfattende eksponeringssituasjon, hvor de ble kontinuerlig vurdert av et stort publikum. Vi hadde tanker om at ungdommene ville bli mer selvbevisste og slik intensivere deres evalueringer av seg selv. Intens selvevaluering kunne tenkes å være mer belastende for deltakere som hadde lav selvfølelse og usikkerhet rundt egen person.

Imaginary audience theory

Som et bindeledd mellom selvbevissthet og ungdomstid ble vi interessert i "Imaginary Audience Theory". Elkind (1967) brukte det *forestilte publikummet* ("imaginary audience") som en metafor for hvordan ungdommer er spesielt selvbevisste, og hvordan de kan føle seg kontinuerlig betraktet og evaluert. Denne atferden ble betraktet som egosentrisk; en følelse av å være i sentrum for begivenhetene og fantasier om andres engasjement i en selv. Han lanserte begrepet "personlig fabel" om ungdommens fremstilling av seg selv som usårbare og unike. Denne "feilpersepsjonen" av å være unik ble en forklaring på ungdommens tendens til risikoatferd. Alt dette skulle være et resultat av en nyervervet evne til å tenke formaloperasjonelt. Oppdagelsen av den abstrakte tankeverdenen kunne hindre differensiering mellom egne og andres tanker. Empirisk bekreftelse på at dette fenomenet kun er knyttet til utvikling av formaloperasjonell tenkning har imidlertid uteblitt. Man har derimot funnet

denne type tankegang både hos eldre ungdommer og voksne (Frankenberger, 2000; Rycek, Stuhr, McDermott, Benker og Schwartz, 1998).

Ulike teoretikere har forsøkt seg på alternative forklaringsmodeller på dette de siste 40 årene (for review se Vartanian, 2000). Trenden i denne forskningen har vært en bevegelse mot mer funksjonelle forklaringsmodeller, hvor det forestilte publikummet sees som en reaksjon på endringer og behov som følger ungdomstiden (Lapsley og Murphy, 1985; Lapsley, 1993; O'Connor og Nicolik, 1990).

Siegel (2005) har sett det forestilte publikummet som en hypersensitivitet fremfor egosentrisme. Han har også hevdet at fenomenet er temaspesifikt og samsvarende med hva som er viktig og identitetsdefinerende for den enkelte ungdommen. Ifølge ham, vil ungdommer reagere forskjellig på stimuli avhengig av motivasjonstilstand. For ungdommer vil dette for eksempel innebære et *behov* for anerkjennelse på en gitt egenskap. Stort behov for anerkjennelse vil også bidra til et større ubehag hvis man ikke oppnår dette. Siegel (2005) har kalt dette et avbrudd i forventninger. Om det oppstår et avbrudd er like knyttet til persipert endring som faktiske hendelser. I en slik situasjon vil man begynne å lete etter årsaker til det uventede og bli mer sensitiv for hva andre tenker om en. Årsaken til at det forestilte publikummet er mer fremtredende i ungdomstiden, kan være at denne tiden er preget av mange endringer og forventninger som det er vanskelig for ungdommen å leve opp til og kontrollere.

Videre vil man være villig til å gå lengre for å oppnå anerkjennelse på et område som er viktig for en. Slik har Siegel også sett ungdommers risikoatferd som uttrykk for et behov. Noen ungdommer vil ha mer behov for sosial trygghet og får dermed høyere sensitivitet for stimuli i miljøet som er rettet mot deres interpersonlige rolle. Andre igjen vil eksempelvis ha høyere sensitivitet for akademisk prestasjon. En slik hypersensitivitet kan bidra til angst, stress og lavere stabilitet i selvet (Kelly, Jones og Adams, 2002; Siegel, 2005). Hypersensitivitet og selvbevissthet er nært relaterte fenomener. Økt selvbevissthet har også vært assosiert med identitetsprosesser (Adams, Markstrøm og Abraham, 1987).⁵ Det er mulig at man her bruker forskjellige begreper for det samme fenomenet.

Siden utvalget i vår studie var ungdommer, tenkte vi at de ville være ekstra sårbare for å oppleve avbrudd i forventninger knyttet til et slikt stort kontekstskifte og i møte med direkte tilbakemeldinger på områder som var viktige for dem.

⁵Adams, Markstrøm og Abraham (1987) fant støtte for at de som opplevde identitetsforvirring i Eriksons konseptualisering, var mer selvbevisste og selvfokuserete.

Ungdomstiden i et identitetsperspektiv

Ungdom har gjentatte ganger blitt skildret som særskilt mottakelige for det som beveger seg i tiden. Når det gjelder sosiale prosesser, motivasjon og identitet kan derfor ungdommer være en spesielt informativ gruppe for forskning (Furlong og Cartmel, 1997). Ungdomstiden karakteriseres av endring og utforsking av sosiale roller og sosial tilhørighet, noe som gjør ungdommen selvbevisst og orientert utover mot den sosiale verdenen. Sentrale teorier på identitetsutvikling i ungdomstiden har vektlagt ungdommens utfordring i å balansere grensen mellom seg selv og andre, og hvordan man gradvis produserer mer differensierte subjektive opplevelser av identitet og relasjoner til andre mennesker (Kroger, 2004). En trygg identitet som medlem av et samfunn kan sies å være avhengig av både løsrivelse og tilhørighet (Côte og Schwartz, 2002).

Vi har intervjuet ungdommer i alderen 16-21 år. Kroger (2000) har definert midtre ungdomstid fra 15 -17 år og senere ungdomstid fra 18-22 år. Idol var en særegen kontekst når det gjaldt å utforske sine egenskaper som sangere og personer. Samtidig hadde deltakerne et uvanlig stort publikum som stod i posisjon til å dele sine meninger om ”hvem deltakerne var”. Vi mente at identitetsperspektivet kanskje kunne gi oss et nyttig rammeverk for å forstå hvordan idoldeltakerne opplevde seg selv i denne spesielle situasjonen.

Vi kunne ha valgt å forstå ungdommenes fortellinger i lys av personlighetstrekk. Dette perspektivet kunne med all sannsynlighet gitt mening for å forstå hvordan de enkelte relaterte seg til situasjonen. For oss ble allikevel deltakernes ulike opplevelser i lys av alder og livsfase av så vidt stor interesse at denne tankegangen kom i bakgrunnen til fordel for et identitetsperspektiv. Det er flere grunner til dette. Personlighetstrekkenes stabilitet i ungdomsårene er omdiskutert (Branje, Van-Lieshout og Gerris, 2007; Clark og Watson, 1999). Det er dessuten ulike oppfatninger om hvordan man skal tolke personlighet som begrep og fenomen; om dette handler om at alle har stabile trekk som ligger til grunn for individuelle forskjeller (McCrae og Costa,1999), eller at dette kan forklares bedre som en livslang prosess i samspill med omgivelsene (Bandura,1999). Vi mente at identitetsperspektivet bedre kunne skape en meningsbærende ramme rundt vår studie.

Identitetsprosesser

Erikson har utviklet en teori for identitetsutvikling i et livsperspektiv. I ungdomstiden må ungdommen løse en konflikt mellom følelsen av identitet og rolleforvirring. Han har beskrevet identitet som en følelse av å være hjemme i egen kropp og unikhhet som menneske over mange situasjoner, men også det å finne sosiale roller og nisjer i storsamfunnet som passer ens egne biologiske og psykologiske interesser. I følge ham utløses krisen når ungdommen må møte samfunnets krav og finne sosiale roller (Erikson, 1968). Erikson har beskrevet en optimal løsning på identitetskrisen slik: *“It’s most obvious concomitants are a feeling of being at home in one’s body, a sense of ‘knowing where one is going’ and a inner assuredness of anticipated recognition from those who count.”* (1968, s. 165).

For å finne frem til en følelse av identitet må ungdommen utholde en periode med usikkerhet og rolleutprøving. Identitet skal til sist både kunne oppleves av ungdommen, men også bli bekreftet av omverdenen. I følge ham representerer identitetsforvirring på den ene siden og identitet på den andre siden en dimensjon, hvor man befinner seg et eller annet sted mellom disse ytterpunktene.

Eksplorering og forpliktelse

Marcia (1966; Marcia, Waterman, Matteson, Archer og Orlofsky, 1993) har utviklet Eriksons arbeider på sin måte. Denne er av de mest brukte identitetsteoriene i moderne tid (Alsaker og Kroger, 2006). Marcia utviklet Eriksons tanker om identitetskrisen, og forsøkte å knytte dette til observerbar atferd og substadier i prosessen. Han har brukt begrepene eksplorering og forpliktelse for å beskrive identitetsatferd.

Eksplorering innebærer å utforske alternativer med ønske om å forplikte seg til identitetsmessige standpunkter i nær fremtid. Et sentralt trekk ved dette er ønsket om å ta et valg for å handle personlig ekspressivt og konsistent, og slik danne grunnlaget for en trygg og moden identitet. Eksplorering kjennetegnes derfor av utforskende aktivitet - både innadventt og utadventt; en aktiv søken etter informasjon om seg selv. Gjennom sosialt engasjement, jobb, reising og interpersonlige erfaringer, kan man prøve ut livsstiler og lære mer om hvor man kjenner seg hjemme. Emosjonell tone kan være et sterkt signal for eksplorering. Tidlig eksplorering er ofte karakterisert av en åpen, ivrig, og nysgjerrig tone, men kan også følges av angst og uro som følge av usikkerhet. For yngre ungdommer vises gjerne ikke konsekvensene av valg før litt frem i tid, og dette kan dempe ivrighet og angst. Man kan eksplorere både i

bredden (vurdere ulike alternativer) og i dybden (refleksjon rundt et alternativ) (Luyckx, Goossens, Soenens, Beyers og Vansteenkiste, 2005; Grotevant, Thorbecke og Meyer, 1982).

Forpliktelse refererer til en stabil investering i mål og verdier. Man forventer å se aktivitet som støtter retningen i forpliktelsene selv om andre alternativer til tider virker forlokkende. En forpliktet ungdom er ofte mer rolig, sikker og trygg, i motsetning til en ungdom i eksploreringsfase. Generelt leder forpliktelse til trygghet, mens fravær av forpliktelse leder til usikkerhet. Etter å ha tatt identitetsdefinerende valg skal man kunne se en tråd inn i fremtiden, en følelse av at man vet hvor man er på vei i livet. En eksploreringsfase kan bidra til modne og fleksible forpliktelser. Å forplikte seg til en identitet uten utforskning kan føre til en lukning hvor man bli mindre fleksibel og mer absolutt i identitetsspørsmål.⁶

Innen identitetsstatusteori har det vært skilt mellom ideologiske domener som yrkesvalg og religion og interpersonlige domener som vennerelasjoner og stevnemøter (Marcia et al., 1993; Grotevant, Thorbecke og Meyer, 1982). Identitet trenger ikke betraktes som en global og fast struktur, men snarere som en struktur av ulike domener hvor man er mer eller mindre forpliktet. Det er heller ikke gitt at man arbeider med alle domene samtidig (Goossens, 2001; Kroger, 1988, 1986; Grotevant et al., 1982).

Slik vi så det, kunne det å melde seg på Idol i seg selv sees som eksplorerende atferd. Å teste ut evner, talenter og interesser er viktig for å få kunnskap om hvilken yrkesvei man skal gå inn på. Videre understrekes det stadig hvordan Idol er en "helhetskurransse" og ikke bare en sangkurransse. Dette tatt i betraktning kunne Idol kanskje også være en arena for eksplorering på flere identitetsrelevante områder. Hvordan opplevdes det å være med på Idol i en tid som preges av utprøving og eksperimentering?

Identitetsprosesser i kontekst

Cooley og Mead hevdet tidlig at selvopplevelsen er uløselig knyttet til sosiale krefter (1992; 1934 ref. i Schrauger og Schoeneman, 1999). Individuer vil gjerne tilpasse sin identitet i henhold til hva som vil gjøre det best å leve i en kontekst (Baumeister, 1996; ref. i Kroger, 2000). Mennesker er motivert til å innhente informasjon om egne evner fra sine sosiale omgivelser. Det er personens egen tolkning av informasjonen som er avgjørende. Om vi lar

⁶ Marcia (1966) definerte fire understadier i identitetsprosessen på bakgrunn av eksplorering og forpliktelse: Diffusion, foreclosure, moratorium og identity achievement. Det har imidlertid vært diskutert hvor vidt Marcias fire identitetsstatuser har validitet i dag, eller om Eriksons dimensjon mellom identitet og rolleforvirring fungerer bedre for å forstå identitetsprosessen (Côté og Schwartz, 2002; Van Hoof, 1999).

selvrelevant informasjon bli en del av vår selvopplevelse er imidlertid ikke avhengig av om den er riktig eller gal. Sosial tilbakemelding har betydning hvis den er viktig for oss, og hvis kilden til tilbakemeldingene er av betydning i våre liv (Osborne, 1996). Idol var en situasjon hvor ungdommene hadde tilgang på langt mer evaluerende tilbakemeldinger enn i en vanlig hverdag. Tilbakemeldingene var mer eksplisitte i form av konkrete vurderinger fra sekundær og tertiær meningsproduksjon i media. Videre var de også mer omfattende både i forhold til områder som ble evaluert og i forhold til antall stemmer som ungdommene forholdt seg til under konkurransen. Disse aspektene har blitt knyttet til i hvilken grad man inkluderer andres vurderinger i egen selvopplevelse. Noe som tenkes å være spesielt aktuelt om personen er ung og befinner seg i en ny og uforutsigbar kontekst, og likeså i en offentlig kontekst (Schrauger og Schoeneman, 1999). I ungdomstiden er det å speile seg i sine omgivelser spesielt viktig:

“...feedback from friendships and the peer group provides not only support but also a mirror for the self as different behaviors are tried out and different possibilities for self-definition are tested.” (Kroger, 2000, s.79).

Kontekstskifte er et av elementene som har vært hevdet å påvirke en eksploreringsprosess (Kroger og Green, 1996). Marcia har presisert at prosessen er viktigere enn absolutte utfall av identitetskrisen (Stephen, Fraser og Marcia, 1992, Marcia et al.,1993). Bruken av denne teorien har likevel blitt kritisert for å fokusere på det sistnevnte (Berzonsky, 2004). Et fellestrekk ved mer endringsorienterte identitetsteorier har vært vektleggingen av den stadige interaksjonen mellom person og kontekst, hvor korttidseffekter blir grunnlaget for endringer på sikt. Et grunnleggende element i dette vil være tilpasningen mellom ekstern og intern informasjon om en selv (Kunnen og Bosma, 2001).

Idoldeltakerne opplevde plutselig å bli stjerner og få mye tilbakemelding på seg selv. Vi forventet at det kunne være utfordrende å møte slik massiv selvrelevant informasjon. Vi stilte spørsmål ved hvor vidt deltakerne kom til å forholde seg til dette på ulike måter. I rammene av kortsiktige identitetsprosesser kunne man tenke at de yngre ungdommene var mer åpne, og også mer sårbare for å lytte til andres tilbakemeldinger om dem; både fra dommerne, publikum og omgivelsene rundt Idol.

Bruk av identitetsbegrepet i denne oppgaven

Det har vært en økende interesse for prosess fremfor utfall av identitetsformasjon. Kvalem og Wichstrøm (2007) har hevdet at sistnevnte har gått litt ut på dato, at det er usannsynlig at ungdommer danner en fast identitet som de tar med seg inn i voksenlivet. Mer bevegelige identiteter kan være symptomatisk for vår senmoderne samfunnsstruktur (Côte, 1996). Vi har ikke gjennomført et strukturert identitetsintervju⁷ eller innhentet informasjon om tidligere erfaringer med eksplorering og forpliktelse. Likevel mener vi at ungdommenes fortellinger også var fortellinger om identitet; om hvor forpliktet de var til sosiale roller, om deres ønsker om å definere seg selv i en kontekst, og om emosjonell tone. Spørsmålene i intervjuene var sentrert rundt deres opplevelse av seg selv i Idol og i deres øvrige miljø. Temaet ”hvem er jeg” preget fortellingene gjennom hele prosessen. For oss ble deres egen opplevelse viktigst, i tråd med Eriksons (1968) opplevelsesnære beskrivelse av å være hjemme i egen kropp, vite hvor man skal og en følelse av anerkjennelse fra de som teller. Derfor har vi tatt utgangspunkt i dimensjonen mellom forvirring og identitetsoppnåelse, og vil bruke uttrykk som å være mer eller mindre sikker på sin identitet. Eksplorering og forpliktelse (Marcia, et.al., 1993, 1966) vil bli brukt for å beskrive identitetsatferd.

Når vi har uttalt oss om grad av trygghet på egen identitet er det en beskrivelse av hvordan vi forstod de opplevde seg selv på de tidspunktene vi intervjuet dem, i samspill med konteksten de befant seg i, ikke som en global identitet eller en identitet som skulle vare livet ut. Gjennom denne studien kunne vi ikke si noe om ungdommenes generelle identitetsutvikling. Vi ønsket likevel å se på identitetsprosesser i en tidsbegrenset og situasjonsbegrenset kontekst. For å avgrense vår bruk av identitetsbegrepet har vi i neste avsnitt redegjort for hvordan vi har tolket identitetsopplevelser i denne oppgaven.

Identitet og selvfølelse

Vi har valgt å bruke deltakernes selvevalueringer i prosessen som et uttrykk for identitet. Vi opplevde dette som fruktbart i vår undersøkelse da intervjuene var spesielt rike på følelsesmessige opplevelser. Disse opplevelsene var knyttet til forventningspress, prestasjonskrav, ønske om å bli likt, sosiale roller og mål om å presentere seg på en god måte. Noe som var identitetsrelevante spørsmål og vurderinger hos ungdommene.

⁷ For eksempel EIS-EOM-II (Marcia et.al., 1993) eller ISI (Berzonsky, 1989).

Selvfølelse kan defineres slik: *"A relatively permanent positive or negative feeling about self that may become more or less positive or negative as individuals encounter and interpret successes and failures in their daily lives."* (Osborne, 1996, s.22).

Kjernen ved lav selvfølelse kan forstås som usikkerhet og forvirring rundt hvem man er (Baumgardner, 1990). Higgins (1987) har beskrevet selvevalueringsprosessen som en sammenlikning av det aktuelle selvet og idealselvet. Man ser på den man opplever å være, i lys av hvordan man ønsker å være. Det aktuelle selvet består av alle våre selvbilder, knyttet til de ulike roller og sosiale kontekster vi lever i. Om avstanden mellom faktisk rolle og ideell rolle er stor i en gitt situasjon, vil dette kunne resultere i lav selvfølelse.

Allikevel er ikke positiv evaluering av alle aspekter ved en selv nødvendigvis likestilt med å ha en trygg identitet og selvfølelse. Å være trygg vil også innebære en integrering og aksept av sine svake sider, ikke bare de sterke (Baumgardner, 1990). Marcia (1987) har definert identitet slik: *"...an internal, self-constructed, dynamic organization of drives, abilities, beliefs, and individual history. The better developed this structure is, the more aware individuals appear to be of their own uniqueness and similarity to others and of their own strengths and weaknesses in making their way in the world. The less developed this structure is, the more confused individuals seem about their own distinctiveness and the more they have to rely on external sources to evaluate themselves."* (s. 159).

Cast og Burke (2002) har brukt identitetsteori for å forstå selvfølelse. De har hevdet at selvfølelsen er et utfall og et verktøy ved selvverifikasjon. Selvverifikasjon kan sees som en grunnleggende identitetsprosess, og innebærer en bekreftelse på egne sosiale roller i et gitt miljø. Dette kan sees som forsvarende og opprettholdene for en stabil identitet. Disse forskerne har også redegjort for to aspekter ved selvfølelse: Mestringsbasert og verdibasert. Verifikasjon av ens identitet kan styrke begge disse aspektene, men verdibasert selvfølelse er spesielt basert på bekreftelse av sosiale roller gjennom sosial sammenligning og vår opplevelse av hvordan andre vurderer oss (reflected appraisals). Behovet for å beskytte en stabil identitet er slik i samspill med behovet for å innhente informasjon og evaluere seg i tråd med denne informasjonen (Osborne, 1996). Selvkonsistens gir individet en følelse av forutsigbarhet og trygghet. Om vi ikke får den bekreftelsen vi ønsker på hvem vi er i sosiale relasjoner, vil dette gjøre oss utrygge og mobilisere negativ selvevaluering.

På bakgrunn av tanken om at identitetsopplevelse og selvfølelse i stor grad kan knyttes til hverandre, har vi sett det som hensiktsmessig å se disse begrepene mer eller mindre samlet i vår oppgave. Vi har brukt begge begrepene, men de har blitt ansett som uløselig sammenknyttet, hvor selvfølelsen er et uttrykk for trygghet rundt egen identitet.

Vi var interessert i å lære mer om hvordan ungdommene forholdt seg til de omfattende sosiale tilbakemeldingene de fikk på hvem de var. Dette kunne kanskje bli ekstra utfordrende for ungdommene da de stod i et konkurranseforhold seg i mellom. Vi hadde tanker om at de som var usikre på seg selv i større grad ville oppleve dette forvirrende og vanskelig, og at de yngste i utvalget ville være mer sårbare for negativ selvevaluering og usikkerhet enn de eldre.

Identitet i et senmoderne samfunn

Baumeister og Muraven (1996) gjorde en analyse av identitetsbegrepet i lys av historiske endringer. I følge forfatterne har valgfriheten økt på grunn av at strukturer som tidligere la føringer for identitetsutvikling er forsvunnet, samt at man har fått en utvidelse av muligheter og frihet til å benytte seg av disse.⁸ Videre tar de opp hvordan vestlig kultur ”oppdaget” det indre selvet en gang på 1600-tallet, som en skjult størrelse som kunne avdekkes. Underveis i denne utviklingen har det oppstått myter om selvet, om hvilke vidunderlige skatter det skal skjule. De mener ungdommer må forholde seg til denne ”skattejakten” gjennom massemedia, uten at noen egentlig vet hva dette selvet er, og hva som er så flott med det. De hevder også at selvet har fått funksjon som en ”verdibase”, hvor det har blitt en moralsk rettighet og plikt å skulle kjenne seg selv. Disse endringene blir ekstra viktige for ungdommer, fordi identitet er viktig for dem. De blir ekstra sensitive fordi de er i en prosess hvor de prøver å se seg selv som verdifulle. Et paradoks ved denne vektleggingen av det unike, er imidlertid at det i vårt mobile og informasjonsrike samfunn kanskje er ekstra vanskelig å utmerke seg. Kanskje må man komme på TV for å oppnå dette?

⁸ Med strukturer menes eksempelvis kjønnsroller, familiær bakgrunn og andre medfødte trekk som la føringer for identitet tidligere. Eksempel på muligheter er industrialisering, mobilitet, bredere utdanning og sekularisme (Baumeister og Muraven, 1996).

METODE

Vår undersøkelse har beveget seg i et felt hvor det foreligger lite empirisk fundert psykologisk kunnskap og forståelse. Vi ønsket derfor å velge en metodisk tilnærming som ga rom for bredden og prosessen i idoldeltakernes opplevelser. Vi ville forholde oss åpne for hva som var psykologisk relevante data for de forskjellige ungdommene, og kartlegge både kortsiktige og langsiktige psykologiske reaksjoner.

Det er anbefalt å bruke en kvalitativ metodisk tilnærming når man skal utforske temaer som er relativt nye og komplekse i forskningssammenheng (Auerbach og Silverstein, 2003). Et sentralt trekk ved kvalitativ metode er dets evne til å omfavne levende beskrivelser gjennom det naturlige språk som fenomenet fører (Hill et al., 1997). Hensikten er å beskrive fremfor å manipulere et fenomen, og å studere bakgrunnen for et fenomen fremfor å bare stadfeste fenomenets natur her og nå. Dette er dermed en egnet metode når man vektlegger et prosessperspektiv. Videre gir kvalitativ metode mulighet til å se på flere dimensjoner hos få informanter fremfor å se på færre variabler hos et større utvalg. Ved å sette fokus på det unike ved hver enkelt informants historie (Kruuse, 1998) er kvalitativ metode i samsvar med vår intensjonale tilnærming til forskningsfeltet.

Kvalitativ metode tilstreber en åpen kunnskapskonstruksjon. Dette innebærer å gå inn i studien med et fleksibelt utgangspunkt som tillater forskeren å oppdage hypoteser og problemstillinger underveis i prosessen av datainnsamling og analyse. Slik er metoden hypotesegenererende og lar konklusjonene i størst mulig grad være datadrevet. Et ideal for oss har vært å la forskningsmaterialet snakke for seg selv, og vi har derfor begrenset bruk av formulerte hypoteser i forkant av datainnsamlingen. På denne måten ville vi stå friere til å oppdage sammenhenger, konsepter og ideer som kanskje i utgangspunktet var ukjente (Hill et al., 1997; Banister, Burman, Parker, Taylor og Tindall, 1994).

Innenfor den kvalitative tradisjonen har vi spesielt tatt utgangspunkt i metodene Grounded Theory (Strauss og Corbin, 1994; Glaser og Strauss, 1967) og Consensual Qualitative Research (Hill et al., 1997; Hill et al., 2005). Kvalitativ metode har et generelt vitenskapsteoretisk utgangspunkt i interaksjonistiske tilnærminger, hermenutisk tolkningspraksis og postmodernistiske strømninger. Grounded Theory (GT) og Consensual Qualitative Research (CQR) er nært beslektet og er forankret i sosialkonstruktivistisk og fenomenologisk vitenskapsteori. Metodene fronter slik en kontekstuell forståelse av

forbindelsen mellom teori og metode (Kvale, 1997).⁹ GT er forgjengeren til CQR og er spesielt egnet for studier av sosial interaksjon, gjennom en eksplorerende holdning til empirien. GT gir retningslinjer for å utvikle et konseptuelt nettverk av relaterte operasjonaliserte variabler knyttet til et fenomen. Metoden er basert på at forskeren beveger seg i en hermeneutisk sirkel hvor man foretar del- og helhets sammenligninger for å oppnå en bekreftbar forståelse av meningen. CQR skiller seg metodemessig fra GT på noen områder som er relevante for denne studien. Ved å vektlegge forskningsarbeid i team og prosessen mot enighet blant forskerne hevder metoden å kunne gi et rikere bilde av fenomenet som studeres. Denne undersøkelsen har blitt gjennomført av to personer. Et metodisk grep har vært å løfte frem våre ulike perspektiver i forskningsprosessen for å styrke studiens validitet. Samtidig var vi knyttet opp til en forskergruppe som i store deler av prosessen hadde månedlige møter med diskusjon rundt teori og metode. Denne gruppen ble ledet av en psykolog som holder på med en doktorgrad på prosjektet "I offentlighetens søkelys" ved Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo. Gruppen bestod av 4-6 psykologistudenter som jobbet med individuelle undersøkelser under prosjektet

Prosedyre

Vi gjennomførte 3 dybdeintervjuer med 6 deltakere fra TV-programmet "Idol – jakten på en superstjerne". Hensikten var å fange *prosessen* i deres opplevelse. Intervjuenes plassering i tid er begrunnet i tabell 1:

Tabell 1: Hensikten bak intervjuenes plassering

Intervjuene fant sted:	Hensikten bak intervjuenes plassering:
Intervju 1 Kort tid etter deltakerne ble utvalgt som finalister	Mål om å gripe deltakernes umiddelbare affekt, motivasjon og forståelse
Intervju 2 Kort tid etter Idol var over	Mål om å kartlegge opplevelsen og forståelsen som utviklet seg underveis i Idol. Viktig for å kunne skille mellom kortsiktige erfaringer rett etter Idol, og langsiktige opplevelser og konsekvenser i etterkant av Idol.
Intervju 3 Rundt 1 ½ år etter Idoldeltakelsen	Mål om å kartlegge langsiktige opplevelser og konsekvenser av idoldeltakelsen.

⁹ Samtidig som man anerkjenner at fenomenet ikke kan sees uavhengig av den konteksten det manifesteres i, hevder disse metodene at man likevel kan skape meningsbærende kunnskap om psykologiske fenomener som også har en verdi utenfor situasjonen fenomenet gjør seg gjeldende.

Deltakere og utvalgsprosedyre

Alle idoldeltakerne opplevde en plutselig og omfattende medieeksponering når de kom inn i Idol. Medieoppmerksomheten holdt seg relativt stabil i en periode på ca. 5 måneder, med en gradvis nedgang etter dette. Det varierte noe når det gjaldt total grad og varighet av medieeksponering for den enkelte, noe som delvis skyldtes hvor langt de kom i konkurransen, og hvor mye mediedekning de fikk i etterkant. Alle opplevde imidlertid å få gjentatte oppslag i rikspresen og deltok på TV-program og radiointervjuer – både lokalt og nasjonalt. Det var et kriterium at deltakerne skulle være inne i idolprosessen ved både det 1. og 2. intervjuet, for å kunne kartlegge opplevelsen mens den var pågående og ikke ved et retrospektivt tilbakeblikk.

Viderekomne deltakere ble kontaktet og spurt om de var interessert i å delta i denne studien som informanter.¹⁰ I alt samtykket 9 deltakere til å være med på de to første intervjuene.¹¹ Det ble undertegnet skriftlig samtykkeerklæring i forbindelse med intervjuet, og for informantene under 18 år ble det også innhentet samtykke fra deres foresatte.

Etter analysen av de to første intervjurundene valgte vi ut 6 informanter i alderen 16-21 år. Disse 6 informantene ble intervjuet 3 ganger, og danner slik det empiriske materialet for denne oppgaven. Vi valgte å redusere utvalget til 6 av flere hensyn. Det var nødvendig å begrense materialet for å kunne gjennomføre en 3. intervjurunde med de tidsmessige ressursene vi hadde, og samtidig yte den siste delen av datainnsamlingen rettferdighet. Dessuten ville et mindre utvalg ivareta behovet for anonymisering på en bedre måte, da den totale gruppen av idolfinalister over de siste årene hadde vært relativt liten.

Det ble bestemt noen kriterier for utvalget av de 6 informantene. Etter 2 intervjuer med 9 informanter fikk vi et grunnlag for å velge ut personer på bakgrunn av deres evne til å gi utfyllende informasjon om forskningstemaet. Hill et al. (1997) har anbefalt et utvalg som ikke er for heterogent. Vi utelukket én deltaker som fikk lite medieoppmerksomhet i forhold til de andre deltakerne, og en annen deltaker som fremdeles var i medias søkelys 1 ½ år etter Idol. Videre var det ønskelig med en best mulig spredning blant utvalget når det gjaldt alder, kjønn og opplevelse. Når det gjaldt forskjell i opplevelse, tok vi utgangspunkt i grad av opplevd belastning og mestring i de to første intervjuene.

¹⁰ Det ble gitt muntlig og skriftlig informasjon om undersøkelsen til rundt 100 idoldeltakere i forkant av finalerundene. Informasjonen til deltakerne omfattet generelle temaområder i studien. Slik håpet vi å skape et åpent utgangspunkt også for informantene.

¹¹ Ytterligere 3 deltakere samtykket bare til å være med på det første intervjuet, og ble derfor fjernet fra undersøkelsen.

Intervjuguide

Intervjuguiden ble utformet som et semistrukturert intervju, hvor spørsmål og spørsmålsrekkefølge var utarbeidet med utgangspunkt i forskningsspørsmålene. Intervjuguiden var veiledende, og fleksibel, slik at intervjuer kunne følge deltakeren i hans eller hennes fortelling. Vi ønsket på denne måten å sikre både *konsistens*, i form av sammenlignbar informasjon mellom informanter, og *dybde* i form av å eksplorere den enkeltes fortelling (Hill et al., 1997). Vi ønsket å ha fokus på den affektive opplevelsen under og i etterkant av deltakelse, deres refleksjoner og atferdsmessige aspekter i form av selvpresentasjon i media. Vi delte forskningsspørsmålene i ulike temaer og formulerte deretter spørsmål til intervjuguiden. Eksempler på formulerte spørsmål vises i Tabell 2:

Tabell 2: Fra forskningstemaer til spørsmål i intervjuguide ¹²

Forskningstema	Eksempel på spørsmålsformulering
Identitet, bakgrunn og motivasjon	Hva er det som kjennetegner deg – hvis du skal beskrive deg selv i et nøtteskall? Hva var det med i Idol som fristet deg?
Selvideal og selvfølelse	Hva synes du om deg selv? Hvordan tror du andre ønsker at du skal være?
Selvpresentasjon og medieeksponering	Hvordan ønsker du å fremstå på Idol – gjør du noe spesielt? Noen spesielle episoder du ønsker å trekke frem?
Relasjonelle forhold	Hvordan tror du vennene dine ser på deg nå - kan du merke det? Hva sier familien din om at du er med på Idol - Kan du gi eksempel på hva de sier til deg?

Intervjuguiden inneholdt oppfølgingsspørsmål som ble benyttet ved behov. Dette var viktig da informantene var unge og ikke nødvendigvis hadde erfaring med å fortelle og reflektere rundt mentale prosesser. Vi tok også hensyn til deltakernes alder ved å bruke enkle begreper i spørsmålene. Deltakerne ble bedt om å beskrive fremfor å forklare sine opplevelser.

Vi la til rette for at informantene kunne starte intervjuet der det følte naturlig og startet derfor med et generelt og åpent spørsmål ("Nå er du utvalgt til å være finalist i Idol – kan du beskrive hvordan det siste døgnet har vært?"). Vi ønsket å starte intervjuet med informantens opplevelse her og nå. Dette ble spesielt viktig i første intervjurunde for å fange de umiddelbare affektive reaksjonene hos deltakerne da de nettopp hadde kommet videre i

¹² Spørsmålsstillingene var i åpen fremfor lukket form. Der det var hensiktsmessig, kunne intervjuer stille ledende eller mer direkte spørsmål (Kvale, 1997).

konkurransen. Intervjuguiden ble også bygget opp etter kompleksitetsnivå ved at den siste delen av intervjuet krevde noe mer refleksjon.¹³

Det ble gjennomført 1-2 pilotintervjuer på hver av de tre delene av intervjuguiden. Pilotinformantene var idoldeltakere utenfor utvalget med lignende erfaring. Hver intervjurunde bidro med ny erfaring, nye temaer fra informanter og nye ideer som inspirerte resten av prosessen. Den siste intervjurunden var et oppfølgingsintervju. Gjennom de to første intervjurundene hadde vi blitt spesielt interesserte i noen temaer vi tenkte ville være sentrale i tiden etter deltakelsen. Eksempler på forskningstemaer og spørsmålsformuleringer til det tredje intervjuet vises i Tabell 3:

Tabell 3: Eksempel på tema og spørsmålsformulering til 3. intervjurunde:

Forskningstema	Eksempel på spørsmålsformulering
Selvideal og andres forventninger	Hvordan du skulle ønske at du var, og hvordan opplever du at du virkelig er? Hva gjør du som får deg til å føle deg fornøyd med deg selv? Hvilke forventninger følte du ble stilt til deg etter at du var med i Idol?
Gruppetilhørighet	Hvordan har du hatt det med venner? Har det vært som før?
Medierollen i ettertid	Den rollen eller versjonen av deg som kom frem i media - hvordan forholder du deg til den i dag?
Idolopplevelsens viktighet i ettertid	Hvis du skulle skrevet en selvbiografi, hvilken betydning ville du gitt du Idol i historien om deg selv? I hvilken grad har du savnet oppmerksomheten og den lykkefølelsen? Hva er det du føler er viktig i livet ditt nå etter Idol?

Datainnsamling

Det har vært tre intervjuere i denne studien; forfatterne av oppgaven samt en fra forskergruppen. Alle gjennomførte 1-2 pilotintervjuer med idoldeltakere utenfor utvalget for å få intervjutrening. Intervjuer fikk deretter tilbakemelding på sin intervjustil fra de andre i forskningsgruppen. Ungdommene møtte to intervjuere under prosessen, men det var bare én intervjuer i hver intervjusituasjon. Vi vurderte det som en fordel at to intervjuere hadde møtt den enkelte informant i undersøkelsen da dette fremmet muligheten til å oppleve deltakerne og deres fortellinger fra ulike perspektiv. En mulig ulempe var at én intervjuer i større grad kunne holde den røde tråden i ungdommenes fortellinger fra intervju til intervju, og i større grad kunne skape trygghet for deltakerne. Det ble derfor viktig med gode forberedelser i form av å lese transkriberte intervjuer, å samtale rundt intervjuopplevelsene oss i mellom, samt å

¹³ Som hjelpemidler for å fremme refleksjon brukte vi visuelle fremstillinger og spørsmål om kvantifisering som oppfordret til sammenligning. Dette var eksempelvis å tegne en graf over grad av livskvalitet eller spørsmål som; ” Kan du angi på en skala hvor 10 betyr at du har all kontroll, og hvor 1 betyr at media har all kontroll over hvordan du fremstilles?”

være spesielt oppmerksomme på å legge til rette for trygghet og informasjon i møte med ungdommene.

Intervjuene ble gjennomført etter avtale med deltakerne. De fikk selv velge hvor intervjuene skulle finne sted, så lenge dette var en trygg arena hvor man kunne snakke uforstyrret. Etter ønske, og av praktiske hensyn, ble intervjuene gjennomført i lokaler tilknyttet idolproduksjonen, informantenes eget bosted, Psykologisk institutt eller bosted til intervjuer. Hvert intervju hadde en varighet på rundt 1 ½ - 2 ½ time.

Transkribering

Transkripsjonsarbeidet var en omfattende og tidkrevende prosess. Samtidig opplevde vi at dette ga oss en mulighet til å bli godt kjent med materialet. Intervjurundene med de 6 informantene utgjorde 378 sider tekst. Noen av intervjuene ble transkribert av studenter fra forskningsgruppen og ble i etterkant gjennomlest og eventuelt rettet av intervjuer. Transkripsjonene inneholdt en så direkte nedskrivning av intervjuene som mulig. Eksempelvis ble pauser, emosjonelle uttrykk og hendelser nedtegnet. Som et ledd i å bevare konfidensialiteten i intervjuene ble informantnavn byttet ut med nummer, og andre personnavn og stedsnavn ble byttet ut med eksempelvis "programleder" eller "hjemsted".

I motsetning til 1. og 2. intervjurunde, ble ikke all informasjon fra 3. runde transkribert. Dette fordi vi på bakgrunn av 1. og 2. runde var mer selektive i forhold til hva vi ønsket å se nærmere på. Hill et al. (1997) advarer mot å tape sentral informasjon i en slik prosess ved at forskeren ser bort fra informasjon som "ikke passer". Vi lyttet derfor til intervjuene på bånd i fellesskap. Parallelt diskuterte vi innholdet i intervjuet og noterte interessante temaer i et analyseskjema. Båndene ble delt mellom oss og transkribert med utgangspunkt i analyseskjemaene. Meddelelser som falt utenfor vårt fokus, ble ikke transkribert, men bare kort kommentert i transkripsjonen (eks. "Informant forteller om sin nye jobb").

Analyse

Analyse og informasjonsinnhenting er ikke atskilte prosesser i en kvalitativ studie og er hevdet å være en like mye artistisk og kreativ prosess som en vitenskapelig prosess (Denzin og Lincoln, 1994; Glaser og Strauss, 1967). Vi fulgte anbefalinger i Hill et al. (1997) om å notere ned tanker, tolkninger og spørsmål underveis, samtidig som vi søkte å se materialet på nye måter ved å variere arbeidsform og tilnærming. Vi noterte ned våre forventninger i forkant av studien ved å selv svare på intervjuguiden. Slik ble vi bevisst våre forutsetninger for tolkning. Analyseprosessen ble strukturert etter CQR sine anbefalinger, noe som også

innbar å veksle mellom individuelt arbeid og diskusjon mot enighet. Samtidig forsøkte vi å legge til rette for en bevegelse mellom delnivå og helhetsnivå i henhold til hermeneutisk tenkning. Dette gjorde vi ved å veksle mellom den enkeltes fortelling (informantnivå) - og å se på hele materialet samlet (helhetsnivå).

Analyse av 1. og 2. intervjurunde

Informantnivå: Åpen koding

Transkripsjonene fra 1. og 2. intervjurunde ble først lest igjennom. Meningsbærende temaer ble kodet i margen. Kodebegrepene ble i første omgang valgt fritt av den som leste og kodet, for å skape en så stor kreativitet og åpenhet for materialet som mulig. Kodene var fortrinnsvis knyttet til begreper brukt av deltakerne selv (in-vivo koder), men vi brukte også begreper hentet fra forskningstemaene (eks. selvfølelse), relevante teoretiske begreper (eks. selvbevissthet), og noen ganger betegnelser på våre opplevelser av fortellingene (eks. eventyrverden). Etter anbefaling fra Hill et al. (1997) ble begge intervjuene til 6 av informantene lest og kodet parallelt av en av forskerne og en person fra forskergruppen. Temaene som hadde blitt kodet av den enkelte, ble deretter drøftet i fellesskap. Vi opplevde det lærerikt å se hvordan man vektla ulike sitater, og brukte ulike begreper for å kode materialet. Slik forsøkte vi på dette stadiet og finne en balanse mellom konsistens og eksplorering. Kodingen ble lettere ettersom vi ble mer kjent med materialet, og også gjenkjente fenomener og temaer fra tidligere fortellinger.

Helhetsnivå: Konseptuell ordning i 7 domener

De to første intervjurundene ble ført inn i felles analyseskjema for å få en oversikt over materialet.¹⁴ Vi organiserte sitater etter temaene fra den åpne kodingen. Etter hvert samlet temaene seg, og utgjorde grupper av mer abstraherte kategorier. For eksempel ble "Oppmerksomhet fra ukjente" og "Sosiale privilegier" plassert under "Nye interpersonlige spilleregler". De overordnede temaene utgjorde til slutt 7 domener. Analyseskjemaet ble organisert etter hvert domene på kryss av kasus. På dette nivået ble det lagt vekt på å organisere sitater og temaer etter domener, fremfor å organisere domeneene innad. Vi gjennomførte en vekselvis analyse hvor vi sendte fellesdokumentet mellom oss for å fremme diskusjon rundt den konseptuelle ordningen av sitatene. Ved slutten av denne analysen så vi

¹⁴ Analyseskjemaet som ble brukt hadde 3 kolonner, henholdsvis 1) *Sitater*; med henvisning til informant, intervju og sidetall 2) *Forståelse/assosiasjoner*; vår forståelse av essensen i sitatet, relevante spørsmål og tolkninger, 3) *Relevant teori*; referanser til mulig aktuell teori og empiri.

skissen av en retning vi ønsket å følge videre i forhold til tematikk og prosess. Her valgte vi ut de 6 informantene for et 3. oppfølgingsintervju.

Informantnivå: Individuelle sammendrag

Fokuset ble så vendt tilbake til de individuelle intervjuene til de 6 idoldeltakerne for å unngå å redusere viktig innhold i deltakernes opplevelser til felles koder og begreper (Hill et al., 1997). Det ble skrevet individuelle sammendrag fra intervjurunde 1 og 2. Innholdet eller "essensen" i hvert domene for hver informant ble oppsummert. Vi forsøkte å skrive sammendragene så nært til deltakernes fortellinger som mulig for å sikre at domenene hadde utgangspunkt i data. Vi gjennomførte deretter en kryssanalyse hvor vi sammenlignet kasusresponsene innad i de ulike domenene. Til sist fremstod det ulike "clusters" som uttrykte hva som var felles, og hva som var ulikt mellom deltakerne. Med bakgrunn i kryssanalysen formulerte vi et mer spisset fokus hvor vi ønsket å forfølge noen hypoteser og spørsmål knyttet til den enkelte deltaker 1 ½ år etter deltakelse. På dette nivået startet utviklingen av den 3. intervjuguiden.

Helhetsnivå: Konseptuell ordning i 4 hovedkategorier

Fellesanalysen ble til sist tilpasset og utvidet i lys av informantsammendragene. Prosessen førte til en omstrukturering av noen domener. Eksempelvis kunne domenene "Selvbevissthet" og "Selvevaluering" slås sammen. Dette resulterte til sist i 4 kategorier.¹⁵ Nå ble også hver kategori organisert innad i underkategorier. Kategorien "Selvbevissthet og selvevaluering" fikk eksempelvis underkategoriene "Negativ selvevaluering" og "Positiv selvevaluering". Deretter ble det skrevet et sammendrag fra hver kategori. Parallelt med denne delen av analysen gjennomførte vi den 3.intervjurunden.

Intervjurunde 3

Den siste intervjurunden ble lyttet til på bånd i fellesskap. Vi benyttet et analyseskjema basert på de individuelle sammendragene (intervju 1 og 2) som utgangspunkt for diskusjon og koding. Hensikten var å være spesielt oppmerksomme på de spørsmålene vi ønsket å besvare på bakgrunn av tidligere informasjon, samt få frem de individuelle opplevelsene i etterkant av idoldeltakelsen. Den videre analysen ble strukturert slik som 1. og 2. intervjurunde.

¹⁵ Dette er en type kategoriintegrering som Strauss og Corbin (1998) vektlegger er en kontinuerlig prosess. Kategoriene skal defineres på grunnlag av mening og sammenheng mellom kategorier, heller enn frekvens i materialet.

Intervjurunde 1, 2 og 3: Konseptuell ordning i 5 hovedkategorier

Til sist gikk vi igjennom alle kategoriene fra de 3 intervjurundene. Vi ble da oppmerksomme på at noen temaer fra intervjurunde 2 også var sentrale i runde 3. Dette førte til en omstrukturering av noen kategorier. Blant annet slo vi sammen to kategorier som omhandlet tapsopplevelser, både knyttet til utstemmingen og i etterkant av konkurransen. Denne kategorien fikk underkategoriene ”Tap av fellesskap” og ”Tap av oppmerksomhet”. Den samlede analysen av materialet resulterte slik i 5 brede hovedkategorier og 8 underkategorier.

Metodiske betraktninger

Etiske problemstillinger

Tre informanter i utvalget var under 18 år. Ved siden av å innhente samtykke fra foresatte var det viktig å gi god informasjon om intervjusituasjonen, med hvilken hensikt de hadde blitt bedt om å delta, og at de når som helst kunne trekke seg fra studien. Deltakerne ble informert om prosjektet både i forkant og underveis i studien og ble oppfordret til å stille spørsmål i intervjusituasjonen om noe var uklart. Alle deltakerne var under 22 år og befant seg i en ny situasjon som kunne oppleves som belastende. De hadde imidlertid selv søkt seg til TV-programmet med et ønske om eksponering. Prosjektlederen for denne studien var psykolog med omfattende erfaring fra håndtering av medieeksponering. Intervjuerne var studenter i siste del av utdannelsen sin ved embedsstudiet i psykologi. Det var derfor et godt grunnlag for å ivareta prosjektdeltakerne. Prosjektets veileder var klinisk spesialist, og hun stod til rådighet om det skulle oppstå behov for psykoterapeutisk bistand. TV2 hadde for øvrig engasjert egen psykolog og et eget støtteapparat for deltakerne.

En annen etisk utfordring var ivaretagelsen av deltakernes anonymitet. Informantene var personer som allerede hadde vært eksponert i media, og det ville slik være en risiko for gjenkjennelse. Det var avgjørende å ikke gjengi konkrete personlige erfaringer fra mediebildet. Vi har heller ikke oppgitt hvor langt de ulike deltakerne kom i konkurransen¹⁶, eller hvilket år deltakerne var med på Idol.

Spørsmålene rundt identitet og selvfølelse kunne oppleves som sensitive for den enkelte deltakeren, og vi har så langt som mulig tatt hensyn til dette i prosessen. På den andre siden representerer disse deltakerne et normalutvalg av ressurssterke ungdommer. Flere av

¹⁶ Hvor langt deltakerne kom i konkurransen, kunne ha vært en sentral faktor for hvordan de opplevde prosessen. Av hensyn til anonymitet har dette ikke blitt drøftet. Deltakerne formidlet imidlertid ikke at tidlig eller sen utstemming fra konkurransen var avgjørende i seg selv.

informantene ga tilbakemelding om at intervjusituasjonen hadde vært en positiv opplevelse med mulighet til å reflektere rundt opplevelsene sine. Vi søkte slik å balansere de potensielle fordelene for informantene og den kunnskapen som fremgår av studien, mot potensielle belastninger for deltakerne (Kvale, 1997). Undersøkelsen er godkjent av Regional Etisk Komité (REK) og er registrert ved Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD).

Utvalg og utvalgsstørrelse

Det å ha et lite utvalg ga oss muligheten til å gå i dybden i ungdommenes fortellinger. Samtidig opplevde vi at det kunne være utfordrende å ikke bli så individfokuserte at vi ikke fikk tak i informasjon på kryss av kasus som kunne sammenlignes. Slik så vi viktigheten av en godt bearbeidet intervjuguide. På senere stadier av analysen var det imidlertid en større utfordring å ikke la den enkeltes historie komme i bakgrunnen av felleskategoriene. Slik måtte vi stadig gå tilbake til de individuelle sammendragene for å bevare nyansene og forskjellene mellom deltakernes opplevelser. En annen utfordring vi var oppmerksom på, var at fortellingene til de 9 informantene fra de to første intervjuene lå som et bakteppe for vår forståelse av de 6 utvalgte deltakerne. På en side opplevde vi dette som nyttig da de 9 informantene hadde gitt oss en bredere kunnskap om idolkonseptet. På den andre siden måtte vi være oppmerksomme på å fokusere på opplevelsene til vårt endelige utvalg.

Et alternativ var å sikre vitnesbyrddvaliditet ved å la informantene lese igjennom intervjuene eller intervjusammendrag i etterkant. Samtidig ønsket vi at materialet skulle representere akkurat det som ble uttrykt i situasjonen. Siden intervjuene under Idol var preget av sterke affektive beskrivelser, var det mulig at deltakerne ville se annerledes på sine fortellinger i etterkant når følelsene hadde lagt seg, og i lys av ny informasjon og erfaring. Kvale (1997) har hevdet at intervjuet i utgangspunktet ikke skal trenge ekstra beskrivelser og forklaringer i ettertid, men heller være ”selvkommuniserende” i det senere analysearbeidet. Det ble slik spesielt viktig å gi oppsummeringer på vår forståelse underveis i intervjuene, slik at informantene der og da kunne utfylle svaret sitt.

Metodisk troverdighet

I kvalitativ forskning er validitet et internt element som kan forstås som en kvalitet ved forskeren, ikke ved metoden, og er derfor av personlig, relasjonell og kontekstuell art (Banister et al., 1994). Vi har forsøkt å ivareta validitet ved å veksle mellom individuelt arbeid og felles diskusjon. Selv om vi ikke har hatt ressursene til å kunne følge anbefalingene til CQR når det gjelder størrelse på forskerteamet og tilknyttet arbeidsform, har vi

samarbeidet med en forskergruppe som har vært et viktig diskusjonsforum. Slik har vi forsøkt å se materialet vårt og problemstillingene våre fra ulike perspektiv.

Under utforming av den 3. intervjuguiden konsulterte vi en tidligere deltaker i TV-programmet "Robinsonekspedisjonen". Hun hadde opplevd å være i medias rampelys en kort periode og hadde slik erfaringsbasert kompetanse som vi kunne dra nytte av. Vi la frem vår opplevelse av deltakernes prosesser og fikk nyttige tilbakemeldinger og innspill fra henne som vi brukte under utformingen av intervjuguiden. Etter at alle intervjuene var gjennomført, konsulterte vi en psykolog som har jobbet med ulike reality-produksjoner, deriblant Idol. Slik fikk vi faglige innspill til vår analyse og forståelse av deltakernes fortellinger.

I kvalitativ forskning har mange hevdet viktigheten av å synliggjøre egen delaktighet i den kunnskapen som har blitt generert (Smith, 1996; Banister et al., 1994; Kvale, 1997). Ved å gjøre rede for de metoder og tolkninger som resultatene bygger på, kan leseren selv vurdere perspektivet og forståelsen som presenteres.

Vi har gått en lang vei fra første til siste intervjurunde. Vi har forsøkt å redegjøre for stegene og valgene vi har tatt. I oppgaven har vi forsøkt å belyse bakgrunnen for våre tolkninger, og hvordan våre forventninger har endret seg underveis i studien. I prosessen har vi stadig måttet ta vår motivasjon, våre fordommer og verdier i betraktning. Samtidig har vi forsøkt å holde oss tett til rådatamaterialet ved å lese transkripsjonene og å sjekke sitater gjentatte ganger i prosessen.

Vårt mål i denne undersøkelsen har vært å kunne lære noe om hvordan en eksponeringssituasjon som Idol virker inn på unge mennesker i en fase av livet hvor mange identitetsoppgaver skal løses. Derfor har vi valgt et prosessperspektiv, hvor vi har intervjuet deltakerne 3 ganger over en lengre periode. Vi vurderte dette som fruktbart for å kartlegge deltakernes opplevelser i et større perspektiv. Vi håper at denne studien vil kunne bidra med kunnskap om både kortsiktige og langsiktige konsekvenser av deltakelse i et av Norges mest populære underholdningsprogrammer.

RESULTATER OG DISKUSJON

Først vil vi presentere deltakerne, for så å kort presentere de til sammen 5 hovedkategoriene fra de 3 intervjurundene. Videre presenteres resultatene sammen med en langsgående datanær diskusjon. Avslutningsvis diskuteres hovedtrekk ved fortellingene i lys av teorier gjort rede for innledningsvis.

Beskrivelse av informantene

Vi har gitt deltakerne andre navn. Oppgitt alder er enten deres korrekte alder eller + /- 1 år. Hver deltakerpresentasjon innledes med utdrag fra deres egne selvbeskrivelser i intervjuene, og følges så opp med en beskrivelse av prosessen til den enkelte ungdommen.

Ellinor, 20 år.

Jeg er jo en veldig sterk person. Og jeg er ikke særlig redd for å vise hva jeg føler eller dele meningene mine med andre. Samtidig som jeg ikke er dum heller – så jeg vet hvor man skal stoppe og sånn...(…). Det er ikke noe vits i å snirkle seg rundt et problem når man bare kan ta tak i det å løse det. (...) Men jeg er jo ganske blid.. Jeg er veldig glemsk, snill, litt flau eller - jeg vet ikke. Jeg synes ikke det er så ... sånn; 'Hvorfor skal folk stemme for deg? Hvorfor skal du bli folkets nye Idol? Hvem er du? Hva er dine beste kvaliteter?' - Jeg liker ikke sånne spørsmål helt. Så da er jeg antagelig ganske streng med meg selv – eller jeg vet ikke hva man skal kalle det... sensurerende.. kanskje?

Ellinor meldte seg på Idol selv om hun var skeptisk. Hun ønsket en skikkelig vurdering av sin musikalske kompetanse. Her hadde hun også god selvtillit og erfaring, mente hun. Ellinor hadde ikke følt seg hjemme sosialt i barndommen og tidlig ungdomstid. Gjennom ungdomsfasen hadde musikken blitt en viktig identitetsmarkør for henne, og nå følte hun seg anerkjent og hadde funnet sin plass i et sosialt miljø. Hun var ferdig med videregående og hadde tatt et studievalg i retning av musikk. Ellinor likte ikke "kjendiskulturen" og opplevde at hennes seriøse ambisjoner egentlig gikk på akkord med idolkonseptet.

Ellinor beskrev det å bli finalist som uvirkelig, selv om hun hadde vært sikker på sitt konkurransefortrinn. Det første døgnet opplevde hun var som "på film", med mye medieoppmerksomhet og mange inntrykk. Ellinor understrekte at Idol ikke skulle være det viktigste i livet hennes. Samtidig forventet hun at Idol kom til å påvirke henne. Da ukjente ble interessert i henne etter TV-debuten, var hun opptatt av at hun var noe "mer" enn Idol.

Fra første dag var Ellinor svært bevisst i sitt møte med media. Hun ville ikke være for personlig og vise alle sider ved seg selv, for da kunne publikum tro at de kjente henne. Hun ønsket heller ikke å appellere til sladrepressen. Underveis opplevde hun mer kontroll over

innslag i avisene enn på TV. Foreldrene støttet henne mye under Idol, men hun satte pris på at de ikke var uforbeholdent positive, men ga henne ærlige vurderinger av prestasjoner. I prosessen sa Ellinor at hun mistet tillit til idoldommerne og begynte å diskreditere både positive og negative tilbakemeldinger fra dem. Grunnet ideologisk avstand til konseptet følte hun seg annerledes og til tider ekskludert fra idolgjengen. Hun fant seg mer til rette mot slutten, men søkte til gamle venner for støtte. Til tross for fokus på musikken sa Ellinor at hun til tider følte seg stygg ved sammenligning med de andre jentene i Idol.

Da Ellinor røk ut av konkurransen, gledet hun seg til å se de gamle vennene igjen. Hun syntes hun hadde fått dårligere konsentrasjon fordi andre hadde styrt alt under Idol. Halvannet år etter deltakelse følte hun seg nærmere der hun ønsket å være, og følte seg mer respektert. Hun drev nå med sin egen musikk, og det var viktig for henne å understreke at denne musikken ikke passet i idolkonseptet. Hun opplevde at Idol ikke hadde hatt noen annen betydning enn en karrieremessig døråpner, og hun hevdet å huske svært lite fra opplevelsen.

Silje, 16 år.

Ganske gal egentlig, alltid smilende, jeg er utrolig omtenksum, jeg klarer ikke å gjøre noen personer vondt uansett, og jeg forhåndsdommer ikke noen. (...) Jeg er utrolig engasjert med alt jeg holder på med: engasjerer meg som oftest i alt for mange ting. Jeg er veldig positiv – utrolig positiv til absolutt alt egentlig, og ser lyst på ting. Jeg er sjelden negativ egentlig. Jeg mener at det finnes alltid en løsning. Slappe av – ta det litt som kommer. Så er jeg utrolig energisk.(...) Sporty, musikalsk (...). Jeg tror jeg er flink til å lytte, og støtter vennene mine hvis de trenger det. Jeg er kul. (latter) (...) nei da men. Ja jeg tror de fleste liker meg egentlig. Ikke for å være selvgod eller noe, men.

Silje ble med på Idol for å stå på en scene og skaffe seg et navn i bransjen. Hun gledet seg til å bli stilet og pyntet som en popstjerne, og å komme på tv. Silje gikk på skole og bodde hjemme. Hun beskrev seg som sosialt trygg med god selvtillit og oppmerksomhetssyk.

Hun opplevde det fantastisk å bli finalist, bli ”bedømt”, få god respons, og å få ta del i ”kjendislivets” privilegier. Hun fikk bedre selvtillit av det og gledet seg til å gå ut på gaten og bli gjenkjent. Familie og venner struttet av stolthet. Selv om hun visste at de var like glade i henne uansett, var hun litt redd for å skuffe dem. Underveis ble noen venner sjalu, og hun tenkte hun ville vært sjalu selv hvis hun var i deres sko. I begynnelsen var det dritgøy å være i sentrum for oppmerksomhet. Utover i konkurransen ble det imidlertid også ubehagelig å bli glodd på og hvisket om. I prosessen ble hun mer og mer opptatt av å se bra ut og opplevde å ha blitt mer merkefrik. Dette forklarte hun med at hun nå var et forbilde.

I møte med media var Silje opptatt av å være seg selv, uansett. Derfor likte hun TV best, for der hun kom best frem som den hun var – som i ”hjemme hos – reportasjer”. Hun hadde opplevd at medieinteressen ga henne en følelse av å være spesiell. Tidlig i prosessen opplevde hun å bli feilsitert. Hun tok det ikke tungt, men tenkte hun skulle være litt forsiktig med hva hun sa fremover. Media utenfor Idol slukte alt, men hun stolte på at de var snille fordi hun var ung. Etter hvert ble hun mer kritisk; man måtte være venn med media, men ikke stole hundre prosent på dem. Strategien hun sa hun holdt fast ved, var å være seg selv, da kunne ikke noe gå galt egentlig. Det var jo ingenting å gjøre med om noen ikke likte hennes personlighet. Silje sa hun ”tente” media ved å by på interessante sider av seg selv fordi media likte allsidighet.

Da Silje ble stemt ut fra finalen, måtte hun hjem hvor tiden hadde stått stille. Hun følte seg annerledes, men mente hun ikke hadde forandret seg. Tidligere hadde hun vært et ”skolegeni”, men nå var skolen kjedelig. Hun dagdrømte om å synge i det perfekte rockebandet. Halvannet år etter Idol var Silje i gang med studier. Idoldeltakelsen vurderte hun som bare positiv i etterkant. Drømmen om artistkarriere var blitt større, men hun investerte lite i å oppnå dette. Silje opplevde å ha blitt mer trygg på seg selv og hadde for eksempel funnet sin klesstil. Hun ønsket fremdeles å være annerledes, men mente hun hadde skiftet fokus fra det ytre og klær til væremåte og person.

Stian, 20 år.

I et nøtteskall er jeg en impulsiv person, spontan. Ganske rotete sånn, veldig sånn hva skal jeg si rotete med, ja jeg er litt distré, sånn hvert fall på struktur innenfor, rom og sånne ting. Hm, snill, også jeg vet ikke jeg, det er vanskelig å sitte å beskrive seg selv egentlig. (...) (latter) Ja jeg er jo forståelsesfull, eller fleksibel er vel kanskje - det er vel ett annet ord. Hm, om jeg er morsom eller ikke, det er jo vanskelig for meg å si ikke sant, for noen kan synes jeg er morsom og noen kan synes jeg ikke er det så det blir vanskelig å beskrive seg selv sånn.

Stian tenkte Idol ville være bra for karrieren hans. Han hadde litt medieerfaring og var innstilt på å promotere seg selv som underholdningsartist. Han tenkte imidlertid at kjendisstatus kunne skygge for livet han egentlig ville ha på sikt, for eksempel at han ikke ville treffe den ”riktige” damen. Han presenterte seg som en sosial og populær person.

Å bli finalist opplevdes uvirkelig. Følelsene var sterke og mange. Oppmerksomhet fra medier og venner gjorde det til en vill opplevelse. Interessen fra ukjente og bekjente kunne være overfladisk, men han nøt det. Utover syntes han oppmerksomheten ble mer slitsom og ble veldig bevisst på hvordan han opptrådte blant folk.

Stian ønsket å være seg selv i media. Han var taktisk, trygg og lå alltid et skritt foran for å få de beste overskriftene. Da følte han seg interessant. Tidlig i konkurransen ble han feilsitert i en avis. Det var ubehagelig å bli oppmerksom på medias makt. Likevel hevdet han å være akkurat seg selv fremfor kamera gjennom hele konkurransen. Selv om han i etterkant angret på at han ikke hadde vært mer ”ablegøye-mann”. Underveis opplevde han å ha det supert og ble tryggere på seg selv. Samtidig var det tunge perioder. Han ble lei seg hvis han hadde valgt feil låt og var redd for å miste venner grunnet lite kontakt. Han opplevde Idol som en boble hvor alle daglige rutiner ble borte.

Stian opplevde Idol som vanvittig mye større enn det han forestilte seg og reagerte sterkt ved utstemming. Han var forberedt og fornøyd med TV-sendingen, men i dagene etter følte han seg veldig ensom. Brått stod han på bar bakke. Han syntes at det var forferdelig å se de andre på TV uten ham. For å holde navnet sitt varmt fortsatte han å fri til mediene. Ikke før flere måneder etter deltakelsen følte han seg virkelig feil fremstilt for første gang. Han sa at man som idoldeltaker ble som et produkt på tv-shop, og at han plutselig forstod at han ikke var en ”vare”. Halvannet år etter Idol hadde Stian lagt popstjerne-drømmen på hylla. Han trivdes i en spennende jobb. Foreldrene hadde støttet ham under Idol, men minnet også om at dette bare var midlertidig moro. Først nå så han at de hadde rett. Etter Idol hadde Stian perioder med følelsesmessige nedturer og knyttet dette til opplevde forventninger fra andre og til egen usikkerhet. I møte med samfunnet opplevde Stian fremdeles noe økt status grunnet Idol, men også flere negative forventninger knyttet til hans person. Han måtte ofte bevise at han var annerledes.

Katrine, 18 år.

Utadvent, blid, veldig, litt kresen – når det kommer til gutter og klær og mat... eller mat er jeg kanskje ikke så kresen på – jeg liker all slags mat nesten. Og at jeg elsker å få oppmerksomhet, jeg liker å se bra ut da – altså jeg kunne aldri ha gått ut i Oslos gater uten sminke for eksempel. Jeg liker å kle meg bra – jeg elsker jo klær og mote og sånne ting. (...) Noen ganger sjalu, (...) ønsker å bli likt,(...) veldig følsom.

Katrine meldte seg på Idol i håp om å bli oppdaget og få gjøre noe på TV. Fra hun var liten hadde hun alltid likt oppmerksomhet. Samtidig gruet hun seg til presset rundt det å bli vurdert. Hun var veldig følsom for andres meninger og var redd folk ikke skulle like henne.

Da hun ble stemt frem som finalist opplevde hun det helt uvirkelig og at det var helt sykt å bli valgt ut fra flere tusen. Hun opplevde det at folk stemte på henne som at de likte henne; hun var en bra person og kunne synge. Det viktigste for Katrine var at folk skulle like

personligheten hennes. Hun hadde ikke fått så mange komplimenter før Idol, og følte at hun fikk bedre selvfølelse av tilbakemeldingene. Hun opplevde at foreldre og venner var veldig stolte av henne. Da følte hun seg verdsatt og støttet i det hun gjorde. Hun syntes foreldrene ble mer opptatt av fremtiden hennes og hva hun nå kunne få til i livet sitt. Utover i konkurransen ble imidlertid Katrine mer sårbar for negative tilbakemeldinger og syntes at andre fikk mer oppmerksomhet enn henne.

Øket selvfølelse og nye venner var det mest positive i den første tiden. Hun opplevde idolverdenen som spennende med nye bekjenskaper og kjendisfester. Etter hvert som ukene gikk ble Katrine mer opptatt av vennene innenfor Idol enn utenfor. Rett etter at Katrine røk ut fra konkurransen, før de andre, tenkte hun mye på hva som var feil med henne. Det var vanskelig å ikke høre hjemme i idolgjengen lenger. Derfor søkte hun støtte i idilmiljøet. Hun opplevde at de forstod henne. Det mest utfordrende var medieoppmerksomheten og vurderingene. Selv om hun syntes det var dritgøy å se seg selv på TV, var medieinteressen slitsom og intens. Hun ønsket å vise hvem hun var, men ikke brette ut privatlivet sitt. Balansen var vanskelig, og senere angret hun på noen utleveringer i pressen.

Etter idoldeltakelsen forsøkte Katrine å jobbe videre med musikken. Det ble etter hvert mindre og mindre. Hun begynte å studere, og deretter fikk hun jobb. 1 ½ år etter Idol brukte hun lite tid på musikken, men underholdningsbransjen var likevel den store drømmen. Idol hadde mindre plass i hverdagen hennes nå, men hun ble glad når folk husket henne og spurte om hun snart skulle komme med plate. Hun merket fremdeles forventninger til hennes personlighet, og hun følte hun måtte leve opp til disse forventningene ved å "spille" på disse sidene. I etterkant hadde hun kontakt med både gamle venner og venner fra Idol.

Arne, 20 år.

Det... kanskje ikke så glad i å snakke om meg selv sånn (he, he)(...) Nei, jeg føler bare det blir veldig sånn... rart. (...) Nei..eh, kanskje... litt seriøs, kanskje? (...) Jeg har snakket med han (profilert mediefigur) i dag, og da var det liksom sånn at han fortalte om liksom - hvordan de andre var liksom sånn derre "hey", og, hvordan jeg heller da var litt mer sånn rolig og seriøs,... og hvordan de andre fortalte om sånne, ja, mindre seriøse ting, da.

Arne hadde meldt seg på selv om det var litt flaut. Helst ønsket han at musikken skulle være kjent, mens han selv kunne forbli ukjent. Likevel var Idol en sjanse til å drive med musikk, noe som var viktig for ham. Samtidig kunne han sette livet litt "på vent", da han var usikker på hva han ville studere. Han opplevde en trygg tilhørighet i sitt miljø og at holdningene hans var litt på kant med idolkonseptet. Familien var også skeptisk til verdiene Idol representerte,

men Arne opplevde at han fikk mer støtte fra dem etter hvert som de ble vant med situasjonen.

Da Arne ble finalist, syntes han ikke det var så stort som han hadde forventet. Han var opptatt av å få tilbakemelding på sine musikalske prestasjoner, men utover i konkurransen tvilte han på dommerpanelets troverdighet. I løpet av deltakelsen opplevde Arne å bli mer sikker på seg selv, og mindre sjenert. Det kjentes lettere å få kontakt med nye personer nå som han var et kjent fjes, og han syntes det var moro å bli gjenkjent. Samtidig var han bevisst på at mange ønsket å være sammen med ham på grunn av Idol, noe som var en problemstilling han opplevde gjennom hele prosessen. Mot slutten lurte han på om opplevelsen av å bli gjenkjent var overdrevet, og at han var blitt litt ”paranoid”. De andre deltakerne var trivelige, men han søkte ikke støtte her siden han følte seg litt annerledes. Han syntes egentlig at han hadde nok venner fra før.

Arne ønsket å bevare sin musikalske integritet i media. Han opplevde det som ubehagelig å se seg selv på TV og var redd for å dumme seg ut. Han var oppmerksom på at media kunne påvirke ham til å være noe han ikke ville være. I etterkant av Idol syntes han at media hadde behandlet ham bra, til tross for noen tilfeller hvor han følte seg feil fremstilt.

Arne opplevde at det var trist å bli stemt ut. Det var likevel ikke så stort som han hadde trodd. Han opplevde sin status som ”kjendis” som mer ubehagelig enn overgangen tilbake til hverdagen, men han var redd for at hans sjenanse kunne mistolkes som overlegenhet i ettertid. Han trodde bestemt han har lært noe av idolopplevelsen, men var ikke helt sikker på hva. Rett etter Idol hadde han større tro på en fremtid med musikk. Halvannet år etter deltakelse jobbet Arne med egen musikk ved siden av studier. Drømmen om en musikkkarriere var blitt mer virkelig. Arne hadde et ambivalent forhold til kjendislivet. Det var godt å få anerkjennelse fra andre, men han følte samtidig at han nærmet seg å bli selvpoptatt under Idol, noe som var på kollisjonskurs med hans idealer.

Hedda, 16 år.

Ja, jeg (med trykk) vil beskrive meg selv som veldig mangfoldig da; veldig stille, men som kan snakke i det uendelige, kan høre på jazz og andre ganger Britney Spears (...). Jeg har ikke noe imot noen inntil jeg får en grunn til det, (...) jeg elsker alle inntil jeg får en grunn til å hate de på en måte(...). Jeg er uskyldig på noen ting - kan sitte på mammas sitt fang og gråte og være lei meg eller spørre mamma om hun kan lese for meg på sengen, men jeg kan også si; ”ja da mamma”, også går jeg ut og gjør det motsatte. (...) Jeg er litt usikker på meg selv (...) - hvordan jeg skal fremstille meg selv, fordi at jeg vet ikke helt hvordan jeg har lyst til å gjøre det. (...) veldig utadvendt, (...)veldig lett for å bli misforstått (...), konfliktavvikende person, jeg hater konflikter, (...). Jeg er veldig emosjonell og veldig åpen.(...) Jeg har hatt sånne faser før

- klesstiler (...), jeg er veldig redd for og mase på folk (...) jeg er en som kan ringe veldig mye (...) det er veldig sjeldent at jeg føler at jeg står likestilt med den andre.

For Hedda var Idol en sjanse til å drive med musikk. Hun gikk på skole, bodde hjemme og ville ha en pause fra hverdagen. Hedda hadde ikke alltid følt seg anerkjent. Hun opplevde å være usikker på andres oppfatninger av henne.

Hun opplevde det som surrealistisk at ukjente mennesker hadde stemt på henne og ble megaglad. Det var slitsomt å bli fanget i det å skulle gjøre inntrykk. Hun mente at pressen oppførte seg som ulver, og at hun ikke var vant med at voksne oppførte seg slik. Fra første stund var Hedda opptatt av å veie sine ord. Under hele prosessen var Hedda usikker på sin fremstilling - hun ville jo bli likt av alle. Hun lånte tips fra filmkarakterer for å bli likt. I etterkant skulle hun ønske hun hadde vært mer vill og gal.

Den første tiden i Idol var en følelsesmessig opptur - Nå begynner livet!, sa hun. Hun følte seg anerkjent i et attraktivt miljø. Underveis ble hun både mer sikker og mer usikker på seg selv. Hun opplevde at hun fikk dårlig selvbilde når hun sammenlignet seg med de andre deltakerne. Samtidig ble hun behandlet med respekt, som en voksen, og lærte å si nei til journalister.

Ved utstemming tenkte Hedda at det var noe galt med henne, men trøstet seg med at publikum ikke kjente henne. Hun opplevde at hun nesten hadde glemt at det var sangen hun meldte seg på for. Nå stod hun uten idolapparatet og måtte fikse livet selv. Idol ble et vendepunkt; nå var fremtiden musikk. Først var hun redd for å forsvinne fra søkelyset - men hun var ung og ville komme tilbake. Hun opplevde det som fryktelig vanskelig å tilpasse seg den kjedelige hverdagen, og hun savnet idolgjengen som hadde vært en "kul greie". Halvannet år etter deltakelsen betydde Idol fremdeles mye musikalsk og personlig. Å ikke bli gjenkjent lenger, var litt trist.. Hun ønsket å være en som blir sett opp til, ikke en som ser opp. Da hjalp det å dagdrømme om at hun kom til å lykkes og få hundretusener fans.

Kort introduksjon til kategoriene

Livet i idolverdenen

A) Medieidentitet og selvpresentasjon

Denne kategorien omhandler ungdommenes tanker om hvordan de ønsket å fremstå i media, og hvordan de opplevde medias krav i sin presentasjon av seg selv. Videre omhandler den hvordan ungdommene forholdt seg til den rollen de fikk i media utover i prosessen. Underkategorier: 1) Å finne en rolle 2) Å være seg selv.

B) Gruppetilhørighet

Denne kategorien omhandler ungdommenes opplevelse av gruppetilhørighet innenfor og utenfor Idol. Den ble basert på ungdommenes opplevelser av anerkjennelse innad i idilmiljøet og opplevd status i sine nye roller som idoldeltakere. Underkategorier: 1) Nye vennskapsbånd 2) Idolgruppens sosiale status.

C) Selvbevissthet og selvevaluering

Denne kategorien ble basert på opplevelsene knyttet til situasjonens innvirkning på selvevaluering og selvfølelse. Den omhandler hvordan ungdommene opplevde økt selvbevissthet i møte med selvrettet oppmerksomhet, og hvordan dette utløste vurderinger av seg selv. Underkategorier: 1) Positiv selvfølelse 2) Negativ selvfølelse.

Utstemming og livet etter Idol

D) Tapsopplevelse

Denne kategorien er basert på opplevelsene av å vende tilbake til hverdagen, og i hvilken grad ungdommene følte tap av goder ved utstemming og fram til intervjuet to år senere. Underkategorier: 1) Tap av gruppetilhørighet 2) Tap av oppmerksomhet.

E) Idealer og realiteter

Denne kategorien omhandler hvordan ungdommene evaluerte seg selv i etterkant av Idol, og i hvilken grad idoldeltakelsen hadde bidratt med nye standarder for hvordan de ønsket å være eller opplevde at andre ønsket at de skulle være. Et viktig tema var hvordan de forholdt seg til medierollen i etterkant.

Livet i idoltilværelsen

A) *Medieidentitet og selvrepresentasjon*

Det å presentere seg selv og sin identitet er en viktig del av sosial interaksjon i hverdagen. Begrepet 'selvrepresentasjon' referer til prosessene hvor mennesker tar kontroll over hvordan de blir oppfattet og evaluert. Vi ønsker å presentere oss på måter som stiller oss i et positivt lys i andres øyne. Noen ganger kan det imidlertid være viktigere å markere seg selv enn å tilfredsstille andre (Moghaddam, 1998; Baumeister, 1999). Begrepet medieidentitet ble en måte for oss å forstå de ulike tilnærmingene ungdommene hadde til fremstillingen av seg selv i media, og hvordan de forholdt seg til medierollen i prosessen. Idoldeltakerne hadde mange tanker rundt egen fremstilling. Den mest åpenbare grunnen til dette var konteksten ungdommene befant seg i. Ingen av dem hadde særlig medieerfaring og måtte lære å opptre som offentlige personer fra første stund.

... for meg så er det en annen person som blir..i de bildene og sånn. Men jeg vet jo at det er samme person, eller jeg ser jo meg selv i det..(...), jeg synes det er så rart å se bilder av meg selv, sånn tidfestet. Og så kommer det i en avisgreie som liksom hundretusenvis av nordmenn kjøper hver dag. Og så sitter du den lille personen - og så blir du til hundre tusen personer da! Jeg blir kopierte så mange ganger, så hver eneste som kjøper avisen får liksom sin egen lille meg - og det er skikkelig sånn merkelig (...). For vanligvis så er det bare familie og venner som har bilde av deg ikke sant. (...), når jeg leser aviser og ukeblader og sånn, så tenker man at det som står der er liksom nåtid, at det er de personene, men hvis man liksom tenker 'hva gjør personen akkurat nå?' - så liksom at de bruker tanker på meg. Du har liksom plutselig fått hundre tusen nye venner. (...) Det er så rart fordi vi møtes jo ikke, det er jo ikke sånn at jeg går på kafé med alle de, men samtidig så vet jeg at de er der.¹⁷ Hedda

Dette sitatet er hentet fra det første intervjuet med Hedda. Hun syntes å oppleve det som forvirrende å forholde seg til to utgaver av seg selv; ”meg” og ”medie-meg”.

¹⁷ I resultatdelen er sitater direkte gjengitt fra transkripsjonene. Noen gjentakende setninger er tatt bort, samt setninger som ikke berørte sentrale poeng i sitatet. Tilfellene hvor dette er gjort er merket med en parentes. Om personnavn ble omtalt i sitatene har vi byttet dem ut med falske navn - merket med en parentes. Der hvor intervjuers spørsmål er med i sitatet, er intervjuer benevnt som ”I”.

1. Å finne en rolle: Hvordan spille rollen som seg selv?

Deltakerne oppdaget raskt hvilke prototyper de ble presentert som i mediebildet. Stian, Ellinor, Silje og Arne sa de var komfortable med sin rolle utad, mens Katrine og Hedda strevde mer for å finne sin plass. Hedda syntes det var vanskelig å få vist hvem hun egentlig var til publikum, for hun var så mye forskjellig mente hun. Etter konkurransen angret hun på at hun ikke hadde vist enda mer av seg selv. Hun ville vært litt mer ”gæren”, og la til at hun kanskje hadde fått mer stemmer om hun hadde vært mer ”typete”. Vi opplevde at Hedda hadde to motstridende ønsker som innebar en konflikt mellom å fremstå som så ekte som mulig – og samtidig ønske å ha en tydelig profil. Utover i prosessen ble hun mer og mer opptatt av å være typete, da hun hadde erfart at det var slik man ble lagt merke til. Etter Idol likestilte hun det å være mer typete med å være enda mer seg selv.

Adler og Adler (1989) har drøftet hvordan media skaper en offentlig person som skiller seg fra ens private identitet ved å være mindre kompleks og mer stereotypisk. Medierollen blir forsterket av interaksjon med de menneskene som forholder seg til medieidentiteten fremfor ens private identitet. Heddass søken mot en mer typete medieidentitet kan sees i lys av at hun måtte tilpasse seg medias krav for å holde seg i søkelyset. Om hun ble mer profilert og tydelig, kunne hun få flere stemmer som også ville innebære å bli bedre likt. Medias makt i fordeling av roller kom til uttrykk når Hedda syntes det var urettferdig at en annen deltaker hadde erobret rollen hun skulle ønske for seg selv. Idol var et tog som gikk med et bestemt antall plasser. Plutselig hadde naboen fått plassen din:

(Sarah) hadde veldig lik musikksmak og stil på en måte, og hun husker jeg ble omtalt som den nye, norske ('sangartist') (...) Da bare: 'Hæ, I wanna be that (til verden)!' Fordi at jeg hadde også den greia, eller jeg likte jo også den type ting, ikke sant. Og da sitter du der og bare hmm (lager geip). Også, så det er sånne ting som (...) er litt urettferdig. Hedda

På den andre siden kunne Heddass forvirring rundt medierollen forstås som at hun i utgangspunktet hadde en usikker identitet. Under Idol eksperimenterte hun med ulike sosiale roller, som eksempelvis å være ”den tøffe” eller ”den søte”. Hun strevde en del med å finne sin plass utover i konkurransen. Hun sa hun ikke helt visste hvordan hun ønsket å fremstå – og hvem hun ville appellere til. Helst ville hun bli likt av alle. Denne usikkerheten kom til uttrykk da vi spurte henne om hvordan hennes drømmefanggruppe ville se ut:

Jeg har lyst til å være en som, som det er lov til å like på en måte. Så jeg har lyst til at det skal være mange forskjellige type mennesker, (...), fordi at jeg er en så stor blanding da... Jeg har lyst til at de som bare går i sort liksom, det synes jeg er kjempefint, og jeg har lyst til at de som, eh..., bor på Holmenkollen kan synes at det er fint. Og at det er en sånn type musikk som mange kan liksom forholde seg til, og at de menneskene på en måte klarer å omgås og klarer å like det samme. (...) Men også (...) musikkjournalister for eksempel som liker litt sånn sære ting..

Hedda

Katrine var mindre usikker på egen medierolle ved starten av idol og var ikke like opptatt av alternative sosiale roller som Hedda. Hun følte at hennes personlighet ble vektlagt fordi hun fikk mye oppmerksomhet for sin livlige og sympatiske fremtoning. I etterkant av konkurransen mente hun at hun kanskje hadde glemst usikkerheten sin bak disse sidene, men var godt fornøyd med den generelle fremstillingen av seg selv. Slik vi så det, ble personligheten Katrines varemerke under Idol. Utover i prosessen fungerte imidlertid ikke varemerket like godt for henne. Hun følte seg skjøvet i bakgrunnen av de andre deltakerne og fortalte om at hun hadde blitt klippet bort på TV-innslag til fordel for andre som ble favorisert av produksjonen. Hun opplevde at hun fikk dårligere selvfølelse av å bli behandlet slik, og hun ble usikker på sine sangmessige prestasjoner. Dette var leit å oppleve. Mens Hedda opplevde forvirring i forhold til hvem hun skulle være utad, handlet Katrines fortelling mer om en opplevelse av å bli usynliggjort. Slik erfarte både Hedda og Katrine å bli *utydelige* på hver sin måte i løpet av prosessen. En mulig tolkning er at både Katrine og Hedda ble sårbare i møte med medias spilleregler fordi de i utgangspunktet var usikre på hvem de var.

Hva da med de andre ungdommene som lettere fant sin offentlige rolle? Klesstil og utseende var et fremtredende tema både i første og andre intervjuerunde for Katrine, Hedda og Silje. Vurderingene rundt klesstil illustrerte noen forskjeller mellom Hedda og Silje spesielt. Disse var de yngste i utvalget, og de opplevde at utseendet sa mye om hvem de var. Mens Hedda var svært usikker, var Silje helt bestemt på hva hun ville signalisere og hvilken klesstil hun hadde. Vi tolket det slik at Silje i stor grad brukte klesstilen for å markere sin identitet som hun var sikker på.

Stian, Silje, Ellinor og Arne fant seg alle til rette i sine roller som "den profesjonelle", "sjarmøren", osv. Disse hadde et tydeligere publikum de ønsket å bli likt av, gjerne mennesker som liknet dem selv i stil og smak, og helst litt eldre enn dem. De opplevde få konflikter rundt egen medieidentitet. Det å være komfortabel i en rolle kan slik ha vært en beskyttelse i form av å skape forutsigbarhet i møte med massiv tilbakemelding.

Ifølge Adler og Adler (1989) kunne imidlertid dette også innebære en risiko. I deres studie av unge idrettstjerner konkluderte de med at den offentlige identiteten satte andre

aspekter ved den private identiteten i skyggen.¹⁸ De unge idrettstjernene følte seg presset til å leve opp til det medieskaptet bildet av seg selv. Med konstant oppmerksomhet rettet mot den offentlige rollen ble dette selvaspektet mer og mer sentralt for selvopplevelsen. I vår undersøkelse kunne et eksempel på dette være Silje som rett etter konkurransen spilte ut rollen som noens kjæreste fordi pressen hadde bygget opp under et rykte om at det var slik det forelå.

...når jeg og han (Ole) holdt litt på, så var det liksom det at media plutselig trykte at vi var kjæresten og alt sånt. Og vi kjente hverandre så vidt. Så da ble liksom alt feil på en måte da. For vi måtte nesten bare innrette oss etter media og hva folk forventet, så ble alt feil og så funket det ikke. Silje

Man kan diskutere i hvor stor grad media skapte deltakernes offentlige roller, og hvor stor innflytelse deltakerne selv egentlig hadde. Alle hevdet imidlertid at de selv hadde noe mer kontroll enn media over egen offentlige fremstilling. Å bli prototypisk fremstilt ble likevel opplevd som mindre problematisk enn det å oppleve seg utydelig.

2. Å være seg selv: Hvorfor var noen mer eksponeringsvillige enn andre?

Mang en gang fikk deltakerne høre at ”dette er en helhetskonkurranse, ikke en sangkonkurranse”. Produksjonsapparatet oppmuntret deltakerne til å ”by på seg selv”. Spørsmål ungdommene tok stilling til var: Ja, men hva skal jeg vise fram? Hvilken helhet? Skal jeg bedømmes som person, sanger, artist?

Selvpresentasjon ble ekstra viktig i en setting som Idol. Det var vanskelig å balansere mellom å fri til publikum for å få stemmer og samtidig gi et riktig bilde av hvem man var. Alle deltakerne prøvde å løse disse utfordringene ved ”å være seg selv”. Hva innebærer det å være seg selv, og hvorfor ble dette et så viktig poeng for dem?

Hedda syntes det var gøy at publikum var interessert i å bli kjent med hennes private sider. Katrine sa også at tilbakemelding på hennes personlighet var det viktigste under Idol. Begge disse sa at de fikk vite mer om hvem de var gjennom tilbakemeldingene. Slik vi så det, utforsket disse jentene sine personlige og relasjonelle egenskaper i større grad enn de andre under konkurransen. For dem ble Idol en arena for å vise seg fram og spille sine personlige

¹⁸ Medieselvet ble beskrevet som ett av flere elementer som dannet ”The gloried self” - ett nytt selvaspekt hos idrettstjernene. Selvaspektet var i sin helhet knyttet til opplevelsen av å bli dyrket som stjerne og helt, og denne identiteten var både forførende og altoppslukende for guttene. Gjennom ytre (sosial interaksjon og sosiale reguleringer av guttens hverdagsliv) og indre press ble andre selvaspekter mindre tilgjengelige for bevisstheten.

egenskaper gjennom andres tilbakemeldinger. Hedda syntes det var gøy når fans var interessert i hele personen:

...jeg (vil) at folk skal huske meg fordi.. på grunn av ett eller annet. Fordi at jeg var interessant å snakke med, eller fordi de hadde lyst til å vite mer om meg eller, eller liksom ja. Og derfor synes jeg det er veldig gøy når liksom fans og sånn da, (...), ikke bare de som spør om autograf, det er super gøy, men - jeg synes det er veldig spennende med de som for eksempel skriver til hjemmesiden og spør deg liksom; 'kan du fortelle meg litt om livet ditt?, kan du skrive litt om det?', og som er interessert i liksom hele personen - det synes jeg er veldig spennende. (...) for da får du liksom vist så mye, da kan du liksom skrive om dine egne erfaringer og liksom si.. Da kan, da kan folk liksom lage seg en, da driter jeg i hva folk mener, for da har jeg jo sagt det jeg føler. Hedda

Silje ville også vise fram hvem hun var som person i media, og hadde stor glede av dette. Hun var spesielt glad i personlige reportasjer hvor hun fikk vist hvem hun var. Da vi spurte deltakerne som eksponerte sine personlige sider, om hva det ville si å vise hele seg, tolket vi det slik at dette egentlig betydde å vise fram de gode sidene sine.

De positive... At jeg er glad og bryr meg om alle uansett hvem det er liksom. Positiv. Og det at jeg er et godt menneske.(...) Som den jeg er – rett og slett. Jeg har ikke lyst å være noen andre enn – det viktigste for meg er at jeg er den jeg er og at jeg aldri glemmer hvem jeg er – rett og slett. Silje

Stian moret seg i møte med medieoppmerksomheten og fortalte at han tiltrakk seg søkelyset ved finne på noe "catchy" som gjorde forsiden annerledes. Slik opplevde vi at han utmerket seg som mediestrateg. Han sa han ønsket å holde markedsverdien på topp, noe som gjerne gikk på bekostning av de andre deltakerne. Han syntes det var snobbete å skulle si nei til "Se og Hør", som ble lest av vanlige folk. Stian ga uttrykk for kontrollfølelse, men sa også at det alltid ville være noe risiko knyttet til eksponering, da media til sist kunne gjøre som de selv ville. Etter å ha blitt misforstått i et avisoppslag tidlig i konkurransen sa Stian at han måtte bli mer restriktiv i møtet med media. Hvorfor var da Stian den av deltakerne som tok mest initiativ til medieeksponering utover i prosessen? Medieeksponeringen syntes å gi ham noe som var viktigere for ham enn å unngå feilsitering igjen.

Hvordan kan vi forstå ønsket om å by på seg selv som privatperson i offentligheten? Var disse ungdommene ekshibisjonistiske? Stor grad av ekshibisjonisme, selvsikkerhet og ønske om å bli likt har blitt knyttet til subklinisk narsissisme (Sedikides et al., 2004; Young og Pinsky, 2006). En studie av Young og Pinsky (2006) kartla grad av narsissisme hos berømte personer. Studien viste at berømte skåret signifikant høyere enn den generelle populasjonen.

¹⁹ De som skåret høyest, var de personene som var kjent gjennom realitydeltakelse på TV. Forskernes konklusjon var at det er visse personlighetstyper som tiltrekkes kjendislivet. I dette lyset kunne idoldeltakernes eksponeringsønske forklares av personlighet. Høy subklinisk narsissisme tenkes å innebære selvpoptatthet, oppmerksomhetshunger og et ønske om å bli likt. Det er tenkelig at en høyere grad av narsissisme var tilfellet hos disse ungdommene. Både Katrine, Silje og Hedda understrekte i intervjuet at de alltid hadde elsket oppmerksomhet, og at dette var viktig for dem. Det var imidlertid bare Silje som hadde en utelukkende positiv selvevaluering. Hedda og Katrine var mer usikre på seg selv og hadde mer negativ selvevaluering i prosessen. Deres behov for å bli bekreftet kunne henge sammen med deres manglende evne til å bekrefte seg selv i denne tiden av livet. Eller handlet eksponeringsvilligheten rett og slett om å tilpasse seg normene i idolkonteksten?

Det er hevdet at det å gi komplimenter er en effektiv påvirkningsmekanisme fordi vi er fundamentalt svake for smiger, til og med om den skulle være usann (Cialdini, 2003). Informasjon om at noen liker oss kan skape villig ettergivenhet (Berscheid og Walster, 1978; ref. i Cialdini, 2003). Deltakerne var klar over at publikum ønsket å bli kjent med dem og syntes å tolke dette som nødvendig for å bli likt. I forskning på atferd i evaluerende kontekster er det observert at man ofte øker prestasjoner og innsatser for å beskytte seg mot negativ selvevaluering. Dette gjelder spesielt når man skal sammenligne sine prestasjoner med andres (Parker, 2001). Personlig utlevering kunne i lys av dette tenkes å være en måte å øke innsatsen på for å oppnå stemmer og å bli likt i sammenligning med de andre deltakerne.

Kravene om autenticitet ligger også i populærmusikkens kultur og har generelt fått en høyere status i samfunnet (Giles, 2000). I Idol var det å være autentisk en metode for å vinne terreng og sympati. Jerslev (2004) har hevdet at det å "være seg selv" i dagens mediekultur har forrang foran det som faktisk blir gjort eller sagt. En personlig medierolle ble fremstilt som et konkurransefortrinn av noen av deltakerne. De mente også at dette kunne være en fordel for karrieren:

...det tror jeg også har mye å si - hvordan en person er også – enn bare om den synger bra. Hvis det er en person som har skikkelig ikke bra personlighet, og virker skikkelig dust og liksom sånne ting, men synger bra, så er det ikke sikkert at jeg hadde giddi å kjøpt den plata liksom på en måte.
Katrine

¹⁹ Young og Pinsky (2006) brukte Narcissistic Personality Inventory (NPI). Studien viste ingen relasjon mellom NPI skåre og erfaringslengde i underholdningsindustrien. Dette tok forskerne til inntekt for at de berømte hadde narcissistiske trekk i forkant av berømmelsen.

For Silje og Stian var det svært viktig at meg og medie-meg var så like som mulig. Silje reflekterte samtidig over at man alltid spiller ulike roller i ulike situasjoner, og at hun var bevisst på å luke bort noen uvaner på TV. Arne følte at journalister presset på for at han skulle avdekke spennende sider av seg selv i intervjuer, mens han egentlig ikke syntes han var så spennende. Ellinor opplevde også kravet om en personlig holdning, men hun mente det kunne være veldig skummelt å fremstå slik. Da kunne folk tro at de kjente henne. Samtidig opplevde hun at hun fikk positiv tilbakemelding uten å måtte bli for personlig. Slik hadde Ellinor et tydelig skille mellom meg og medie-meg. Hun mente at det å bli likt av alle var en umulighet, og rettet seg derfor mot dem hun tenkte var interessert i musikken hennes, og ikke det hun gjorde på fritiden. Fanskaren under Idol bestod av mange barn, og alle utenom Ellinor ga uttrykk for at dette stort sett var veldig hyggelig og koselig.

I: Så du blir ikke så glad når du får oppmerksomhet fra barn og sånn (...)?
Ellinor: Nei. Det er bare Idol, de hadde gjort det med hvem som helst. Ellinor

Arne og Ellinor ønsket å være mer forsiktige i sin omgang med media og ville holde kortene tettere mot brystet. De ønsket også å være seg selv, men for dem innebar dette å ha et profesjonelt fokus og ikke utelevere personlige sider. Arne sa likevel at det å vise hvem man var, kunne fungere som en beskyttelse.

Det er litt enklere nå som jeg føler at jeg har vist noe om hvordan jeg er da. Men hvis de bare hadde sett meg drite meg ut, og det var det eneste de hadde sett... (...) da ville jeg fått litt mer den - 'Å hvorfor ser folk på meg nå', 'de ler sikkert', og sånne ting. Arne

Silje syntes det var flott at pressen ville komme hjem til henne, vise frem hennes liv og hennes venner. Da kom folk til å bli skikkelig kjent med henne, sa hun. Ikke alle var enige i at dette var en god strategi. Ellinor gikk til angrep på denne holdningen flere ganger. Hun ble spurt om hva hun mente med at noen "solgte seg" til media:

Jeg synes at det blir et så desperat forsøk på å vise flest mulige sider av seg selv; 'se jeg kan male, se jeg kan svømme, se alt eg kan!' og folk blir litt overvelda – jeg blir i alle fall det – litt sånn som; jøss det var da voldsomt så du skulle vise deg selv – er det ikke nok at du synger da? Ellinor

Arne ønsket også å holde mye informasjon for seg selv. Han ville ikke at noe skulle bli blåst opp og gitt en prototypisk fremstilling av ham som person. Han sa han heller ville være tilbaketrukket og fokusere på sangen. For Ellinor innebar diskursen om "å være seg selv" det å fremstå på en måte som en hennes "gamle jeg" kunne akseptere.

Jeg er veldig sta, og veldig bevisst på hva som er bra og hva som ikke er bra. Særlig fordi jeg har sett litt på Idol før, og da likte jeg ikke konseptet. Og da tenker jeg nå: Hva tenker de som ikke liker konseptet der ute, "de gamle (Ellinorene)" holdt jeg på og si, hva ville de tenkt om de så meg i "Se og Hør" og "Her og Nå"? De ville ikke likt det! Jeg vil prøve å overbevise de da. (...). Som en person som er der på grunn av musikken, ikke for å komme i avisen og "Se og Hør" og "Her og Nå". Det er lett å bli revet med, og de tilbyr penger for det der. Så klart at 20 000 kr fra "Se og Hør" høres mye ut nå, men det er ikke verdt det! Det er ikke verdt det å selge seg på den måten! Og for "de gamle (Ellinorene)" som sitter der og bare tenker at 'hvem er det der egentlig, hun er jo flink hvorfor gjør hun sånne ting, hvorfor har hun meldt seg på idol – hun kunne sikkert ha klart seg uten'. Men greia er at jeg tror faktisk ikke jeg hadde klart det uten.. Ellinor

I hovedtrekk var deltakerne forskjellige ved å enten ville vise *alle* sider ved seg selv, eller å vise *noen* sider av seg selv. Stian, Silje, Hedda og Katrine hadde fokus på prestasjon og person, mens Arne og Ellinor begrenset sitt fokus til prestasjon alene. Hvorfor valgte disse en annen strategi enn de andre? Var personlighetstrekk som normal narsissisme en god forklaring på forskjellene, eller var det andre individuelle forskjeller som kunne forklare den ulike atferden? Det kunne tenkes at Katrine, Silje, Hedda og Stian lettere lot seg påvirke av produksjonsapparatets oppfordringer.

Snyder (1995) har introdusert begrepet 'selvmonitorering' i sosialpsykologisk forskning. Den grunnleggende påstanden er at mennesker er ulike når det gjelder å stille spørsmålet: "Hvordan ønsker situasjonen at jeg skal være, og hva kan jeg gjøre for å bli den personen?". Personer som skårer høyt på selvmonitorering, vil regulere atferd og selvpresentasjon etter normene i konteksten, mens de som skårer lavt på samme trekk, er mer opptatt av indre standarder. Ulik interpersonlig stil knyttes til grad av prinsipiell versus pragmatisk selvforståelse. Man tenker seg at personer som skårer høyt på selvmonitorering, er mer sensitive for andres idealer. Snyder har beskrevet disse som skuespillere i livets teater. Det handler om å være rett person på riktig plass til riktig tid. En mulig forklaring kunne derfor være at Arne og Ellinor var lave på dette trekket, mens de fire andre var mer selvmonitorerende, og slik lettere fulgte manuset i Idol.

Cast og Burke (2002) har beskrevet viktigheten av å speile egen identitet i sosiale relasjoner. Idol var slik en viktig kontekst for selvverifikasjon hvor en faktisk yrkesmessig mulighet stod på spill. Samtidig ble de vurdert av tusenvis av seere. En annen mulig tolkning var derfor å forstå de individuelle forskjellene i selvpresentasjon som uttrykk for ulik identitetsatferd. Forskjellene kunne kanskje enkelt forstås som at Arne og Ellinor ikke i like stor grad hadde *muligheten* til å eksponere seg selv, nettopp fordi dette ville ha brutt med deres selvverifikasjonsprosess. Alternativt kunne forskjellene forstås som at Ellinor og Arne i

like stor grad speilet sin identitet i idolsituasjonen som de andre, men at en restriktiv utlevering til media nettopp var deres måte å markere seg på. De fire andre hadde ikke de samme verdimeslige forbeholdene mot Idol og kunne derfor i større grad utforske og bekrefte sin identitet som idoldeltakere. Ukritisk medieeksponering kunne slik ha fotfeste i ungdommenes *behov* for å bli sett. Det er rimelig å anta at alle som melder seg på en slik konkurranse, ønsker oppmerksomhet, men at behovet for dette kan variere i styrke.

Fire av deltakerne i vårt utvalg ønsket at medieidentiteten og deres private identitet skulle være så lik som mulig. Hedda opplevde imidlertid at dette også kunne være forvirrende, og at hun måtte passe seg for å ikke bli den ”medietingen”.

...sånne ting blir alltid uvirkelig. Og det som kanskje er litt rart da er at vi blir en blanding av oss selv, på en måte. Vi blir jo den personen vi kjenner, men vi blir også den personen vi leser om i media.. Plutselig; 'oj er jeg i avisen!' - så leser du om den personen, da blir det veldig fort den blandingen, og da, jeg vet ikke. Hedda

I et samfunn hvor virtuelle representasjoner av mennesker og virkeligheter preger hverdagen vår er det kanskje ikke så rart at skillet mellom offentlig rolle og privat rolle kan oppleves som vagt, både for publikum og mediepersonene selv.²⁰ Giles (2000) har redegjort for forskning som viser at folk forholder seg til karakterer på TV på liknende måter som man forholder seg til virkelige mennesker. ”Den parasosiale relasjonen” formes gjennom at vi stiller oss spørsmål som vi ville stilt i møtet med virkelige sosiale situasjoner: Liker jeg henne, er hun attraktiv, og ikke minst; vil jeg treffe henne igjen? Ungdom kan i utgangspunktet være mer sårbare for sammenblandinger av egne og andres tanker fordi denne tiden er preget av endringer og nye forventninger til hvem man skal være (Siegel, 2005).

B) Gruppetilhørighet

Mange av deltakerne brukte ordet ”boble” når de skulle beskrive tilværelsen i Idol. I den tidlige analyseprosessen brukte vi en analogi til eventyret ”Alice in Wonderland” for å beskrive vår opplevelse av ungdommenes reise inn i kjendistilværelsen. Senere ble den samme analogien brukt av en deltaker i et pilotintervju. Behovet for å knytte bånd til andre mennesker, selv i de underligste situasjoner, kan sees som et grunnleggende menneskelig

²⁰ Kenneth Gergen (ref. i Giles, 2000) har kommentert at teknologiens muligheter til å replikere kjendisens ”jeg” i så mange utgaver kan virke som en effektiv fragmentering av selvet. Kjendisens tendens til å omtale seg selv i tredjeperson kan være en måte å markere det offentlige selvet og skille det fra det private.

motiv (Baumeister og Leary, 1995). Hva var det som var så spesielt med fellesskapet der nede i kaninhullet?

1. Nye vennskap: Hvilke betydning hadde deltakerne for hverandre?

Silje, Hedda, Stian og Katrine var begeistret for de nye bekjentskapene fra første dag og tenkte at de kom til å få venner for livet.

Det er så utrolig gøy å få oppleve dette. Og det å ha fått møtt alle disse kjekke folkene – det er jo venner for livet. Og alle de bak kamera og rundt dette prosjektet – de har vært så utrolig støttende. Og så utrolig snille og greie. Og det setter jeg så stor pris på. Så det er jo bare helt fantastisk å få sjansen til å få være med på dette. Silje

Etter hvert som finaleukene gikk, ble den nye gjengen spesielt viktig for Katrine, Hedda og Silje, og det var ikke så lett å holde kontakt med gamle venner. Den nye gruppen ble viktigere for tilhørighet og sammenligning enn vennene utenfor. Særlig Katrine satte ord på dette. Hun følte at de utenfor ikke forstod livet hun levde nå, og var litt sjalu på henne. Samtidig var Idol så moro at hun rett og slett glemte dem. I idolgjengen hadde hun det bra med seg selv og fikk en god følelse av å bli satt pris på. Hun sa at hun fikk mange tilbakemeldinger på at hun spredte glede og humør. Hedda fortalte også at fellesskapet med de andre deltakerne ga henne anerkjennelse hun bare hadde kunnet drømme om tidligere.

...det å bare møte mennesker som bryr seg om deg, som faktisk synes du er kul da, som ler av de vitsene du har og som liksom faktisk - også ser at du er et menneske selv om du liksom.. (...) Det betyr mye, for det er sånn jeg alltid har ønsket å være. Det er sånn - jeg har sett sånne folk og så tenker jeg: 'Men jeg er jo sånn jeg og - jeg får bare ikke vist det'.

Vi har jo dratt ut på byen og sånne ting, og jeg er en av de eneste som er (...) under 18, så føler jeg veldig sånn: 'Jeg er så liten de vil ikke ha meg med' og sånn - men så vil de liksom (...), også bare har man vanskeligheter for å tro det liksom. Hedda

Den nye gruppen ble spesielt attraktiv for Silje og Hedda som beskrev hvor spennende det var å få lov til å være voksne. For Hedda var fellesskapet også viktig fordi hun hadde savnet anerkjennelse i sitt tidligere miljø. Slik vi så det, fikk Hedda en sosial rolle blant de nye vennene som hun trivdes godt med, og som ga henne noe hun ikke hadde fått før.

Arne syntes at de andre deltakerne var greie, men knyttet seg ikke spesielt til noen av dem. Han fant mer støtte hos vennene sine utenfor Idol og identifiserte seg ikke med idilmiljøet. Han fortalte at han hadde fått tilbakemeldinger på at han var annerledes; at de andre var mer oppmerksomhetssøkende, mens han var mer seriøs. Dette likte han. Ellinor

hadde aktivt markert distanse til idilmiljøet fra begynnelsen, men følte seg etter hvert litt ekskludert fra gruppen. Utover i konkurransen forsøkte hun derfor å ta mer kontakt med de andre og opplevde at det ble litt bedre etter dette. En mulig tolkning kunne være at Ellinor og Arnes avstand til gruppen var et uttrykk for den generelle avstanden de ville markere til idolkonseptet. De refererte stadig til sine ideologiske holdninger og knyttet dem til sine erfaringer, familie, venner og sitt miljø utenfor Idol.

Stian syntes det var kjempemoro med den nye gjengen, men han hadde også mye kontakt med vennene sine utenfor Idol. Silje på den andre siden hadde mindre fysisk mulighet til å holde kontakt med vennene sine da de bodde et stykke unna. Begge disse ga beskrivelser av at de hadde trivdes godt og vært populære i sine miljøer. Samtidig ble det nye fellesskapet viktigere og viktigere for disse to. Var det andre aspekter enn de gode relasjonene som gjorde fellesskapet så attraktivt?

2. Sosial status: Hvordan var det å være en av de privilegerte?

På den andre siden var ikke dette en hvilken som helst ungdomsgruppe. Som gruppe fikk de privilegier som vanlige ungdommer ikke får. Stian beskrev de kule festene og oppmerksomheten som noe som passet ham godt. Katrine, Silje og Hedda fortalte at de måtte veie sine ord så ikke de gamle vennene ble sjalu. Silje sa at kjendislivet var ekstra stas. Hun fikk følelsen av å være spesiell og annerledes. En kombinasjon av nye vennskap, ny gruppestatus og unik erfaring som ingen andre kunne forstå, mobiliserte også en engstelse for å måtte forlate idolverdenen for disse fire deltakerne.

Ja det er alle de privilegiene du får med å være kjendis da – at du kommer gratis inn på et utested for eksempel, det er dødsfett. Du får masse gratis ting, gratis klær og sånt. Du får penger til å kjøpe deg klær. Du får bli med på mange kule fester og oppleve nye ting, og møte masse folk og sånt.

Silje

Det er det som jeg gruer meg mest til hvis jeg går ut for eksempel i dag eller neste fredag, det er det å miste hele den følelsen av å være med på alt dette, for du opplever så mange ting, også går man ut - så er det ingen andre der på den andre siden på en måte som skjønner noe av det.

Stian

Den statusen idoldeltakerne opplevde å få, bidro antakelig til at noen gikk mer inn i dette fellesskapet på bekostning av gamle venner. Det å evaluere den gruppen man tilhører på en positiv måte påvirker selvfølelsen (Abrams og Brown, 1989). Adler og Adler (1989) fant at unge idrettsstjerner skjøv signifikante andre unna som kunne assosieres med deres tidligere

identiteter. De søkte heller fellesskap som forsterket den nye "glorifiserte" identiteten. De brukte hverandre som referansegruppe for selvevaluering og verdibasert selvfølelse. Den enkelte spiller trakk positive slutninger om seg selv basert på de sosiale kvalitetene til gruppen. Forskerne var overrasket over hvor lite sosial konkurranse det var dem i mellom. I vår undersøkelse så vi en større grad av posisjonering og sammenligning mellom ungdommene -ikke så underlig siden Idol er en individuell konkurranse, ikke en lagsport. Samtidig er Idol en ekstrem situasjon hvor ungdommene deler opplevelser som få andre kan forstå. Ungdommene i vår undersøkelse identifiserte seg med hverandre og følte seg sterkt knyttet til hverandre, selv om de stod i et konkurranseforhold.

Arne opplevde at den statusen han ble tildelt, var litt kunstig og rar. Selv om det noen ganger kunne være moro, identifiserte han seg ikke helt med den nye posisjonen. Ellinor syntes at det rett og slett var litt flaut. Slik vi forstod Ellinor, kunne idoldeltakelsen også representerte en fare for å miste status i sitt miljø.

For alle ungdommene var det et viktig tema å ikke forandre seg som personer. Ingen mente de selv hadde forandret seg, i motsetning til hva de mente om de andre deltakerne.

Jeg er en realist liksom. Jeg vet at jeg har muligheten til å bli stor liksom. Men hvis ikke vil jeg ha noe å falle tilbake på liksom. (...) Kanskje de tror for masse om seg selv, at de blir veldig innbilske av den grunn.
Silje

...jeg har hele tiden holdt meg veldig jordnær, mens (de andre) har sveva helt oppe i skyene ganske lenge nå (...). Jeg har liksom strevd med å ta buss og trikk og alt mulig sånn, mens de andre har bare tatt taxi og gitt regninga til (idolproduksjonen) (...). De bestiller bare dyre ting når de går ut, og kjøper seg masse dyre klær de egentlig ikke har råd til (...). Det at jeg har blitt litt mer fokusert på utseende er ingenting i forhold til det de andre har blitt.(...) De fikk mer og mer sånn der nykker eller hva vi kan kalle det, og ja det synes jeg var pinlig.
Ellinor

Gruppetilhørighet, vennskap og gruppestatus var et større tema for ungdommene enn vi i utgangspunktet hadde forventet. Fortellingene viste at Katrine, Silje, Hedda og Stian opplevde at den nye gruppetilhørigheten ga mer status. Ungdommer identifiserer seg ofte med sosiale kategorier (Kvalem og Wichstrøm, 2007). I en review av litteratur rundt ungdomsgrupper (Sussman, Pokhrel, Ashmore og Brown, 2007) ble det redegjort for hvordan ungdommer identifiserer seg med en gruppe for å utvikle en positiv identitet. Ungdommene kategoriserer seg selv og andre i ulike gruppetyper som kjennetegnes av gruppens livsstil, delte holdninger, interesse for klær og musikk og preferanse for spesifikke aktiviteter. De sosiale gruppene

kunne plasseres i et statushierarki. På toppen av dette hierarkiet finner man "Elitegrupper". Medlemmene av disse var populære og suksessfulle i ulike aktiviteter.²¹

Hedda nøt det å være en del av det hun kalte for "den kule greia". Hun følte hun kunne peke litt nese til de som tidligere hadde plassert henne lenger ned på rangstigen. Katrine mente at folk som var i media gjerne "hadde noe å komme med". Alle idoldeltakerne fikk mer oppmerksomhet fra kjente og ukjente og ble mer ettertraktet. Idolgruppen ble beskrevet som en høystatusgruppe av fire av deltakerne, noe som gjorde medlemskapet mer attraktivt for dem.

Berømmelse kan føre med seg en slags "Midas touch", hvor andre gjerne vil ha en bit av den berømtes status (Adler og Adler, 1989). Idoldeltakerne fikk merke dette. De ble mer attraktive, og venner og familie solte seg litt i glansen av dem. Dette ble et aspekt ved deres nye sosiale status.

Nei det eneste er at folk har begynt å kjenne meg igjen. Jeg er i aviser, på TV og sånne ting. Slik som (produksjonsmedarbeider) sa - nå er vi liksom det hotteste innen det hotte i media og sånt, det er jo litt skummelt egentlig. Eller sånn - ikke skummelt men rart - uvirkelig. Veldig uvirkelig. Jeg merker også det fra ekstypen min. Han har begynt å sende litt flere meldinger 'savner deg og bla bla' og sånn ting. Silje

I motsetning til Ellinor som syntes Idol kunne være litt flaut, var Stian og Siljes sosiale roller ikke på kollisjonskurs med idolkonseptet. Heller tvert imot. De elsket oppmerksomheten, kjendislivet og konkurransen. De hadde heller ingen verdimeslige innvendinger mot idoldeltakelsen. Idol syntes å bli en arena hvor de fikk bekreftet de sosiale rollene de allerede hadde.

Opplevelsen av å være i en "boble" ble knyttet til det å leve en helt annen hverdag enn tidligere, som blant annet innebar et spennende og attraktivt fellesskap. Deltakerne var i en presset situasjon, og all staffasjen rundt Idol gjorde produksjonen til en trygg base for mange av ungdommene. De hadde inntrykk av at de innenfor beskyttet dem og ville dem vel, mens pressefolk utenfor var på jakt etter gode oppslag. Dette styrket gruppefølelsen. Videre var det mannskapets oppgave å "hype" opp deltakerne, slik at de lagde god TV. Sannsynligvis hadde deltakerne en større opplevelse av dette som genuine relasjoner enn det som egentlig var tilfellet. Giles (2000) har påpekt at en vanlig mekanisme blant artister er å utvikle en følelse av at den indre kretsen er deres beste venner og beskyttere, mens omverdenen representerer en

²¹ Sussman et al. (2007) definerte sosiale grupper i henhold til 5 generelle kategorier: Elites, Athletes, Deviants, Academics og Others.

større trussel. Ifølge ham vil mye av den enorme rosen og bekreftelsen et mannskap gir en artist, til en viss grad være kunstig. Ofte kommer det fram en annen sannhet når vedkommende snur ryggen til. Derfor blir artisten gående rundt i en "kunstig verden" hvor menneskene rundt bare har positive ting å si. Dette kan skape et problematisk skille til verden utenfor.

C) Selvbevissthet og selvevaluering

Alle deltakerne opplevde økt bevissthet rundt hvem de var og hvordan de ble sett av andre i løpet av deltakelsen. Dette var en forventet respons, siden de ble vurdert av et så stort publikum. Økt selvbevissthet kom til uttrykk som en stadig vurdering av hvordan de ble sett i andres øyne. De sammenlignet seg også med hverandre. Økt selvbevissthet ble opplevd som positivt når egen og andres oppmerksomhet ble rettet mot suksess.

Og så for vi litt nedover på Karl Johan, det var da jeg merket at folk begynte å kjenne meg igjen og sånn; 'Var ikke du med på Idol?' Måtte ta utrolig mange bilder med folk da og; 'Du var så stilig!' Så kom jeg gratis inn på utestedet, jeg slapp å betale og sånn. Silje

På den andre siden kunne økt selvbevissthet oppleves som belastende, spesielt når deltakerne ikke opplevde å leve opp til egne og andres standarder i situasjonen. Katrine opplevde det å være i sentrum for andres blick som en stor påkjenning.

...under (Idol) så merka jeg at jeg var ofte deppa og sur, fordi her følte jeg at.. her burde ikke jeg være. Du, jeg tror jeg tenkte over for mye sånne ting som skjedde med meg. Hvis for eksempel en person kom bort og (...): 'Det var ikke noe fint med den prikken der..' - da husker jeg at jeg tenkte så mye om det at jeg ble skikkelig deppa av det. At jeg trodde at folk liker meg ikke, skjønner du hva jeg mener? Det er skikkelig.. jeg har ikke tenkt sånn før om utenomverden.(...) Det kommer mye av at alle tenker at alle ser på meg. Katrine

Det å hele tiden være under vurdering kunne være slitsomt i seg selv. Ute blant folk måtte deltakerne passe på slik at de fremstod som gode forbilder. Silje fortalte om at hun var redd for negative tilbakemeldinger og kunne ligge våken og være redd for at alt skulle gå galt. Arne passet på så han ikke sa dumme ting. Deltakerne befant seg i en klemme mellom ønsket om stolthet og mestring på den ene siden – og frykten for skam og nederlag på den andre. Katrine svarte dette i andre intervjurunde når hun ble spurt om hva hun først tenkte på når hun så tilbake på finalerundene:

Det første jeg ser for meg.. nei.. den derre redselen om å, jeg vet ikke..., om å ryke ut. Og (...) at jeg måtte, eller hele tiden tenke på at det var live. At hvis jeg sa noe feil og et eller annet, og begynte å hoste eller noe sånt da, ikke gikk det an å få bort - da så alle.. Katrine

1. Positiv selvevaluering: Hva skapte de gode følelsene under Idol?

For alle deltakerne begynte finalerundene med en flom av gode følelser, utløst av ros fra dommerne, publikum, familie og venner. Alle ungdommene hadde mestringsopplevelser knyttet til egne talenter og evner som sangere. Hedda sa det slik:

Så jeg tenker at nå har jeg, nå har det faktisk skjedd meg (...) og så hvis jeg går ut (fra konkurransen) neste gang så tenker jeg bare; okei, det må ikke slutte her, det må ikke gå tilbake nå til mitt gamle liv og bare gjøre skole osv. osv. Nå må jeg begynne liksom, på livet!

Hedda var ikke alene om følelsen av vendepunkt. Yrkesretning er en sentral identitetsmarkør som er viktig for identitetsutvikling (Marcia et al., 1993). Alle deltakerne kunne skimte en ny fremtid i første intervju og beskrev Idol som en døråpner med reelle konsekvenser for deres liv. Ved å være utvalgt blant flere enn 1000 ungdommer ble dette vendepunktet satt på kartet med store bokstaver. Ungdommene syntes å oppleve selvverifikasjon på sitt talent og potensial som sangere – og fikk slik bedre selvfølelse på dette området (Cast og Burke, 2002). Det å få hevdet seg i en konkurranse med mange talentfulle ungdommer kan ha gjort følelsen av å bli bekreftet enda større. Deltakerne følte de hadde fått en unik sjanse som så mange andre hadde ønsket, men ikke fått. De følte seg derfor utrolig heldige, privilegerte og stolte.

Alle sa de fikk bedre selvtillit og var mer fornøyd med seg selv. For eksempel i forhold til det å takle nervøsitet og press under opptredener og i møter med media. Deltakerne var imidlertid forskjellige når det gjaldt hvilken type tilbakemelding de satte mest pris på. Silje, Katrine, Hedda og Stian hadde alle en følelse av å bli likt som personer når de presterte på scenen, og når de fikk oppmerksomhet. Når Stian fikk ros og positive tilbakemeldinger på sine prestasjoner, tenkte han at folk kanskje så på ham som en ålreit fyr. Likevel tenkte han at han kanskje ønsket å tolke tilbakemeldingen litt mer personlig enn den muligens var ment.

Katrine og Hedda var mer granskende i forhold til hva andre måtte mene og tenkte om dem. Slik kan man også forstå at disse syntes tilbakemeldingene var ekstra viktige.

Fordi jeg har fått så bra tilbakemeldinger og folk er veldig positive til meg. Og da blir man vel automatisk mer trygg på seg selv. At det man har tenkt for seg selv tenker også andre nå da. Katrine

Ja – det er litt morsomt. Man har jo ikke opplevd det før. Fordi da vet jeg – eller jeg vet jo ikke hva de tenker om deg – men de har i hvert fall sett deg liksom. Og jeg har fått mange

positive tilbakemeldinger av folk jeg har møtt da, sånn der; ”Å du var så flink og vi stemmer på deg og håper du vinner ” (...) Og det er så koselig at folk (man) ikke aner hvem er bare sier sånne ting, som bare har sett deg på TV liksom, og fått et lite innblikk da i hvordan du er og at de liker deg som person – det synes jeg er veldig morsomt. Koselig. Katrine

Silje var begeistret for populariteten og fortalte hvor fantastisk moro det var å gå nedover Karl Johan og bli tatt bilde av og bli lagt merke til. Slik vi så det, nøt Silje sin egen selvsikkerhet og frydet seg over den nye tilværelsen hvor hun selv hadde hovedrollen. For øvrig reflekterte hun ikke så mye over hva denne oppmerksomheten betydde for henne personlig. Både Hedda og Katrine satte i større grad ord på behovet for å bli akseptert, og spesielt Hedda reflekterte mye over hva hun håpet lå bak tilbakemeldingen.

Jeg er veldig glad for at folk gratulerer meg og sånn, men jeg er mer opptatt av at folk skal like den jeg er og ikke det jeg gjør. Nå er jeg mye mer sånn at jeg håper at folk liker meg - og at det er derfor jeg får oppmerksomhet liksom. Hedda

Ellinor ble veldig glad når hun ble omtalt som seriøs og dyktig. Arne syntes det var godt å få bekreftelse på musikken sin, siden dette var viktig i livet hans. Ellers mente han at tilbakemelding han fikk i idolsituasjonen i liten grad berørte hans generelle syn på seg selv.

Jeg tror den (tilbakemelding på musikk) betyr egentlig ganske mye. Fordi det er mange ting jeg ikke bryr meg noe særlig om hva folk synes om, men musikk er noe som betyr veldig mye for meg, så da er det hyggelig å få positiv tilbakemelding. Hvis jeg hadde trodd jeg sang bra...og så sang jeg ikke så bra (latter). Arne

I møte med sosial tilbakemelding kan individet velge å tolke dette til avgrensede eller mer globale sider ved sin identitet (Osborne, 1996). Totalopplevelsen syntes å være viktigere for Silje, Stian, Hedda og Katrine. Om vi ser tilbake på de to første kategoriene, var totalopplevelsen kjennetegnet av fellesskap, sosial status og eksponering og bekreftelse på personlige sider. Ved å involvere seg mer i disse aspektene ved konseptet fikk de også tilgang på anerkjennelse på flere identitetsrelevante områder. Slik kunne man tenke at opplevelsen fikk en større betydning for deres verdibaserte selvfølelse (Cast og Burke, 2002). Arne og Ellinor fikk også anerkjennelse på områder som var viktige for dem - både gjennom å prestere musikalsk, og ved å verifisere sine sosiale roller ved å markere avstand til konseptet. Det var kanskje like viktig for Ellinors identitet og selvfølelse å markere denne distansen som det var for Hedda å bli inkludert.

2. Negativ selvevaluering: Hvorfor evaluerte noen seg mer negativt enn andre?

Ikke alle tilbakemeldingene i Idol var positive. Deltakerne fortalte også om negative følelser rundt egen person i løpet av prosessen. Her fremstod de som ulike, både i forhold til hvordan de tolket kritikk og i forhold til hvilke områder de følte seg usikre og selvkritiske på. Utseende har blitt et stadig viktigere kriterium for kjendisstatus i dagens visuelle mediekultur (Giles, 2000). Forskning har vist at forhold til eget utseende er av stor betydning for selvfølelsen i ungdomstiden (Kvalem, 2007). Alle jentene sa at de hadde blitt mer opptatt av hvordan de så ut i løpet av prosessen, noe som ikke var overraskende i lys av hvor viktig selvpresentasjon var i konteksten. Ellinor og Katrine sa at de hadde fått dårligere selvtilitt i forhold til utseendet sitt, etter sammenligning med de andre jentene.

I andre intervjurunde fortalte Katrine at hun generelt hadde blitt mer sårbar utover i prosessen. Etter hvert ble det slik at hun kunne ”knekke sammen for ingenting”, som hun sa. Hun fortalte at det var litt ”hvissing og tisking” blant deltakerne som var slitsomt, og at ikke alle var like gode venner likevel. Hun opplevde å få dårligere selvtilitt på sangprestasjoner og ble lett påvirket av både positiv og negativ tilbakemelding.²²

Jeg har fått litt dårligere selvtilitt, når det gjelder litt sånn.. å synge(...). Fordi det er så.. musikkbransjen er så tøff lissom. Det er så mye sånn favoritisering og sånne ting, og jeg ble aldri favoritisert sånn.. Jeg følte at sånn som (”dommer”).. at de bare ikke likte meg og sånn, (...) Det er veldig tøft. Jeg husker jeg lå og gråt i flere dager fordi jeg følte meg så brukt. det er kanskje feil ord. Jeg følte meg så uttafor og så ... jeg vet ikke. At jeg egentlig ikke hørte til i det her... Jeg tror ikke de tenker på hva vi føler egentlig, noen av de folka der.

Katrine

I begynnelsen opplevde Katrine bekreftelse på både talent og sosial rolle, men mot slutten satt hun igjen med en følelse av at alt dette ble utfordret.

Hedda fortalte også om vonde følelser når hun følte at hun ikke strakk til eller var god nok i konkurransen. For henne ble det nye gruppedlemskapet både en trygghet, et grunnlag for sjalusi og en kilde til redsel for at andre ble bedre likt enn henne. På samme måte som Katrine, hadde hun mer negativ selvevaluering i det andre intervjuet. Ingen av disse hadde opplevd svært uheldige oppslag i pressen eller fått mer negativ tilbakemelding enn de andre. Men de opplevde at andre fikk mer oppmerksomhet enn dem og begynte å lure på hvorfor.

²² Dommerne var en viktig kilde til tilbakemeldinger. Dette kunne oppleves ekstra vanskelig for deltakerne, da de stod i et skjevt maktforhold til dem som ga dem kritikk. Dommerne var flere personer og deltakerne stod alene, dommerne var voksne og profesjonelle, mens deltakerne var unge amatører (Hontvedt, 2006).

Under selve konkurransen var det Hedda og Katrine som beskrev de største og sterkeste svingningene. Dette skyldtes kanskje nettopp at Idol var så viktig for dem. Da ble det enda tøffere å møte motstand. Begge disse ble mer oppmerksomme på at det nye gruppemedlemskapet også innebar mer krevende standarder som de måtte leve opp til. Sammenligning med dem man omgir seg med når det gjelder utseende, sosial status og prestasjoner er en vanlig prosess i ungdomstiden og viktig for selvfølelsen (Kvalem og Wichstrøm, 2007). Selvfølelsen er utsatt om man tror det er en mulighet for å bli ekskludert fra et fellesskap (Cast og Burke, 2002; Kvalem og Wichstrøm, 2007). Selv om deltakerne kunne føle seg akseptert innad i gruppen, var fortsatt medlemskap hele tiden usikkert. Publikum hadde en sentral rolle i å vurdere hvem som burde ha medlemskap og ikke. Dette skapte en uforutsigbarhet for alle og gjorde noen spesielt usikre.

Ellinor beskrev imidlertid lite negative følelser i forbindelse med varierende oppmerksomhet. Samtidig engstet hun seg en del for å bli fremstilt på måter hun ikke ønsket, noe hun jobbet bevisst med å unngå. Ellinor var den eneste som satte ord på det å ikke bli inkludert i gruppen, noe som kunne være sårt. Forskjellene mellom seg og de andre var et fremtredende tema, men hun opplevde ikke dette som viktig for hennes selvfølelse. Hun var også tydelig på at hun hadde investert mindre i dette fellesskapet. Likeledes forholdt hun seg mer distansert til både positive og negative tilbakemeldinger fra dommerne.

Jeg synes mange av de kommentarene som har vært har vært helt rare. Jeg tror første gang jeg tok det innover meg var den andre gangen da jeg sang, (artistnavn), så fikk jeg litt sånn kritikk fra.. Da ble jeg skikkelig lei meg. Etter det så dreit jeg i hva de sa, og når de ga meg skryt så brydde jeg meg ikke, og når de ga meg kritikk så brydde jeg meg ikke. Jeg bare synes de var så.. (...) dårlige til å.. når jeg så, når jeg så på det de sa til alle de forskjellige. Og jeg satt og hørte på etterpå - så var jeg bare helt uenig med de. Jeg skjønner ikke at noen av de kan ha et musikalsk øre, det skjønner jeg ikke. Så det er jeg veldig skuffa over. Ellinor

Flere av deltakerne kunne reagere på dommernes vurderinger. Arne syntes ofte at dommernes tilbakemeldinger var lite troverdige, da det de sa ikke alltid samsvarte med hans egen opplevelse. Arne og Ellinor var imidlertid de eneste som sa at de også vurderte de positive tilbakemeldingene kritisk. Vi så det slik at dette kunne gi en frihet til å ta mer avstand til det negative.

Silje og Stian sa begge at det hadde gått opp og ned underveis. Stian beskrev at han noen ganger hadde blitt vippet av pinnen for den minste ting. En gang han hadde hatt et følelsesutbrudd på TV, opplevde han det veldig rart å se det utenfra i etterkant. Da fikk han tanker om hva folk syntes om ham nå. Likevel mente han at det var lite han kunne gjøre, for

folk skapte et bilde av finalistene og satte dem i bås uansett. Silje syntes kritikk var det verste med Idol, fordi hun da hadde blitt skikkelig lei seg. Dette skyldtes blant annet at hun var redd for å skuffe de som heiet på henne.

God selvfølelse kan beskytte mot uønsket informasjon som truer ens selvopplevelse. Slik kan man hindre at selvverifikasjonen blir utfordret (Cast og Burke, 2002). Hedda og Katrine beskrev i det første intervjuet at de var usikre på seg selv og derfor satt ekstra pris på positive bekreftelser. En usikkerhet i utgangspunktet kan derfor ha vært en sårbarhetsfaktor for dem. Dette kan derfor ha vært en sårbarhetsfaktor for dem. De fire andre hadde kanskje en større mulighet til å beskytte seg i situasjonen i og med at de i større grad opplevde å være trygge på hvem de var i konkurransen.

Idol ble en sterk opplevelse på godt og vondt. På bakgrunn av opplevelsene under konkurransen fikk vi noen tanker om hvordan de ulike deltakerne ville håndtere veien tilbake til hverdagen. Vi hadde forventninger om at overgangen ville bli mer utfordrende for de som hadde opplevd anerkjennelse på flere identitetsrelevante områder.

Utstemming og livet etter Idol

Jeg var fortsatt... Vi var ikke døde selv om vi hadde gått ut liksom.

Silje

Da vi snakket med deltakerne for tredje gang, hadde de fleste gått tilbake til en mer dagligdags tilværelse. De hadde begynt å studere eller hadde vanlige lønnede jobber som ikke innebar medieeksponering. Ellinor var den eneste som jobbet med musikk på heltid, men tenkte likevel at hun burde ha en utdanning for å ha noe å falle tilbake på. Noe konkret alternativ hadde hun imidlertid ikke. Arne og Hedda jobbet jevnt og trutt med musikalske prosjekter, mens Stian, Silje og Katrine ikke hadde noe konkret på gang. Felles for dem alle var at de var *på vei*.

Alle i vår undersøkelse måtte imidlertid oppleve å bli stemt ut av Idol. Overgangen fra et hektisk liv i offentlighetens søkelys til en stille hverdag innebar store omveltninger og endringer for ungdommene. Disse endringene i seg selv opplevde deltakerne som utfordrende.

Jeg tror det for hadde jeg gått ut av idol og hadde det ikke vært noe av idol i det hele tatt hadde jeg bare lissom (knipses i luften) herregud, hva skjer, hva gjør jeg, hvor skal jeg begynne i livet mitt nå? (ler)

Katrine

Jeg var veldig klar for å egentlig gå ut der og da også, men så allikevel så er du spent - for hva kommer til å skje nå? Og så føler du deg litt hjelpeløs fordi nå vet du at nå kommer ikke de menneskene som har vært bak deg hele tiden til å være der. Du kommer til å måtte fikse mye selv, du må gjøre masse på skolen, du må ta opp masse kontakt med masse gamle venner, og det er liksom så mye som skjer inne i hodet ditt på en gang (...). Hedda

D) Tapsopplevelse

Selve utstemmingen foregikk ved at deltakerne, etter kveldens prestasjoner, fikk opplest seernes stemmer på direktesendt TV. De som fikk minst stemmer, måtte sette seg i egne stoler på scenen for å vente på dommen. Så ble ett navn erklært som kveldens taper. Deltakeren selv fikk mulighet til å si noen ord, mens de andre deltakerne var der med omfavnelser og tårer. Pressen stod klar for å ta de beste bildene av de følelsetunge avskjedene. Reaksjonene på å bli utstemt var forskjellige. Alle mente imidlertid at årsaken i stor grad hang sammen med sangvalg. Kanskje det å vektlegge uflaks var en trøst, fremfor å skulle tenke at man var mindre talentfull enn de andre. En annen trøst var å tross alt ha kommet helt frem til finalerundene.

...hvis hun har kommet til finalen, og kommet såpass langt, så er det jo et eller annet ved deg lissom? Katrine

1. Tap av gruppetilhørighet: Hvordan var det å miste fellesskapet i Idol?

Rett etter utstemmingen var tap av fellesskapet det mest fremtredende temaet. Hedda, Katrine, Silje og Stian hadde sterke følelsesmessige reaksjoner på dette. Det var trist å se hvilke morsomme ting deltakerne som var igjen, fikk være med på. Disse fire holdt kontakten med idilmiljøet i etterkant og var gjerne med under produksjonen av de neste programmene. Silje sa at det å være med de andre deltakerne hadde vært viktig for å gjøre overgangen mykere. Da Stian ble stemt ut, hadde imidlertid produksjonen måttet sette en stopper for at de gamle deltakerne kunne henge rundt i studio. Dette hadde gjort følelsen av ensomhet ekstra sterk for ham.

De andre kompisene, de tingene som har vært, de elementene i livet ditt før idol, de har på en måte sluttet å ringe daglig. For du har så mye å gjøre, og det har du sagt i fra at 'hei, ikke ring dere, jeg ringer (...)'. Og når du da våkner opp den første uken liksom, de første ukene, så er det jo ingen som ringer. For de fra tv2 og den biten de ringer jo ikke – for du er jo ute av det. Så den første uken følte jeg meg... jeg har aldri følt meg så ensom, faktisk. Stian

Det var kanskje ikke så overraskende at Arne og Ellinor sa at utstemmingen ikke hadde gått så hardt inn på dem, selv om Arne syntes det var "surt" å ryke ut. Disse to hadde valgt å

trekke seg tilbake og håndtere utstemmingen på egen hånd. Ellinor var lettet over å komme tilbake til sin gamle gjeng. Hun følte hun hadde gått glipp av mye i idolperioden. Ingen av disse hadde heller kontakt med andre idoldeltakere i tredje intervju. Arne mente at det kanskje var fordi de egentlig ikke hadde så mye til felles som personer. Stian og Hedda hadde også hatt lite kontakt med de andre deltakerne halvannet år etter konkurransen. Hedda ønsket imidlertid å ha mer kontakt, men opplevde at hennes liv som skoleelev ikke ga henne friheten til dette.

Det var litt overraskende at Stian tenkte det samme som Arne halvannet år etter - at deltakerne først og fremst hadde hatt idolsituasjonen til felles, men kanskje ikke så mye mer. Stian hadde under de første intervjuene sagt at han hadde funnet venner for livet, men fant etterpå fort tilbake til sitt gamle miljø og vante aktiviteter. Gruffefellesskapet syntes å ha vært viktig for ham, men det ble ikke så vanskelig å vende tilbake som vi hadde forventet.

Hedda og Silje hadde beskrevet gruppen som en helt ny verden av muligheter, der de spennende eldre vennene stod sentralt. Stian *var* antagelig en av de eldre kule vennene da han var med på Idol, og for ham var det kanskje ikke like mye å miste.

Ikke alle hadde hatt en like lett retur til sitt gamle nettverk. Hedda hadde opplevd et løft i selvfølelsen av å være i idolfellesskapet, og da dette ble tatt fra henne gikk hun inn i noe hun selv kalte en "kræsje". Slik vi så det, innebar "kræsjen" en revurdering av vennskap, talent og posisjon i hverdagen. Fellesskapet og statusen i idilmiljøet hadde gitt henne god selvtillit, sa hun. Hun følte hun hadde blitt en man kunne se opp til, og i etterkant ble det satt på spill. I tredje intervju fortalte hun om hvordan det å bli inkludert i idolgjengen hadde vært viktig, fordi hun opplevde at dette sendte signaler til hennes gamle miljø:

...da kan de andre bare se - som har vært kjipe mot meg og sånne ting, da. Det er veldig greia - at dette passer meg veldig godt..., og når det da ble tatt fra meg... Hedda

Over tid fant Hedda seg til rette i et nytt miljø på skolen. Rett etter utstemmingen hadde Silje gruet seg til å reise tilbake til et kjedelig bygdeliv. I begynnelsen savnet hun menneskene, godene og livet hun hadde under Idol. Det var likevel viktig for henne at hun ikke hadde forandret seg. Det andre intervjuet var noe motsetningsfylt:

Og det var utrolig kjipt, og bare tanken på jeg skulle komme tilbake til vanlig skolegang, og tilbake til de samme gamle kjedelige folkene og sånne ting.(...) Men jeg har ikke fått noe nytt syn på vennene mine og sånn. De er jo fortsatt de samme gamle. Så det forandrer seg ikke noe liksom. Silje

I det siste intervjuet sa hun likevel at det hadde vært en jevn overgang tilbake til hverdagen. Etter hvert hadde hun funnet seg til rette og vært med på morsomme arrangementer sammen med skolekameratene. Hun hadde også holdt kontakten med flere av idoldeltakerne. Etter videregående hadde hun imidlertid flyttet og søkt nye muligheter i byen.

Katrine fikk en umiddelbar knekk da hun ble stemt ut og hadde grått og grått. Hun hadde ikke villet forlate de andre og følte at hun ikke hadde fått vist hva hun var god for. Hun hadde sittet på rommet sitt og følt seg ”deppa, kvalm og helt jævlig”. Den kvelden hadde hun hatt en venninne hos seg som sov over på hotellet. Halvannet år etter deltakelsen hadde hun fortsatt kontakt med venner fra Idol. Selv om hennes miljø utenfor Idol kom i bakgrunnen under konkurransen, gikk det greit å ta opp tråden igjen.

2. Tap av oppmerksomhet: Hvor viktig var oppmerksomhet blitt for deltakerne?

Alle ungdommene fikk fortsatt noe oppmerksomhet rundt sin tidligere deltakelse og kunne oppleve at dette fremdeles gjorde dem mer interessante. Det var en gjenganger at folk ville snakke om Idol på fest. Dette var på godt og vondt. Godt når de fikk skryt, vondt når noen sa de skulle ringe Se og Hør for den minste utskjeielse. Det var også irriterende hvis folk ville prate om Idol en hel kveld og ikke så hvem de var utover det. Silje irriterte seg for så vidt ikke så mye over dette, men kunne bli usikker om folk hvisket bak ryggen hennes. Ellinor opplevde imidlertid ikke at deltakelsen preget hverdagen hennes i ettertid. Hun forklarte dette med at Idol ikke var en stor ting i hennes miljø og benektet at Idol hadde hatt noen som helst betydning for henne, bortsett fra det rent yrkesmessige.

Bortsett fra Ellinor fortalte alle deltakerne om ambivalens til at medieoppmerksomheten forsvant. Det var godt å slippe å ha kameraet opp i ansiktet hele tiden. Samtidig hadde det vært deilig å bli sett og bekreftet. Alle hadde hatt flere spillejobber og prosjekter på gang i noen måneder etter konkurransen, som de selv opplevde hadde gjort overgangen mykere.

Halvannet år etter følte ikke Ellinor at hun savnet noe fra Idol. De andre ungdommene ga uttrykk for at de fortsatt var glad i oppmerksomhet, og at de kunne savne det av og til. Arne kunne gjerne tenkt seg oppmerksomhet rundt egne prosjekter, men hadde sagt nei til mye i etterkant som innebar både publisitet og penger, av hensyn til egne overbevisninger. Oppmerksomhetsbehovet var noe han innrømmet, men ikke helt ville anerkjenne hos seg selv.

Hedda syntes det var trist å ikke få så mye oppmerksomhet etter hvert som månedene gikk. Hun følte at folk ikke syntes hun var ”kjent” lenger, og det var litt sårt for henne. Hun pleide å trøste seg med dagdrømming om at hun skulle komme tilbake som stjerne en dag.

Sånn for eksempel med musikken da, hvis jeg er redd for at jeg ikke skal lykkes, så hjelper det meg å bare, selv om det ikke er sant og selv om det sikkert ikke kommer til å skje, så hjelper det så utrolig å bare si at 'jeg, kommer til å stå på en scene, liksom. Jeg kommer til å ha 100000 av fans'. Hedda

Halvannet år etter var det relativt stille for Silje og Katrine når det gjaldt medieoppmerksomhet og spillejobber. Slik som Hedda hadde de fremdeles en opplevelse av å være personer som fra naturens side trengte mye oppmerksomhet. Samtidig presenterte de ikke tap av oppmerksomhet som et viktig tema i det tredje intervjuet. Katrine fortalte at hun fortsatt fikk ros og anerkjennelse. Dette kunne gi henne følelsen av å være spesiell, noe som var viktig for henne. Silje hadde en opplevelse av å fortsatt være litt i "boblen".

Stian syntes det var godt å ha kommet seg ut av stjernekarusellen halvannet år etter. Han ønsket seg ikke tilbake til den tilværelsen. Han var svært kritisk til hvordan man under Idol opplever å få masse fokus, og så bare måtte forsvinne igjen. Stian holdt seg i media en stund etter konkurransen, først og fremst for å holde navnet sitt varmt. Han reflekterte over at han også kunne ha vært motivert av ønsket om å forbli i "boblen". Det gjorde absolutt overgangen lettere, mente han.

..det er ikke noe jevn overgang for å komme inn der (Idol) – bli ekstremt eksponert – og så "boff" så er du på egne ben, sånn liksom (knipses). (...) Dagen etter så var det null fokus på deg, og da hadde du hatt fokuset på deg hver eneste dag ikke sant – hele tiden så er det folk som sier hva du skal gjøre: 'Gå dit, gå datt, klokka 12 er det mat, kl 13 er det lydprøver'. Du fikk den derre - noen som styrte livet ditt til punkt og prikke over lengre tid, og så plutselig så våkner du opp og så... er det ingen som har ringt. Stian

I tiden etter Idol satt Stian hjemme og pønsket ut gode saker som media ville tenne på. Han fikk dem stort sett interesserte i ideene sine. Vi stilte oss spørsmålet om Stian hadde trengt oppmerksomheten for å opprettholde bildet han hadde av seg selv som kjendis. For å holde den offentlige rollen i live er medieeksponering nødvendig (Jerslev, 2004). Dette hadde kanskje vært viktigere for ham enn fellesskapet under Idol. Omtrent et år etter konkurransen hadde han imidlertid opplevd medieoppslag som i hans øyne var svært negative. Han følte seg feil fremstilt og mente at små sitater var blitt blåst opp og tatt helt ut av sammenheng. Han og journalisten hadde tilbrakt mye tid sammen, og det som Stian trodde var en uformell prat, var blitt hovedoppslaget. Spørsmålene journalisten hadde stilt, hadde nesten ikke fått plass i intervjuet. Stian hadde blitt trist og skamfull over måten han ble presentert på i avisen. Det verste var at folk trodde han var slik, det var han sikker på.

Jeg har vært med på en del saker som jeg antagelig har angret på, eller som jeg har angret på etterpå. (I: Strategiske ting?) Ja, (...) det var et halvt år hvor jeg hadde mer presse enn noen andre. For jeg gjorde forskjellige typer saker, satt og tenkte ut ideer til hva man kunne gjøre, for å holde navnet varmt (...), for at min markedsverdi skulle holde seg der oppe. Det jeg ikke så var at... jeg tenkte på meg selv som et produkt omtrent da. Jeg så ikke den – jeg er jo faktisk en person – et menneske. Jeg er ikke ett eller annet du skal selge fra TV-shop liksom. (...) Men det er jo det du på en måte er – du er et produkt ikke sant.. Og det skjønnte jeg etter hvert. Sånn som nå hvis for eksempel ”Se og Hør” ringer, og skal ha en story fra meg, så gjør jeg ikke det. For jeg har ikke noe grunn til å gjøre det. Stian

Hontvedt (2006) har hevdet at metaforene man benytter i Idol (eks. jakt, stjerne, idol), har en kommunikativ kvalitet til seerne. En av metaforene som ble nevnt, var ”artisten som en vare”. Metaforen kjennetegnes ved at deltakerne behandles som en ting med målbar verdi. Forfatteren hevder at denne metaforen ”kan underbygge en påstand om at Idol er et kommersielt uttrykk som behandler unge mennesker ut fra lønnsomhet – ikke etikk” (s. 53). Stians opplevelse av å ha blitt en vare kunne slik gi mening i lys av programmets definerende kommunikasjon med deltakerne og seerne.

E) Idealer og realiteter

Mens de fleste deltakerne hadde en umiddelbar opplevelse av tap etter Idol, var de forskjellige når det gjaldt hvor lenge de syntes dette var vanskelig. For noen var tapsaspektene også større temaer i tredje intervju enn for andre. Vi stilte oss spørsmålet om hvorvidt aspekter ved idoltilværelsen hadde blitt til nye idealer for ungdommene. Ville det være vanskelig å skulle leve opp til det medieskapte bildet av seg selv i ettertid?

På noen områder kunne det være slitsomt å forholde seg til idealene som hadde blitt til gjennom eksponering i media. Hedda, Katrine og Silje følte seg fortsatt presset til å gi folk det de ville ha når de henvendte seg. Folk forventet å møte den personen de hadde blitt kjent med på TV. Det følte ikke alltid som det var rom for å ha en dårlig dag. Silje mente at dette ble vanskeligere for dem enn for ”vanlige mennesker”. Hedda syntes det var utfordrende å sette grenser for folk, fordi hun var redd for at de skulle ta med seg et dårlig bilde av henne videre.

Og hvis jeg de, jeg vil mye heller at folk går til vennene sine og bare: ’Ja, jeg fikk autograf av (Hedda), det var så hyggelig’. Enn at de liksom går og sier at ’hun er skikkelig overlegen, og..’ For da, da er det liksom, da er jeg med en gang den personen. Hedda

Ungdommene hadde blitt eksponert som unge fremadstormende artister, men dette bildet eksisterte bare innen apparatet og rammene i Idol. Kunne det være vanskelig å leve opp til kjendisstatusen når dette ble tatt bort? Dette var imidlertid ikke et tema som deltakerne var

særlig opptatt av. Det følte heller godt å få bekreftet at andre mennesker hadde forventninger til dem i ettertid. Hvordan kunne vi forstå dette? En mulig tolkning var at denne bekreftelsen ble en speiling på at de fortsatt hadde noe spesielt. Kanskje dette var viktigere enn å leve opp til idealene?

Alle deltakerne foruten Ellinor opplevde ved tilbakeblikk at de hadde vært nærmere artistdrømmen under Idol enn halvannet år senere. Bare Ellinor følte seg nærmere sitt ideal som musiker under tredje intervju, fordi hun hadde opplevd å lykkes i prosjekter som var helt og fullt hennes egne. Alle utenom Stian opplevde at artistkarrieren var den ultimate drømmen, uansett hvor fornøyde de måtte være med studier og jobb.

Katrine og Silje gjorde likevel ikke noe aktivt for å oppnå drømmen sin. Silje satt og ventet på det perfekte jentebandet, og Katrine hadde ikke hatt tiltak til å gå i studio selv om hun hadde tilgang. Hvorfor ble det slik for disse to? Katrine følte seg ikke låst til musikken, hun kunne gjerne bli *noe* innen underholdning. For henne var det kanskje mer vanskelig å stake ut en definitiv kurs. Silje var fengslet av kjendislivet og var mest opptatt av det å være litt *annerledes*.

Jeg savnet vel bylivet og alle folkene og, og den oppmerksomheten man hadde og... Altså alt det som skjedde på Idol liksom. Vi gjorde jo så masse kjekt og... ja. Veldig privilegerte. (...) Fikk masse fordeler og masse gratis ting, og... Ja masse kjekke ting rundt alt, liksom. Silje

En mulig måte å forstå mangelen på aktivitet mot drømmen kunne være at disse to egentlig ikke hadde et reelt ønske om å investere i en musikerkarriere, men at det å være i offentlighetens søkelys var det mest fristende. Den vedvarende tapsopplevelsen kunne tenkes å ha vært mindre, fordi Idol ikke i samme grad ble sett på som et konkret springbrett til et liv som musiker – men heller som døråpner til å bli et kjent ansikt.

I etterkant av Idol hadde Hedda ofte hatt depressive tanker og angstfull forvirring. Det følte unaturlig for henne å plutselig skulle ta ordre fra lærere og andre autoritetspersoner fordi hun hadde blitt vant til å bli behandlet som en voksen. Rett etter Idol ble Hedda beskyldt for å ha forandret seg av noen av vennene sine. De hevdet at hun gikk foran dem på gata for å vise at hun på en måte var bedre enn dem. Hun torde ikke vise de nye klærne sine fordi hun fikk kritikk for at hun hadde kjøpt seg så mye dyrt og nytt. De mente også at hun ”lekte” med gutters følelser. Dette kjente hun seg ikke igjen i og opplevde at konstellasjonene i vennekretsen var i ferd med å endre seg. Hun følte seg voksen og annerledes. I det siste

intervjuet reflekterte hun rundt at hun egentlig ikke hadde blitt så voksen, men at hun hadde fått andre erfaringer enn vennene.

Hedda opplevde at hverdagen hennes nå var langt unna de nye idealene hun hadde for hvordan livet skulle være. Hun hadde ikke den samme muligheten til å drive med musikk eller gå ut på byen på grunn av skolen. Hun ønsket selv å forplikte seg yrkesmessig til musikkbransjen, mens verden rundt ønsket at hun skulle forplikte seg til skolegang og et liv som vanlig tenåring.

...jeg tror nesten det (Idol) har forlenget puberteten! Fordi da jeg begynte, da jeg ble med i hele den greia, så var jeg liksom egentlig litt ferdig med det. Jeg hadde fast kjæreste, jeg hadde det veldig bra. Også da jeg da var ferdig, og kom tilbake til skolen, så plutselig så kom hele den greia.(...) Det jeg hadde på skolen gjorde meg vel sterkere, og gjorde at jeg fant meg selv ganske fort. Men så plutselig så mister jeg meg selv helt, og da skjønnte jeg ikke det her.

Hedda

Hun fortalte at det var foreldrene som hadde oppmuntret henne til å fullføre skolen. Det var hun glad for i etterkant. Hun trodde også det ville ha vært verre om ”kræsjen” kom enda senere. Under Idol hadde hun opplevd å bli hauset opp av positiv tilbakemelding, men i etterkant møtte hun mer blandet respons. Hun opplevde at slike forvirrende elementer og alle omveltningene medførte at hun måtte begynne å ta stilling til hva *hun* syntes om seg selv og egne prestasjoner. Tidligere hadde hun vært helt avhengig av andre, mente hun. Over tid tok hun altså mer kontroll over sine egne idealer.

Stian fortalte at han hadde følt seg nær idealene sine under Idol, men i ettertid mente han at han egentlig hadde vært lenger unna – han hadde bare ikke sett dette selv. Han var glad for at foreldrene hadde realitetsorientert ham. Ungdommene i idol opplevde en enorm innlevelse fra omgivelsene i egne identitetsprosjekter. Denne innlevelsen kunne i seg selv oppleves som bekreftende på at man har valgt riktig vei i livet, og for Stian ble dette stilt i et annet lys etter Idol.

Stian orienterte seg etter hvert mot arbeid som innebar mindre medieeksponering, og beveget seg bort fra kjendisdrømmen. Dette gjorde han med støtte og veiledning fra foreldrene. Samtidig opplevde han at den virksomheten han holdt på med nå heller ikke ble helt anerkjent av familien, noe som kunne irritere og stresse ham. Han måtte forholde seg til forventninger knyttet til det medieskaptet bildet av ham samt motstridende forventninger fra familien. Han måtte holde tunga rett i munnen for å holde fast ved det han ønsket selv.

Særlig Stian fortalte om at det var vanskelig å forholde seg til idealene som var skapt i media, og var slik den eneste deltakeren som spontant tok opp dette temaet. Han syntes det

var utfordrende å forholde seg til det han selv hadde sagt om egne planer og fremtidshåp i offentligheten. Spesielt vrient var det fordi han ikke var sikker på hva han ville oppnå lenger. Stian fortalte om flere tunge perioder i etterkant av Idol. I disse periodene følte han at alt ”gikk til helvete”.

Fordi at i mange av for eksempel intervjuene (...) så har det blitt satt fokus på meg - altså de portrettintervjuene og sånne ting. Så blir det satt veldig fokus på hvem jeg er, hva jeg står for, hva mine mål er, hvilken karriere jeg ser for meg at jeg skal ha, hva jeg skal studere, altså.. Det har vært så sykt mye sånn fokus på det, føler jeg da, selv om det sikkert ikke har vært det. Så du får liksom sånn (...) du er redd for å ikke prestere godt nok.. i forhold til de standardene som folk forventer. (...) Og jeg tror kanskje at de nedturene også da har gått på at... under da Idol, og etterpå på alle de intervjuene - så har det blitt stilt så mange spørsmål da, på nettopp det hvem man er og hva man skal. Og så ligger man og tenker over dette her, og så finner man på en måte ikke noe svar. Stian

Psykologisk kunnskap om hvordan vi sammenligner oss med egne og signifikante andres idealer (Higgins, 1987; Fromson, 2006) kommer noe til kort når det gjelder forståelsen av personer i mediebildet. Slik Stian opplevde det, måtte han i større grad også forholde seg til standarder og idealer han trodde generaliserte andre²³ hadde på hans vegne. Medieeksponerte personer er derfor i en spesiell situasjon fordi de har flere idealer og meninger å forholde seg til. Kanskje dette ble ekstra omfattende for idoldeltakerne grunnet den massive sekundære og tertiære meningsproduksjonen som idolkonseptet er bygget på. Det interaktive konseptet var spesielt attraktivt for yngre mennesker, som også var deltakernes egen referansegruppe. Slik kan man tenke at tilbakemeldinger, tolkninger og forventninger kunne oppleves som spesielt viktige både under og i etterkant av Idol.

Slik vi tolket Stians fortelling, skapte den omfattende medieeksponeringen et ubehag, da han satt igjen med følelsen av å ikke helt vite hvem han var lenger.²⁴ Den uvanlig konkrete tilbakemeldingen gjennom media hindret ham i å utforske disse spørsmålene i fred. Det var slitsomt å måtte forholde seg til alle representasjonene av seg selv. Han hadde opplevd at folk ofte misforstod ham på bakgrunn av medierollen, og at folk forventet at han ”trodde han var noe”. Han hadde flere ganger opplevd at folk ble overrasket når de oppdaget at han faktisk var hyggelig. Stian var skikkelig lei og sliten av å hele tiden forholde seg til andres fordommer, blant annet måtte han alltid vise at han var ydmyk når han traff nye mennesker.

²³ I møte med sosial tilbakemelding tenker man seg at individet også forholder seg til ideen om generaliserte andre i sin selvevaluering. Generaliserte andre (først introdusert av Mead, 1934; ref. i Osborne, 1996) kan forstås som ideen om generelle holdninger i den gruppen eller det samfunnet man er en del av.

²⁴ Adler og Adler (1989) hevdet at de berømte personene i deres studie fant det vanskelig å integrere ulike identiteter i den private og offentlige sfære til en enhetlig selvopplevelse.

Deltakerne hadde også opplevd at holdningene til idoldeltakelsen i samfunnet endret seg. Stian fortalte litt spøkefullt om at han hadde vært redd for at publikum skulle kaste ølbokser på ham under noen konserter. Det var ikke alltid like gjevt å være pensjonert idoldeltaker.

AVSLUTTENDE DISKUSJON

Oppsummert var noen mer sårbare enn andre under Idol i form av en mer ustabil selvfølelse. For én vedvarte dette i en lengre periode i ettertid. En annen opplevde å bli mer sårbar en god stund etter Idol. Hvordan kan vi forstå dette? Det er mye vi ikke vet om hva som faktisk skjedde med utvalget vårt. Vi hadde ikke tilgang på den faktiske tilbakemeldingen de fikk, og måtte basere oss på deres egne fremstillinger av hva som ble viktig for dem i situasjonen. Samtidig er det nettopp vedkommendes egne tolkninger av tilbakemeldingene som er av betydning for den enkelte (Osborne, 1996). Selv om alle deltakerne opplevde å få kritikk på sine prestasjoner i løpet av konkurransen, var det andre utfordringer som var mer fremtredende for de som opplevde mest ustabilitet i selvfølelsen underveis. Vårt utvalg bestod imidlertid av viderekommende deltakere, og disse hadde stort sett lyktes i konkurransen. Et større utvalg med deltakere som ikke hadde kommet så langt, ville kanskje gitt oss en bedre forståelse av dette temaet.

Videre tenkte vi at ungdommene som gruppe, og spesielt de yngste, ville være mer sårbare i møtet med kontekstens krav om prestasjon og selvpresentasjon. Dette var heller ikke et gjennomgående mønster. Det var heller ikke slik at tapsopplevelse og negativ selvevaluering knyttet til selve utstemmingen var en sikker indikator på at tiden etterpå ville bli vanskeligere.

Konkurransen dem i mellom var et sentralt aspekt ved situasjonen. Vi antok at det å være i en slik krevende situasjon ville kunne utfordre deltakernes selvfølelse gjennom sosial sammenlikning. Dette stemte til en viss grad. Sammenlikningen dem imellom i kunne mobilisere sjalusi og kompleks. Samtidig var fellesskapets betydning for selvfølelse og sosial status et vel så sterkt budskap. På den ene siden kan man tenke seg at dette skyldtes en underkommunisering av konkurranseaspektet som et forsvar mot den negative selvevalueringen sammenlikning kunne føre med seg. På den andre siden ble gruppen også en beskyttelse mot press utenfra. Da kan det ha vært viktigere å holde sammen enn å konkurrere. Hvis man tar sosial status i betraktning, kan også fellesskapet ha gitt en mulighet til å hevde seg selv som individ. Slik kunne gruppen få både en kollektiv og en individuell funksjon. Hvis dette gruppefellesskapet var en så viktig beskyttende faktor, skulle man tro at det å stille seg på sidelinjen av fellesskapet ville gjøre en mer sårbar. Tvert imot var det slik at de som knyttet seg mindre til fellesskapet, hadde den mest stabile selvfølelsen gjennom prosessen.

Hvis alder, typen tilbakemeldinger og sosial støtte innad i Idol ikke strekker til for å forstå ungdommenes sårbarhet, hva kan da bidra til å forstå dette bedre? Intervjuene ga god

tilgang på affektive uttrykk for hvordan deltakerne evaluerte seg selv i situasjonen. Tidlig i prosessen ble vi imidlertid også interessert i å forstå bedre hvilke aspekter som kunne ligge bak dette. På hvilken måte hadde disse erfaringene betydning for ungdommenes selvfølelse? Vi ønsket også å forstå mer av hva ungdommene bidro med i situasjonen, og hvorfor de tok ulike valg i denne prosessen. Fantes det en sammenheng mellom måten de tilnærmet seg tilværelsen i Idol og hvor vanskelig overgangen ble? Vi ønsker i dette avsluttende kapittelet å diskutere hvorvidt teoriene og perspektivene presentert innledningsvis kan være nyttige for å forstå ungdommenes erfaringer. I denne diskusjonen vil fokuset være rettet mot bedre å forstå hva som kunne bidra til sårbarhet i denne sammenhengen.

Kan selvbevissthet forsterket av all oppmerksomheten hjelpe å belyse hvorfor overgangene ble større for noen? Selvbevissthet kan ha forsterket opplevelsen av å lykkes i konkurransen. Videre kan den også ha gjort negative opplevelser som utstemming, kritikk og sosial sammenlikning mer tydelige. Dette mobiliserte ikke like mye negativ selvevaluering hos alle i løpet av prosessen. Det var imidlertid ikke noen gjennomgående sammenheng mellom grad av negativ selvevaluering under konkurransen og hvordan overgangen til hverdagen ble over tid. Det kunne se slik ut for noen, men ikke for andre. Hvordan kan vi forstå dette?

Deltakerne opplevde negativ selvevaluering i ulik grad under konkurransen. For noen var negativ selvevaluering først og fremst knyttet til kritikk. For andre handlet det også om negative følelser i forhold til egen kropp og utseende. Noen opplevde i tillegg å få aktivert mange tanker og følelser rundt sosiale roller og interpersonlige temaer. Opplevelsen av hva som ble gjenstand for evaluering, var altså forskjellig. Konteksten la opp til en utprøving av identitetsrelevante egenskaper som talenter, ferdigheter og yrkesmuligheter. Konseptet var også basert på at ungdommene skulle bruke sin personlighet og sine særegne trekk til å formidle sitt eget potensial som superstjerner. For noen ble personlighet og særegne trekk nettopp å holde fokus på det musikalske og ikke eksponere sine private sider. For andre ble det imidlertid viktigere å markere mer private egenskaper. Det kan se ut som den vurderende konteksten, og selvbevisstheten, for noen aktiviserte evaluering av et bredere felt av identitetsrelevante temaer. I lesning av de første intervjuene hadde vi en forventning om at det kunne være en sammenheng mellom dette og det å tilpasse seg hverdagen igjen. Vi tenkte at det å speile et bredere spekter av egenskaper i denne konteksten ville gjøre idolopplevelsen viktigere og tapet større i etterkant. Konteksten bød på massiv informasjon på selvrelevante områder. Det kan være at de som hadde størst problemer med å tilpasse seg hverdagen etter

Idol, i større grad hadde begynt å definere seg selv innenfor rammene av denne konteksten. Det kan være at kjendistilværelsen, med oppmerksomhet og sosial status ble viktige identitetsdefinerende faktorer for ungdommene. I tilfelle kunne man forvente at det ville være vanskelig å vende tilbake til en rolig hverdag. Dette resonnementet kan kanskje være relevant for å forstå at de to som hele tiden tok avstand fra kjendisrollen, formidlet minst ubehag både ved utstemming og i etterkant. Likevel kommer denne forståelsen til kort hvis man ser på noen av de andre fortellingene. Sett bort fra den avgrensede perioden rundt utstemmingen var det ingen klar sammenheng mellom det å finne seg godt til rette i kjendistilværelsen og det å streve i tiden etter Idol.

Kan grad av selvverifikasjon forstås som en kilde til sårbarhet over tid? Vi vet ikke hvilken konkret informasjon deltakerne fikk om seg selv under konkurransen. Alle fortalte likevel at de fikk tilbakemeldinger i idolprogrammene og i media forøvrig som de ikke syntes stemte. Noen syntes dette var mer problematisk enn andre. Alle deltakerne sa at det var viktig å huske på hvem man var, om det stormet litt rundt en. Å tilpasse informasjon til sin selvopplevelse kan sees som en sentral identitetsprosess fordi det kan hindre at selvverifikasjon blir utfordret (Osborne, 1996). Men dette var ikke like lett for alle.

To av deltakerne hadde ikke alltid opplevelsen av å bli bekreftet på områder som var viktige for dem. Katrine opplevde først at hennes sterke sider ble bekreftet, men følte ikke at dette ga henne den anerkjennelsen hun ønsket mot slutten av konkurransen. Hun var kanskje mer forpliktet til en sosial rolle i utgangspunktet, men opplevde gradvis større usikkerhet. Dette opplevdes vondt, men hun hadde mindre erfaringer med ustabilitet i selvfølelsen på lang sikt. Hedda visste ikke helt hvilke sider hun skulle spille på fordi hun syntes hun var så mye forskjellig. Hun hadde også en opplevelse av å ikke bli nok anerkjent, men visste heller ikke helt hvilke sider hun ønsket anerkjennelse av. Sammen med forvirrende tilbakemeldinger i konteksten gjorde dette det vanskelig å oppnå bekreftelse på det hun ønsket. Kan forskjellen mellom disse to ha vært av betydning og i så fall på hvilken måte?

Hedda ga i større grad uttrykk for at hun også ønsket å utfordre bildet av seg selv. Denne jenta åpnet kanskje i større grad opp for den tilbakemeldingen som ble gitt henne om hvem hun var, fordi det nettopp var dette hun var på leting etter. For henne var kanskje det å bruke konteksten til å eksplorere hvem hun var like viktig som å verifisere en etablert rolle. Hun var heller på utkikk etter noe nytt og fikk muligheten til å være en som hun tidligere hadde ønsket å være. Denne åpenheten kan ha gjort overgangene vanskeligere for henne, da hun ble mindre beskyttet både under og etter Idol. Hun opplevde det spesielt utfordrende å

skulle tilpasse sitt syn på seg selv i virvaret av sterke tilbakemeldinger under Idol, for å så på nytt måtte se seg i lys av helt andre rammer og forventninger da hun gikk ut av konkurransen. I kjølvannet av dette hadde hun opplevelser med ustabilitet i selvfølelsen en god stund i ettertid.

Kan eksplorering som identitetsprosess være det som gjorde noen mer sårbare enn andre på sikt? Var det slik at det bare var Hedda som eksplorerte sin identitet i denne situasjonen? Nei, alle eksplorerte identitetsrelevante sider. Deltakelsen ble en mulighet til å teste ut talenter og personlige egenskaper. Men grad av eksplorering gir kanskje mening som sårbarhetsfaktor om man ser det opp mot grad av forpliktelse. En slik forståelse støttes av Arne og Ellinors fortellinger. Disse hadde mindre eksploreringsatferd og var tydelige på egne forpliktelser til sosiale roller og holdninger under konkurransen. Katrine var mer aktiv i søket etter informasjon om seg selv, men et poeng i forhold til Hedda var ikke bare graden av eksplorering, men også bredden av alternative roller som skulle prøves ut. Det var lettere å få anerkjennelse hvis man visste hva man ville ha anerkjennelse på. Kan det forstås slik at eksploreringsatferd under Idol utgjorde den største sårbarheten for usikker selvfølelse og identitet på sikt?

Dette stemmer likevel ikke helt. Stian fortalte om store utfordringer som kom en stund etter Idol. Under konkurransen var han både sikker på hvem han var, og følte konseptet passet ham godt. Hvorfor ble det da vanskelig for ham? I ettertid var det mest utfordrende å forholde seg til forventninger som var skapt i media. Han var kritisk til og delvis skamfull over å ha blitt en vare som skulle promoteres. Etter å ha blitt fremstilt på en måte som han opplevde negativt, ble han trist og begynte også å revurdere hvilken livsvei han skulle velge. Han ble mer selvbevisst og årvåken på andres oppfatninger av ham. Han hadde en følelse av at mange hadde tanker om hvem han var og hvilke valg han skulle ta. Hvis det er slik at det å ha en god stabil selvfølelse kan beskytte mot informasjon som truer selvverifikasjon, hvorfor beskyttet ikke dette ham nå? Kan teorier om avbrudd i forventninger og det forestilte publikummet bidra til forståelsen av hvorfor noen ble mer sårbare enn andre?

Rollen som aktiv og mestrende mediestrateg var noe Stian opplevde han lyktes med under konkurransen og i ettertid. Det han hadde opplevd som sin store styrke i denne prosessen, ga plutselig ikke den belønningen han hadde forventet på basis av tidligere erfaringer. Han uttrykte i denne sammenheng økende usikkerhet på egen identitet. Hedda beskrev sin prosess som at puberteten hadde blitt forlenget. Et aspekt ved hennes fortelling var at hun ved inngangen til Idol hadde de samme opplevelsene av forvirring som i etterkant.

Hun hadde søkt ny informasjon om seg selv, både i idolfellesskapet og gjennom eksponering i media, og så vidt begynt å tilpasse seg de nye forventningene til henne under konkurransen.

I ettertid måtte hun imidlertid tilpasse seg en kontekst som rettet helt andre forventninger til henne.

Ellinor og Arne, som involverte seg mindre i idoltilværelsen, og ikke eksponerte seg så personlig, løp kanskje en mindre risiko for å få uventet tilbakemelding på seg selv. På den ene siden kunne kanskje selvutleverende eksponering utgjøre den største risikoen for sårbarhet på sikt. Katrine og Silje fortalte imidlertid om færre utfordringer over tid, selv om de hadde eksponert flere private sider i mediebildet. Katrine opplevde ustabilitet i selvfølelsen under konkurransen, men fant seg greit til rette i ettertid. Silje ga uttrykk for å ha stabil og sikker selvfølelse både under og etter Idol. I lys av disse ulike prosessene kan man altså verken si at selvutleverende medieeksponering eller ustabil selvfølelse under konkurransen hadde en gjennomgående sammenheng med sårbarhet for langsiktige konsekvenser. Vi kan likevel ikke utelukke at disse aspektene innebar en risiko.

Silje og Stian ga begge uttrykk for selvsikkerhet og lite ubehag under konkurransen, men Stian fikk erfare risikoen med å utlevere seg i etterkant. I utgangspunktet tenkte han at han ville tåle dette, men fikk en overraskende erfaring i møte med media. Hva da med Hedda som opplevde seg selv så sårbar? Hun opplevde ikke direkte negative oppslag, men erfarte likevel at det å bli eksponert kunne oppleves forvirrende. Hvorfor tok hun ikke konsekvensene av denne sårbarheten og beskyttet seg mer mot å utlevere seg selv? I lys av hennes eksplorerende holdning hadde hun kanskje så stort behov for dette at hun var villig til å risikere det dette måtte innebære.

Alle de fire som hadde en selvutleverende mediepresentasjon, risikerte å få tilbakemeldinger på sine private sider som kunne oppleves vanskelig. Kanskje avbrudd i forventninger, og sensitiviteten dette kan bidra til, kan fremme forståelsen av hvordan opplevelsene under Idol kan knyttes til sårbarhet i tiden etterpå. Dette kan kanskje hjelpe til å forstå hvorfor Silje, som eksponerte seg så personlig, ikke hadde de samme opplevelsene av sensitivitet i etterkant. Hun erfarte nok i langt større grad å bli bekreftet på den sosiale rollen hun selv opplevde å ha, og kan slik ha opplevd mindre avbrudd i forventninger. Katrine hadde en følelse av å ikke bli nok anerkjent på de områdene hun tidligere hadde hatt hell med i løpet av konkurransen. Dette kan forstås som et avbrudd i forventninger på et identitetsrelevant område. Da hun skulle tilbake til hverdagen, hadde hun imidlertid ikke en følelse av å måtte definere seg på nytt, slik Hedda hadde. Katrine var også eldre og hadde større mulighet til å

selv velge hvilken vei hun skulle gå. Dette gir imidlertid ikke en fullgod forståelse. For det første kan vi ikke vite hva kontekstskiftet egentlig innebar for Katrine. Det vi vet er at hun formidlet en opplevelse av større stabilitet i etterkant. For det andre kan man argumentere med at Silje opplevde samme type kontekstskifte som Hedda uten å reagere med økt sensitivitet over tid. Den subjektive opplevelsen av endringer kan imidlertid være mer vesentlig for opplevelse av avbrudd i forventninger (Siegel, 2005). Videre kan man spørre seg hvordan man da kan forstå de to som ikke syntes konseptet passet dem. Kunne ikke det å se seg selv i lys av denne konteksten representere et avbrudd i forventninger? De hadde likevel mindre opplevelser med ustabilitet i selvfølelsen både under konkurransen og på sikt. Disse uttrykte jo nettopp et behov for å ikke være en typisk idoldeltaker, men fikk nødvendigvis denne merkelappen til en viss grad i offentligheten. Hvorfor hadde de ikke en større opplevelse av avbrudd som et uttrykk for forvirrende forventninger? Dette bringer oss tilbake til anerkjennelsen av samspillet mellom det individet bringer inn i en kontekst, og responsen fra omgivelsene. Behovene til Arne og Ellinor var ikke knyttet til å eksponere sine private sider i media, snarere tvert imot. Er da likevel det å ikke beskytte seg for utleverende medieeksponering det springende punkt for å forstå hvorfor noen ble mer sårbare enn andre?

En vesentlig begrensning i forhold til bruk av denne teorien på vår undersøkelse er at den er bygget på tanken om et forestilt publikum. Som deltaker i Idol har man derimot også et helt faktisk publikum. Hvis det er slik at opplevelser med avbrudd i forventninger på områder som er viktige for en kan gi en følelse av et forestilt evaluerende publikum, kan man forvente at et virkelig publikum vil kunne forsterke dette gjennom selvbevissthetseffekter.

Sårbarhet og beskyttelse

Det er mange aspekter som kan ha vært av betydning for at ungdommene opplevde idoldeltakelsen forskjellig og vi har bare tilgang til noen av dem. Videre kan vi ikke regne med at de teoretiske perspektivene vi har valgt å bruke vil kunne dekke mangfoldet i de individuelle opplevelsene i vår undersøkelse. Likevel kan kanskje disse teoriene samlet gi et nyttig perspektiv for å forstå at noen var mer sårbare enn andre i en slik situasjon.

De som skjermet seg mest for selvutleverende medieeksponering, hadde mindre opplevelser med ustabilitet i selvfølelsen over tid. Ved å skjerme seg for denne eksponeringen ble også færre identitetsprosjekter gjenstand for offentlighetens vurdering. Siden medieeksponering kan innebære å måtte forholde seg til flere representasjoner av seg selv, vil

kanskje også risikoen for avbrudd i forventninger og økt sensitivitet være større for disse enn for andre ungdommer. Videre kan det virkelige publikummet forsterke opplevelsen av dette. Man kan også spørre seg om man egentlig kan skille det virkelige publikummet fra det forestilte. Å forholde seg til et virkelig publikum forutsetter jo en idé, en representasjon av dette i personens bevissthet. Slik kan også det virkelige publikummet alltid ha et innslag av fantasi. Fantasien kan åpne for å tillegge publikummet flere oppfatninger knyttet til sin person enn det som egentlig er tilfellet. Man kan forstå dette som en sårbarhet for å bli forvirret på hvem man er, når man selv har en opplevelse av mange og motstridende forventninger rettet mot seg. På den andre siden kan man tenke at økt selvbevissthet og sensitivitet blir en måte å håndtere eget møte med alle representasjonene av seg selv. Det å leve seg inn i hva andre tenker om en kan være et forsøk på å skape forutsigbarhet i forhold til egne og andres forventninger. Slik kan et middel for å skape forutsigbarhet tenkes å være det samme som øker sårbarheten for forvirring rundt egne identitetsprosjekter.

I vår undersøkelse var avbrudd i forventninger knyttet til temaer som berørte manglende selvverifikasjon. "Speilet" reflekterte ikke alltid det ungdommene ønsket å se. Dette kan være en trussel for selvfølelsen gjennom manglende bekreftelse av ens identitet (Cast og Burke, 2002). I tråd med teorien om det forestilte publikummet kan kanskje den samme mekanismen også skape en hypersensitivitet for omgivelsene (Siegel, 2005). Denne hypersensitiviteten kan generere forvirring og forsøk på å forstå sammenhenger som kanskje kan intensivere en eksploreringsprosess. Videre er det mulig at en eksplorerende, utprøvende holdning kan gjøre det vanskeligere å skjerme seg for medieeksponering på bakgrunn av behov for tilbakemeldinger på hvem man er. Dette kan igjen generere en fare for nye avbrudd. Selv om en stabil selvfølelse og selvsikkerhet for de fleste var en god beskyttelse underveis i prosessen, var det én som opplevde at kontrastene ble store da han brått opplevde motgang. De som skjermet seg mer mot medieeksponering, var også de som var tydeligst på hvilke områder de burde beskytte. Det å anerkjenne både sterke og svake sider har vært trukket fram som et viktig aspekt i en trygg identitet og selvfølelse (Marcia, 1987; Baumgardner, 1990). Også i en situasjon som Idol kan kanskje dette gi en god trygghet, fordi man både er stolt av sine styrker, men også har evne til å beskytte seg mot det man ikke tror man tåler. Videre kan en slik trygghet knyttes til å hvile mindre på ytre bekreftelse på hvem man er (Marcia, 1987). I en situasjon som Idol, kan dette tenkes å være nyttig ved at man legger mindre evaluerende makt i publikummets hender.

Avsluttende betraktninger

*The celebrity... is the public representation of individuality in contemporary culture.*²⁵

Alle ungdommene opplevde at idoldeltakelsen var langt mer positiv enn belastende. Til tross for alle utfordringene og forvirringen noen fortalte om i intervjuene. Slik vi tolker det, må det ha vært noe ved opplevelsen som var så viktig og bra, at de negative opplevelsene til syvende og sist kom i bakgrunnen. Alle ble bekreftet på sine evner, noe som opplevdes som faktiske yrkesmessige muligheter. Ønsket om å utmerke seg som noe spesielt var et tydelig budskap i intervjuene. Berømmelse kan kanskje innebære en mulighet til å sette spor etter seg og utmerke seg som spesiell hvor ens unikheter kan leve videre gjennom folks bevissthet. Tendensen med realityprogrammer representerer en demokratisering av berømmelse, hvor mannen i gata kan bli stjerne over natten. Unge mennesker har blitt oppmerksomme på at berømmelse faktisk kan være en nær og oppnåelig størrelse (Giles, 2000). Jerslev (2004) gjorde en analyse av eksamensbesvarelser om Big Brother hvor skoleelevene skulle diskutere hvorfor folk melder seg på slike programmer. En fremtredende forklaring var berømmelsens eksistensielle betydning for å markere seg som noe spesielt, føle seg verdifull og populær. Programmer som Idol kan kanskje bidra til et økt fokus på å "skape seg selv" (Hontvedt, 2006). Muligheten til å utmerke seg på denne måten er kanskje en måte å forstå hvorfor så mange melder seg på programmer som Idol.

I media har det vært formidlet en oppfatning om at deltakerne selv vet hva de går til når de melder seg på Idol. Vet de egentlig det? Iscenesettelsen av en virkelighet lykkes i at vi tror TV-skjermen er en sann gjengivelse av virkeligheten i produksjonen, men slik er det ikke. I motsetning til et program som Big Brother anses Idol som et mer stuerent program med bredt nedslagsfelt (Hontvedt, 2006). Den "snille" profilen kan kanskje forklare hvorfor man unnlater kartlegging av deltakerne slik det gjøres i andre realityshow.²⁶

Dette reiser noen interessante problemstillinger. For det første omhandler Idol alvorlige temaer for en ungdom - nemlig en reel yrkesdrøm. For det andre har ungdommer som gruppe kanskje nettopp et større behov for denne type eksponering, i kraft av sin søken etter en tydelig og verdsatt identitet. I hvor stor grad konteksten er med på å forme hvem vi

²⁵ Marshall, 1997, s. 242, ref. i Giles, 2000.

²⁶ Informasjonen er basert på personlig kommunikasjon med Hedvig Montgomery som har arbeidet som psykolog i flere reality-produksjoner (19. september 2007).

er, er ikke noen dagligdags erkjennelse, og det kan være spesielt vanskelig for en ungdom å forholde seg til at det som definerte deg med slik styrke plutselig forsvinner. Videre er det viktig å anerkjenne kontekstens uforutsigbare karakter. Selv om man kan forsøke å kontrollere sin eksponering og sin opptreden, vil dette alltid være i interaksjon med publikummet, pressen og produksjonsapparatet. Iscenesettelsen av virkeligheten blir slik aldri helt i deltakerens makt å regissere.

Veien videre

Til tross for den populariteten Idol og liknende konsepter har i ungdomsbefolkningen, har dette i svært liten grad vært et tema på det psykologiske forskningsfeltet. Det er et stort behov for å bedre forståelsen av hvordan deltakelse i slike reality-konsepter virker inn på unge mennesker. Mer systematiske undersøkelser med et større utvalg, kunne gitt oss mer kunnskap om kortsiktige og langsiktige psykologiske reaksjoner i samspill med en slik erfaring. Vår undersøkelse var basert på et utvalg med ungdommer som i det store og hele opplevde idoldeltakelsen som svært positiv. Med et større utvalg kunne vi fått bedre innblikk i hvilke konsekvenser det vil ha å få svært negative tilbakemeldinger i et slikt program. Denne eksplorerende studien kan kanskje også være en inspirasjon til å gjøre mer systematisk forskning på identitetsprosesser innenfor rammene av offentlighetens søkelys.

På bakgrunn av vår undersøkelse vil vi fremheve viktigheten av god veiledning og oppfølging av den enkelte deltaker. Ungdommene opplevde seg stort sett godt ivaretatt av produksjonsapparatet i Idol. Likevel var det noen områder hvor de hadde ønsket seg mer oppfølging. Selv om de fikk råd om hvordan de burde opptre i mediene, opplevde flere i etterkant at de var lite forberedt på hva dette ville gjøre med dem. I denne sammenheng kunne det kanskje være nyttig å få veiledning fra noen med erfaringsbasert kompetanse, for eksempel fra en tidligere deltaker. Det kunne kanskje også være nyttig med mer oppfølging i forbindelse med overgangen til hverdagen. Kontekstskiftene og overgangene kan tenkes å bli forsterket når deltakelsen blir et viktig element i livet. Plutselig får man ansvaret for sin egen hverdag tilbake, etter at det har vært grundig regissert i lang tid. Et tankekors er imidlertid at underholdningsverdien i slike programmer også til en viss grad nettopp er basert på å få tilgang til deltakernes følelsesliv på jakt etter den store drømmen.

Deltakerne selv ville varmt anbefale andre å delta på Idol, men noen råd hadde de til kommende deltakere: Vær oppmerksom på at du skal profileres i media, og tenk litt på hvordan du ønsker å fremstilles. Sett grenser for hva du vil være med på. Pass på så berømmelsen ikke går til hodet på deg. Og sist men ikke minst: *Vær deg selv!*

LITTERATUR

- Abrams, D. & Brown, R. (1989). Self-consciousness and social identity: Self-regulation as a group member. *Social Psychology Quarterly*, 52(4), 311-318
- Adams, G.R., Markström, C.A. & Abraham, K.G. (1987). The relations among identity development, self-consciousness, and self-focusing during middle and late adolescence. *Developmental Psychology*, 23(2), 292-297
- Adler, P.A. & Adler, P. (1989). The Gloried Self: The Aggrandizement and the Constriction of Self. *Social Psychology Quarterly*, 53(4), 299-310
- Alsaker, F.D. & Kroger, J. (2006). Self-concept, self-esteem and identity. I: S. Jackson & L. Goossens (Eds.), *Handbook of adolescent development* (s. 90-117). Hove, East Sussex: Psychology Press
- Auerbach, C.F. & Silverstein, L.B. (2003). *Qualitative Data: An Introduction to Coding and Analysis*. New York: New York University Press
- Bandura, A. (1999). Social cognitive theory of personality. I: J. Oliver & P. Lawrence (Eds.), *Handbook of personality: Theory and research* (2. ed.) (s. 154-196). New York: Guilford Press
- Banister, P., Burman, E., Parker, I., Taylor, M. & Tindall, C. (1994). *Qualitative Methods in Psychology: A research guide* (s. 1-17). Philadelphia: Open University Press.
- Baumeister R.F. & Leary, M.R. (1995). The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motive. *Psychological Bulletin*, 117(3), 497-529
- Baumeister, R. F. & Muraven, M. (1996). Identity as adaptation to social, cultural, and historical context. *Journal of Adolescence*, 19, 405-416
- Baumeister, R.F. (Ed.) (1999). *The Self in Social Psychology* (s. 4-5, 177-218). Philadelphia: Psychology Press
- Baumgardner, A.H. (1990). To know oneself is to like oneself: Self-certainty and self-affect. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58(6), 1062-1072
- Berzonsky, M.D. (1989). Identity style: Conceptualization and measurement. *Journal of Adolescent-Research*. Vol 4(3), 268-282.
- Berzonsky, M.D. (2004). Identity processing style, self-construction, and personal epistemic assumptions: A social-cognitive perspective. *European Journal of Developmental Psychology*, 1(4), 303-315

- Bosma, H.A. & Kunnen, E.S. (2001). Determinants and mechanisms in ego identity development: A review and synthesis. *Developmental Review*, 21, 39-66
- Branje, S., Van Lieshout, C. & Gerris, J. (2007). Big Five Personality Development in Adolescence and Adulthood. *European Journal of Personality*, 21, 45-62
- Carver, C. S. & Scheier, M. F. (1978). Self-focusing effects of dispositional self-consciousness, mirror presence, and audience presence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 36(3), 324-332
- Cast, A.D. & Burke, P.J. (2002). A theory of self-esteem. *Social forces*, 80, 1041-1068
- Cialdini, R.B. (2003). *Påvirkning. Teori og Praksis* (J.L. Hansen, Trans.).Oslo: Abstrakt forlag
- Clark, L.A. & Watson, D. (1999). Temperament: A new Paradigm for Trait Psychology. I: J.P. Oliver & P.A. Lawrence (Eds.), *Handbook of personality: Theory and research* (2. ed.) (s. 399-423). New York: Guilford Press
- Côte, J. & Schwartz, S. (2002). Comparing psychological and sociological approaches to identity: Identity status, identity capital, and the individualization process. *Journal of Adolescence*, 25(6), 571-586
- Côte, J. E. (1996). Sociological perspectives on identity formation: the culture-identity link and identity capital. *Journal of Adolescence*, 19(5) , 419-430
- Denzin, N.K. & Lincoln, Y.S. (Eds.) (1994). *Handbook of qualitative research* (s. 273-285).Thousand Oaks, CA: Sage
- Elkind, D. (1967). Egocentrism in adolescence. *Child Development*, 38, 1025-1034
- Erikson, E. (1968). *Identity, Youth and Crisis*. New york: Norton
- Fakta om Idol* (Sist oppdatert 20.04.2007) [Online]. Tilgjengelig fra TV2's webside: <http://pub.tv2.no/TV2/magasiner/idol2007/article978898.ece> [lest 10. september 2007]
- Fenigstein,A., Scheier, M.F. & Buss, A.H. (1975). Public and Private Self-Consciousness: Assessment and Theory. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 43(4), 522-527
- Fiske, J. (1987). *Television culture* (s.108-127). London : Methuen
- Frankenberger, K.D. (2000). Adolescent egocentrism: A comparison among adolescents and adults. *Journal of Adolescence*, 23(3), 343-354
- Fromson, P.M. (2006). Self-Discrepancies and negative affect: The moderating role of private and public self-consciousness. *Social Behavior and Personality*, 34(4), 333-349
- Furlong, A. & Cartmel, F. (1997). *Young people and social change: Individualization and risk in late modernity*. Buckingham : Open University Press

- Giles, D. (2000). *Illusions of immortality: A psychology of fame and celebrity*. New York: St Martin's Press
- Glaser, B. & Strauss, A. (1967). *The discovery of Grounded Theory: Strategies for qualitative research*. Chicago: Aldine
- Goossens, L. (2001). Global versus domain spesific statuses in identity research: A comparison of two self-report measures. *Journal of Adolescence*, 24, 681-699
- Grotevant, H., Thorbecke, W. & Meyer, M. (1982). An extension of Marcia's Identity Status Interview into the interpersonal domain. *Journal of Youth and Adolescence*, 11, 33-47
- Hellevik, O. (2001). Ungdommens verdissyn, livsfase eller generasjonsbetinget? *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 1(1), 47-70
- Higgins, E.T. (1987). Self-discrepancy: A Theory Relating Self and Affect. *Psychological review*, 94(3), 319-340
- Hill, C.E., Knox, S., Thompson, B.J., Williams, E.N., Hess, S.A. & Ladany, N. (2005). Consensual Qualitative Research: An Update. *Journal of Counseling Psychology*, 52(2), 196-205
- Hill, C.E., Thompson, B. J. & Williams, E.N. (1997). A Guide to Conducting Consensual Qualitative Research. *The counseling psychologist*, 25, 517-572
- Hontvedt, M. (2006). *Idols flerstemmige budskap: En diskursanalyse av Idols utfordringer til unges literacy*. Masteroppgave i pedagogikk. Oslo: Universitetet i Oslo
- Jerslev, A. (2004). *Vi ses på TV: Medier og intimitet*. København: Gyldendal
- Krange, O. & Øya, T. (2005). *Den nye Moderniteten. Ungdom, identitet og mening*. Oslo: Cappelen akademiske forlag
- Kroger, J. & Green, K. (1996). Events associated with identity status change. *Journal of Adolescence*, 19, 477-490
- Kroger, J. (1986). The relative importance of identity status interview components: Replication and extension. *Journal of Adolescence*, 9, 337-354
- Kroger, J. (1988). A longitudinal study of ego identity status interview domains. *Journal of Adolescence*, 11, 49-64
- Kroger, J. (2000). *Identity development: Adolescence through adulthood*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications
- Kroger, J. (2004). *Identity in adolescence : The balance between self and other*. London: Routledge
- Kruuse, E. (1998). *Kvalitative forskningsmetoder i psykologi*. Sverige: Lund Studentlitteratur

- Kvale, S. (1997). *Den kvalitative forskningsintervju* (S. Torhell, Trans.). Lund: Studentlitteratur
- Kvalem, I.L. & Wickstrøm, L. (2007). Utvikling i tenårene. I: I.L. Kvalem & L. Wickstrøm (Red.), *Ung i Norge* (s. 17-32). Oslo: Cappelen akademiske forlag
- Kvalem, I.L. (2007). Ungdom og kroppsbilde. I: I.L. Kvalem & L. Wickstrøm (Red.), *Ung i Norge* (s. 33-50). Oslo: Cappelen akademiske forlag
- Lapsley, D.K. & Murphy, M.N. (1985). Another look at the theoretical assumptions of adolescent egocentrism. *Developmental Review*, 5, 201-217
- Lapsley, D.K. (1993). Toward an integrated theory of adolescent ego development: The "new look" at adolescent egocentrism. *American Journal of Orthopsychiatry*, 63, 562-571
- Luyckx, K., Goosens, L., Soenens, B., Beyers, W. & Vansteenkiste, M. (2005). Identity statuses based on 4 rather than 2 identity dimensions: Extending and refining Marcia's paradigm. *Journal of Youth and Adolescence*, 34, 605-618
- Marcia, J. E. (1966). Development and validation of ego identity statuses. *Journal of Personality and Social Psychology*, 3, 551-558
- Marcia, J. E. (1987). Identity in adolescence. I: J. Adelson (Ed.), *Handbook of Adolescent Psychology*. New York: Wiley
- Marcia, J.E., Waterman, A.S., Matteson, D.R., Archer, S.L. & Orlofsky, J.L. (1993). *Ego Identity: A Handbook for Psychosocial Research* (s. 137-231). New York : Springer-Verlag
- McCrae, R.R. & Costa, P.T. (1999). A Five Factor Theory of Personality. I: P. Lawrence & J. Oliver (Eds.), *Handbook of Personality. Theory and Research* (2. ed.) (s. 139-153). New York: The Guildford Press
- Moghaddam, F.M. (1998). *Social Psychology: Exploring Universals Across Cultures* (s.80-92) New York: W.H. Freeman & Company
- Morin, A. (2000a). History of exposure to audiences as a developmental antecedent of public self-consciousness. *Current research in Social Psychology*, 5, 33-46
- Morin, A. (2000b). *Self-Awareness, self-esteem, and alcohol use in famous and relatively well-known individuals*. (Sist oppdatert 12.09. 2007). [Online]. Tilgjengelig fra Cogprints webside: <http://cogprints.org/2484/> [lest 26.september 2007]
- Morin, A. (2003). Changing or escaping the self – Self-awareness review, Part 2. *Science & Consciousness Review* [Online]. Tilgjengelig fra webside: <http://www.sci.con.org/news/articles/20030101.htm>

- O'Connor, B.P. & Nikolic, J. (1990). Identity development and formal operations as sources of adolescent egocentrism. *Journal of Youth and Adolescence*, 19, 149-158
- Osbourne, R.E. (1996). *Self. An eclectic approach*. Boston : Allyn and Bacon
- Parker, R.J. (2001). The effects of evaluative context on performance: The roles of self and social evaluations. *Social Behavior and Personality*, 29(8), 807-822
- Rycek, R.F., Stuhr, S.L., McDermott, J., Benker, J. & Schwartz, M.D. (1998). Adolescent egocentrism and cognitive functioning during late adolescence. *Adolescence*, 33(132), 745-749
- Schaller, M. (1997). The Psychological Consequences of Fame: Three tests of the self-consciousness hypothesis. *Journal of Personality*, 65, 291-309
- Sedikides, C., Rudich, E.A., Gregg, A.P., Kumashiro, M. & Rusbult, C. (2004). Are Normal Narcissists Psychologically Healthy? Self-Esteem Matters. *Journal of Personality and Social Psychology*, 87, 400-416
- Shrauger, J.S & Schoeneman, T.J. (1999). Symbolic Interactionist View of Self Concept: Through the Looking Glass Darkly. I: R.F. Baumeister (Ed.), *The Self in Social Psychology* (s. 25-41). Philadelphia: Psychology Press
- Siegel, J.T. (2005). The imaginary audience, the personal fable, and a rival hypothesis: An alternative explanation for behavior typical of adolescence. *Dissertation Abstracts International Section A: Humanities and Social Sciences*, 65, 44-64
- Silvia, P.J., & Duval, T.S. (2001). Objective self-awareness theory: Recent progress and enduring problems. *Personality and Social Psychology Review*, 5(3), 230-24
- Smith, J.A. (1996). Evolving issues for qualitative psychology. I: J.T.E. Richardson (Ed.), *Handbook of Qualitative Research Methods for Psychology and the Social Sciences* (s. 189-201). Leicester: BPS Books
- Snyder, M. (1995). Self-monitoring: Public appearances versus private realities. I: G.G. Brannigan & M.R. Merrens (Eds.), *The social psychologists: Research adventures* (s. 35-50). New York: McGraw-Hill Book Company
- Stephen, J., Fraser, E., & Marcia, J. E. (1992). Moratorium-achievement (Mama) cycles in lifespan identity development: Value orientations and reasoning system correlates. *Journal of Adolescence*, 15, 283-300
- Strauss, A. & Corbin, J. (1994) Grounded Theory Methodology. I: N. K. Denzin & Y.S. Lincoln (Eds.), *Handbook of qualitative research* (s. 273-285). Thousand Oaks, CA: Sage

- Strauss, A. & Corbin, J. (1998). *Basics of qualitative research : Grounded theory procedures and techniques* (2.ed.). Newbury Park, CA: Sage
- Sussman, S., Pokhrel, P., Ashmore, R. & Brown, B.B. (2007). Adolescent peer group identification and characteristics: A review of the literature. *Addictive Behaviors*, 32, 1602-1627
- TV2 AS Allmennkringkasterregnskap (2004). [Online]. Tilgjengelig fra TV2's webside: [http://pub.tv2.no/multimedia/TV2/archive/00189/TV 2 - Allmennkring 189602a.pdf](http://pub.tv2.no/multimedia/TV2/archive/00189/TV_2_-_Allmennkring_189602a.pdf)
- Van Hoof, A. (1999). The identity status approach: In need of fundamental revision and qualitative change. *Developmental-Review*, 19, 622-647.
- Vartanian, L.R. (2000). Revisiting the imaginary audience and personal fable constructs of adolescent egocentrism: A conceptual review. *Adolescence*, 35(140), 639-661
- Young, M. & Pinsky, D. (2006). Narcissism and celebrity. *Journal of research in Personality*, 40, 463-471

APPENDIKS

Vedlegg I: Informasjonsbrev til informantene

Vedlegg II: Samtykkeerklæring for informanter og foresatte

Vedlegg III: Intervjuguide 1. runde

Vedlegg IV: Intervjuguide 2. runde

Vedlegg V: Intervjuguide 3. runde

Vedlegg VI: Samtaleverktøy: Skjema for livskvalitet og medieoppmerksomhet

Vedlegg I: Informasjonsbrev til informantene

Informasjonsbrev angående prosjektet IDOL- I OFFENTLIGHETENS SØKELYS

Ved Psykologisk Institutt, Universitetet i Oslo har vi startet et forskningsprosjekt om opplevelser rundt det å være i medias søkelys. I denne forbindelse ønsker vi å sette fokus på TV-programmet "Idol" hvor unge talentfulle kvinner og menn brått blir et spennende medieobjekt gjennom sin idoldeltakelse.

Vi ønsker å intervju finalistene i Idol for å kartlegge hvordan det oppleves å være i en slik eksponeringssituasjon. Gjennom 3 intervjuer ønsker vi å ta del i finalistenes tanker og erfaringer rundt identitet, selvbevissthet, selvbilde, selvtilitt, stress og mestring.

Vi vil med dette spørre deg om du kan tenke deg å delta som informant på dette prosjektet om du blir valgt ut som finalist i Idol. Finalistene vil kontaktes rett etter utvelgelse for et eventuelt samtykke, da det er viktig å opprette en kontakt tidlig i prosessen.

Målet er å få mer kunnskap om hva som skjer med mennesker som utsettes for en slik omfattende og plutselig medieeksponering, hvordan de opplever og håndterer situasjonen og hva de mener de kunne hatt nytte av i en slik situasjon. Informasjon om hvordan et slikt søkelys oppleves kan være nyttig for andre som kommer i tilsvarende situasjoner. Videre vil kunnskap fra dette prosjektet kunne gi viktige bidrag til den presseetiske debatt.

Deltakelse i prosjektet innebærer 3 møter mellom deg og intervjuer, hvor alle møtesituasjonene vil inkludere tre spørreskjemaer og et dybdeintervju. Under intervjuet vil vi gjerne bruke båndopptaker, men bare hvis du synes dette er greit. Møtesituasjonen har en tidsramme på 1 time, og vil finne sted henholdsvis;

- a. Kort tid etter du blir valgt ut som finalist i Idol.
- b. Kort tid etter Idol er over.
- c. Ett år etter deltakelse i Idol.

Vi ønsker å understreke at deltakelse i dette forskningsprosjektet ikke vil ha noen innvirkning på deltakelsen i Idol.

Det vil kun være prosjektmedarbeiderne som får tilgang til prosjektets data. Informasjonen vi får vil bli behandlet strengt konfidensielt og anonymitet vil bli ivaretatt i alle publikasjoner. Dette innebærer at den informasjonen du deler kun vil være kjent for hovedansvarlige for prosjektet. Disse hovedansvarlige har ikke lov til å formidle denne informasjonen til noen andre, uten at den aktuelle informasjonen er anonymisert. I publikasjoner rundt forskningsprosjektet vil informantene bære andre navn, og annen alder. Eventuelle personbestemte situasjoner og episoder som du deler under prosjektet, som kanskje kan gjenkjennes av publikum som har fulgt Idol, vil ikke refereres til i publikasjoner.

Deltakelsen i prosjektet er frivillig og du kan når som helst trekke deg underveis uten å oppgi noen grunn. Du vil da få alle dine data slettet umiddelbart. Når undersøkelsen er avsluttet vil alle data bli slettet 01.08.08.

Faglig ansvarlig for prosjektet er Professor Dr. Philos. Fanny Duckert, Psykologisk Institutt. Hovedforsker er Cand. Psychol. Øyvin Tjore som skal ta doktorgrad på dette arbeidet. I tillegg vil flere psykologistudenter skrive hovedoppgaver på prosjektet.

Finalistene vil bli kontaktet av vitenskapelig assistent Anne Marthe Kaldestad kort tid etter utvelgelse til finalen. Dersom du er under 18 år vil vi også kontakte dine foresatte for samtykke. Dersom du har spørsmål kan du kontakte

Anne Marthe Kaldestad
Øyvin Tjore

Prosjektet er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Med vennlig hilsen

Fanny Duckert

Vedlegg II: Samtykkeerklæring for informanter og foresatte

SAMTYKKEERKLÆRING VED INNSAMLING OG BRUK AV PERSONOPPLYSNINGER TIL FORSKNINGSFORMÅL

Jeg har lest informasjonsbrevet vedrørende prosjektet ”Idol- i offentlighetens søkelys” hvor jeg blir bedt om å delta som informant i kraft av min deltakelse som finalist i Idol.

Jeg gir mitt samtykke til at informasjon som er hentet inn fra meg i prosjektet ”Idol- i offentlighetens søkelys” kan benyttes i prosjektet. Det forutsettes at informasjonen behandles konfidensielt og at prosjektmedarbeiderne har taushetsplikt. Anonymitet vil bli ivaretatt i alle publikasjoner

Jeg er kjent med at dataene vil bli slettet 01.08.08 etter at prosjektet er ferdig.

Jeg er villig til å bli kontaktet igjen om ca. et år for å gjennomgå en oppfølgingsundersøkelse som kartlegger de langsiktige effekter av deltakelse i Idol, om det er noe jeg ønsker på det aktuelle tidspunkt.

Jeg er kjent med at jeg når som helst kan trekke meg fra undersøkelsen, og at jeg trenger ikke å oppgi noen grunn. All informasjon vil da bli slettet umiddelbart.

Dato:_____ Navn:_____

SAMTYKKEERKLÆRING FRA FORESATTE VED INNSAMLING OG BRUK AV
PERSONOPPLYSNINGER TIL FORSKNINGSFORMÅL

Jeg lest informasjonsbrevet vedrørende forskningsprosjektet "Idol- i
offentlighetens søkelys" hvor (før inn navn) blir
bedt om å delta som informant i kraft av sin deltakelse som finalist i Idol.

Jeg gir mitt samtykke til at(før inn navn) kan
delta i forskningsprosjektet "Idol- i offentlighetens søkelys" om han/ hun har gitt
sitt samtykke.

Informasjon som blir meddelt i intervjusituasjonen kan benyttes i prosjektet. Det
forutsettes at informasjonen behandles konfidensielt og at
prosjektmedarbeiderne har taushetsplikt. Anonymitet vil bli ivaretatt i alle
publikasjoner.

Jeg er kjent med at deltakelsen i prosjektet er frivillig og at man når som helst
kan trekke seg underveis uten å oppgi grunn. Han/ hun vil da få alle sine data
anonymisert eller slettet.

Jeg er kjent med at dataene vil bli slettet etter at prosjektet er ferdig.

Dato:_____ Navn:_____

Vedlegg III: Intervjuguide 1. runde

DEL I: OPPLEVELSER RUNDT IDOL, FØR FINALERUNDEN.

Takk for at du stiller opp på dette. Du er nå finalistdeltaker i Idol. En slik utfordring vil for mange oppleves både som spennende og krevende. Vi ønsker å sette fokus på hvordan en slik medieeksponering og oppmerksomhet rundt Idol kan påvirke selvtillit, selvbilde og identitet. Vi er interessert i å vite noe mer om den enkeltes erfaringer med å komme i søkelyset på denne måten. Alt du forteller her vil bli behandlet konfidensielt det vil si at det ikke senere vil bli kjent hvem som har sagt dette og at dine opplevelser vil bli anonymisert.

1. Beskrivelse av det siste døgnet:

- Nå er du utvalgt til å være finalist i Idol – kan du beskrive hvordan det siste døgnet har vært?
 - **Hva har du tenkt det siste døgnet?**
 - **Hva har du følt det siste døgnet?**
 - **Hva har du gjort det siste døgnet?**

 - **Hva tenkte du før du gikk inn på scenen?**
 - **Hva følte du før du gikk inn på scenen?**
 - **Hva gjorde du før du gikk inn på scenen?**

- **Hvis du skal oppsummere det du har fortalt meg nå; hva har vært positivt ved dette døgnet – og hva har vært vanskelig?**
- **Kan du plassere positive opplevelser på en skala fra 1 – 10? Kan du sette ord på hva som var positivt? (hva tenkte du, følte du og gjorde i forhold til dette?)**
- **Kan du plassere det vanskelige eller ubehagelige på en skala fra 1 – 10? Kan du sette ord på hva dette var? (hva tenkte du, følte du og gjorde i forhold til dette?)**

3. Opplevd mestring:

- Hva er det viktigste for deg ved å være med i Idol – nå og da du meldte deg på?
- **Gjør du noe spesielt for å takle prosessen du er en del av?**
- **Gjør du noe helt konkret som hjelper deg? Hva er det viktigste føler du? På hvilken måte da?**
 - rutiner
 - forberedelse
 - beroligende (handlinger /tanker - selvinstruksjoner/sosial støtte / medikamenter / rus)

- **Er det noen du søker hjelp og råd hos? Hva er det viktigste tror du? På hvilken måte da?**
 - familie

- venner
- profesjonelle
- idol - systemet
- andre idoldeltakere

4. Selvbeskrivelser og idealer:

- Hvordan vil du beskrive deg selv? Hva er det som kjennetegner deg – hvis du skal beskrive deg selv i et nøtteskall?
- Hva synes du om deg selv?
- Hvordan tror du omgivelsene ser på deg?
 - **Hvordan tror du familien din oppfatter deg?**
 - **Hvordan tror du venner ville ha beskrevet deg?**
 - **Hvordan tror du folk som ikke kjenner deg ser på deg?**
- Hvordan ønsker du at andre skal se på deg?
- **Hvordan ønsker du å fremstå på Idol – gjør du noe spesielt?**
- **Har du tenkt noe på om det er du eller andre som bestemmer hvordan du oppfattes av omgivelsene?**
- **Hvordan tror du andre ønsker at du skal være?**
- Kan du si noe om hvordan det å være med på Idol påvirker deg?

8. Relasjoner:

- **Kan du si noe om hvordan det å være med på Idol påvirker ditt forhold til andre?**
 - **Hva sier familien din om at du er med på Idol? Kan du gi eksempel på hva de sier til deg? Hva synes du om det da? Hva tror du det gjør med deg?**
 - **Hvordan tror du vennene dine ser på deg nå? Kan du merke det? Hvordan? Hva synes du om det?**
 - **Hvordan tror du de som ikke kjenner deg ser på deg nå? Kan du merke det? Hvordan? Hva synes du om det? Hva tenker du, føler du? Gjør du noe spesielt?**
 - **Er det noen endring i hvordan omgivelsene ser på deg nå i forhold til før Idol? Kan du merke det? Hvordan? Hva synes du om det?**

9. Medieeksponering:

- **Hvordan opplever du å bli eksponert i og å få oppmerksomhet fra media?**

- **Noen spesielle episoder du ønsker å trekke frem? Kan du beskrive hvordan du opplevde dette?**
- **Tenker du at det å være i media er positivt – i hvilken grad? Hvorfor? Hva da?**
- **Tenker du at det å være i media er belastende – i hvilken grad? Hvorfor? Hva da?**

Nå er jo Idol et TV-program – og det vil jo si at det å være med på denne konkurransen er faktisk det samme som å være mye på TV. Men det er jo også andre medier som gir idol oppmerksomhet – jeg tenker da på lokale aviser, landsdekkende aviser, radio, andre TV-kanaler og andre program på TV2. Jeg lurer på om du kan skille mellom disse typer medieeksponering? Hvordan er det å få medieoppmerksomhet gjennom selve Idolprogrammet på TV2, og hvordan er det å få oppmerksomhet fra aviser, radio og andre medier?

- **Kan du først fortelle litt om hvordan det er å være med på TV-programmet Idol? Hvordan synes du det er med så mange TV-kamera rundt deg her?**
- **Hvordan er det når aviser, radio og andre TV-program snakker om Idol da?**
- **Hva tenker du om folk som er mye på TV og i aviser?**
- **Hvordan presenterer media deg?**
 - **Hva synes du om det da?**
 - **Kan du gi noen eksempler?**
- **Hvis det ikke hadde vært noe medieomtale – hvordan tror du at du hadde opplevd Idol da?**

Da har vi kommet over halvveis i intervjuet. Har du noen spørsmål før vi går videre? Du har nå fortalt meg mye om hvordan du har det nå, og hvilke tanker du har opplevd Idol så langt. Nå skal vi gå tilbake i tid. Vi skal med andre ord snakke litt om tiden før Idol startet.

10. Bakgrunn og motivasjon:

- **Kan du fortelle litt om hvordan det hele begynte?**
 - **Hvem tok initiativet?**
 - **Hvor lenge hadde du tenkt på dette?**
 - **Hva var det med i Idol som fristet deg?**
 - **Hvilke tanker gjorde du deg før du bestemte deg? I hvilken grad var du i tvil? Hvorfor/hvorfor ikke?**
 - **Har du gjort noe lignende tidligere?**
 - **Hvordan trodde du det kom til å bli? Hadde du noen forestillinger om hvordan Idol var?**
 - **Hvilke forventninger hadde du? Var det noe spesielt du gledet deg til? Var det noe du gruet deg til? Hentte det at du var i tvil? Følte du at noe stod på spill?**
 - **Hvilke tanker hadde du rundt hvordan Idol ville påvirke deg?**
 - **Hadde du noen tanker rundt hva andre ville tenke om deg om du meldte deg på?**

11. Utvikling og endring i motivasjon:

- **Opplevde du noen endringer fra første idolrunde til nå?**
 - **Hva er det med Idol som frister nå i forhold til da du bestemte deg for å prøve?**
 - **Tro og tvil.**
 - **Reaksjoner fra familie, venner og ukjente. Kan du gi noen eksempler? Hvordan synes du det er da?**
 - **Hva er de viktigste endringene tror du? Hvorfor det?**

Da er vi nesten ferdig med intervjuet. Nå på slutten så tenkte jeg vi kunne snakke litt om hva du tenker om fremtiden. Har du noen spørsmål før vi fortsetter?

12. Tanker om fremtiden:

- **Har du tenkt noe rundt om hvilken plass Idol vil ha i livet ditt?**
- **Har du tenkt på om det er viktig for deg? Hvor viktig? Hva konkret er det du opplever som viktig?**
- **Hvordan har denne prosessen vært i forhold til dine tanker i forkant?**
 - **Er det noe som har endret seg? Hvordan er motivasjonen din nå?**
 - **Er det noe du gleder deg til / gruer deg til?**
- **Har du noen tanker om hvordan det å være i media kommer til å bli fremover?**
 - **Hva synes du om det da? Hva konkret liker du / liker du ikke?**

Takk for tiden du har satt av til dette intervjuet.

Vedlegg IV: Intervjuguide 2. runde

DEL II: OPPLEVELSER RUNDT IDOL, KORT TID ETTER AVSLUTTET DELTAKELSE.

Din deltakelse i Idol er nå over. Sist gang vi snakket sammen hadde du mange tanker rundt hvordan opplevelsene rundt Idol virket inn på deg. Nå ønsker vi å sette fokus på hvordan du opplever situasjonen i dag. Jeg skal stille deg noen spørsmål rundt hvilke tanker du har når du ser tilbake på denne opplevelsen – og hvilke følelser du sitter igjen med i etterkant. Jeg vil gjerne høre hvordan du opplever denne prosessen; både positivt og negativt. Alt du forteller her vil bli behandlet konfidensielt - det vil si at det ikke senere vil bli kjent hvem som har sagt dette og at dine opplevelser vil bli anonymisert.

1. Opplevelse av finalerunden i Idol:

- **Hvis du nå tenker tilbake på finalen i idol, hva er det første du ser for deg eller husker?**
- **Hvordan har du opplevd finalerunden i Idol, sånn generelt?**
 - **Har du opplevd prosessen positivt? Hva vil du trekke fram? Plassere på skala fra 0- 10?**
 - **Har du opplevd noe som har vært negativt eller belastende? Hva da? Plassere på skala fra 0- 10?**
- Den kvelden du røk ut av finalen, hvordan opplevde du det?
 - **Hva gjorde du den kvelden?**
 - **Hvem oppsøkte du?**
 - **Hva tenkte du da du våknet opp neste morgen?**
- Ville du deltatt i Idol om du fikk valget på nytt?
- Hvis du skulle forandre noe med Idol hva ville vært annerledes?

2. Mestring:

- Hvordan synes du selv du har taklet det å være med på Idol?
- Idol er jo en utfordring, hvorfor har akkurat du klart å prestere og holde ut med presset?
 - **Personlige egenskaper?**
 - **Spesielle omstendigheter?**
 - **Hvis du kunne gjort alt dette på nytt er det noe du ville gjort annerledes?**
 - **Har du erfaringer fra andre situasjoner som kan ligne på denne?**

3. Selvbilde og Selvtillit:

- Hvem er du? Hva er det som kjennetegner deg – hvis du skal beskrive deg selv i et nøtteskall?

- **Hvordan tror du omgivelsene ser på deg?**
- **Hvordan tror du familien din oppfatter deg?**

- **Hvordan tror du venner ville ha beskrevet deg?**
- **Hvordan tror du folk som ikke kjenner deg ser på deg?**

4. Opplevelse av påvirkning:

- **Hvordan påvirker deltakelsen deg personlig?**
- Nå har du fortalt meg litt om hvordan du ser på deg selv og om du tror hvordan andre ser på deg, dette kan vi kalle ett selvbilde. Hvordan har Idol påvirket dette?
 - **Du sier at du er (eks. utadvendt), har idol påvirket dette?**
 - **Du har gitt meg en beskrivelse av hvem du er, du har også sagt noe om uilke sider ved deg som kanskje har blitt påvirket av deltagelsen i Idol, så lurer jeg på; hva synes du om deg selv?**
 - **Du sier at du har blitt (eks. mer utadvendt) etter å ha vært med på Idol, hvordan liker du denne siden ved deg selv?**

- Visualiseringsoppgave 1: **Se for deg at du går på butikken, for å kjøpe for eksempel godteri, hvor går du hen nå når du bor på (eks. Bristol)? Kan du se det for deg, hva gjør du? Hva tenker du, før du går inn? Hva føler du? Hva er annerledes nå enn for ett år siden? Er dette noe du er bevisst på?**

- Visualiseringsoppgave 2: **Nå vil jeg be deg om å se for deg at du er på fest, hvor er du? Hvem er du sammen med? Hva gjør dere? Hva tenker du? Hva føler du? Hva er annerledes nå enn for ett år siden? Er dette noe du er bevisst på?**

- **Er du mer bevisst på hvem du er og på hvordan folk ser på deg?**

5. Påvirkning på andre relasjoner:

- **Hvordan påvirket deltakelsen relasjoner til andre?**
 - Familie
 - Venner
 - Bekjente
 - Ukjente
 - Hvordan har du merket dette?
 - Hvilken effekt har dette hatt på deg?
 - Tenkte du på hva andre syntes om deg? Hvem tenkte du mest på?

6. Opplevelse av å være et medieobjekt:

- **Tegne kurve: hvor mye medieoppmerksomhet har du fått, fra du meldte deg på Idol til i dag?**
- **Hvordan har du opplevd det å få oppmerksomhet av media?**

- **Kan du fortelle om ett eller flere medieoppslag som du har opplevd positivt?**
 - **Kan du fortelle om ett eller flere medieoppslag som du har opplevd negativt?**
 - **Tegne kurve: Kan du angi i hvilken grad du opplever oppmerksomheten fra media som positiv og negativ?**
- Hvordan presenterer media deg?
 - Stemmer dette overens med hvordan du ser på deg selv
 - I hvilken grad vil du si at du styrer det inntrykket som media gir av deg?
 - Har du fått noen aha opplevelser eller har du lært noe av å se deg selv på TV?
 - Lese om deg selv i aviser.
 - Høre deg på radioen.
 - Hvis du fikk muligheten til å designe din egen fanklubb som kunne bestå av akkurat hvem du ville, hvordan ville den vært?
 - Hvis du skulle gi råd til en av de ti finalistene i neste runde av Idol hva ville du sagt?

7. Tanker om fremtiden:

- Nå er Idol over, hva tenker du om fremtiden?
 - hvor er du om et år?
 - hvor stor del av livet ditt er Idol da, tror du?
 - tror du andre rundt deg er bevisst på din Idoldeltakelse da?

8. Livskvalitet:

- Hvis du skulle tegne en kurve som beskriver din opplevelse av hvor bra du opplevde at du hadde det fra før Idolstartet og til i dag hvordan vil den se ut?

Noe å tilføye?

Takk for tiden du har satt av til dette intervjuet.

Vedlegg V: Intervjuguide 3. runde

DEL III: OPPFØLGINGSINTERVJU 1 ½ år ETTER IDOL

1. Hverdagen etter Idol:

- **Hva har du holdt på med siden sist?**

- Gått på skole? Jobbet? Prosjekter?
- Er det noe du skulle hatt muligheten til å gjøre som du ikke har fått? I så fall hva?

Hvilken plass har sangen og drømmen om en artistkarriere i livet ditt akkurat nå?

- **Hva er det du føler er viktig i livet ditt nå etter Idol?**

- **Kan du si noe om hva som virkelig gjør deg glad? Kan du nevne noen eksempler?**

- Hva er det som kan gi deg et "kick"?
- Hva gjør du som får deg til å føle deg fornøyd med deg selv?
- Hva gjør du som får deg til å føle deg spesiell?

2. Relasjoner:

Du opplevde kontakten med de andre deltakerne og miljøet rundt Idol som godt da vi snakket sammen sist. (Evt. nøytralt for de dette ikke gjelder).

- **Hvilken kontakt har du hatt med disse etterpå?**

- Hva har det betydd for deg?

Da du var med i Idol snakket du om at mange plutselig ville være sammen med deg, finne på ting o.s.v., mennesker du ikke hadde mye kontakt med ellers.

- **Hvordan har det vært i ettertid?**

- **Nå når du har "vendt tilbake" til livet ditt utenfor Idol, hvordan har det vært for deg?**

- Hvem er du sammen med nå?
- Hvordan har du hatt det med venner?
- Har det vært som før?
- Er det noe du savner?

- **Hvis du skulle beskrive hvordan du føler venner og bekjente har forholdt seg til deg som "Idol-Kåre" i ettertid, hva ville du si?**

- Positivt?
- Negativt?
- Er du er kjendis?
 - Har du vært det?
 - Hvor lenge?
 - Hvordan var det?

3. Medierollen under Idol:

Da du var med i Idol fikk du mye oppmerksomhet av media. De var ofte interesserte i både det du gjorde og den personen du var.

- **Hvilke tanker har du etter Idol om måten du ble fremstilt i media?**
- **Hvordan føles det etter at Idol er over?**

Se for deg at du kommer til en fest hvor du bare kjenner verten. Resten av menneskene på festen er folk du bare er på hils med, eller som du ikke har noen kjennskap til.

- **Hvordan ville du at verten skulle presentert deg i en introduksjonsrunde med gjestene? Hva med Idol?**
 - Har du tanker om hva de ville tenkt om deg, hva slags inntrykk de ville ha?
 - Hva ville du være mest redd for i en slik situasjon?
 - Hva ville du bli spesielt glad for?
 - Hvis noen ikke hadde kjent deg igjen, hvordan synes du det ville være?

4. Selvbevissthet:

Hvis du er på butikken eller bussen og føler at det er en som ser på deg:

- Hvordan opplever du det?
 - Hva tenker du da? Hva føler du da?
 - Hva tror du den andre tenker? Positivt? Negativt?
 - Kan du si noe om hvor ofte du har en opplevelse av å bli betraktet av andre?
 - Hvis du føler deg skikkelig ufiks en dag og får følelsen av at noen ser på deg på gaten, hvordan opplever du det?
- **Mange unge mennesker tenker mye på hvem de er og hva andre synes om dem. Hvordan er det for deg?**
 - **Kan du huske hvordan dette var før Idol? Har det forandret seg på noen måte, tror du?**

5. Oppmerksomhet under og etter Idol:

- Du fikk veldig mye oppmerksomhet og tilbakemeldinger på deg selv og det du gjorde under Idol. Det satte i gang sterke følelser og tanker om deg selv og andre.
 - Har du et minne om et virkelig lykkelig øyeblikk fra Idol? Hvorfor var det så bra?
 - I hvilken grad har du savnet oppmerksomheten og den lykkefølelsen?
 - Hva i det å få oppmerksomhet tror du at du savner?
 - Har du gjort noe spesielt når du har savnet det?
 - Har det på noen måte vært godt å ikke få så mye oppmerksomhet?
 - Hvilke forventninger følte du ble stilt til deg etter at du var med i Idol?
 - Hvordan synes du det har vært? Annerledes enn før?
 - Hvilke forventninger har du hatt til deg selv etter Idol?
- **Hvis du noen gang ligger våken om natten og grubler (hvis det noen gang skjer deg), kan du si noe om hva du tenker på da?**
 - Hvis du tenker på Idol når du ligger der, hva tenker du da?

- Hvordan har du det med dagdrømming nå for tiden?

6. Selvfølelse og idealer :

Vi mennesker har gjerne en forestilling om hvordan vi helst skulle være, og en opplevelse av hvordan vi egentlig er. (Her går det kanskje an å illustrere litt, enten med kroppsspråk eller papir og blyant for å få et mer konkret forhold til det?)

- **Jeg lurar på hvilke tanker du har om hvordan du skulle ønske at du var.**
- **Jeg lurar også på hvordan du opplever at du virkelig er.**
- **Kan du si noe om avstanden mellom de to?**
- **Hvordan følte du at det var under Idol i forhold til hvordan du har det nå?**

7. Medierollen i ettertid:

Forrige gang snakket vi om hvordan det var å presentere seg i media, og vise hvem man er på en bestemt måte – hva tenker du om dette i dag?

- **Den rollen eller versjonen av deg som kom frem i media - hvordan forholder du deg til den i dag?**
 - Hvordan forholder andre seg til deg i forhold til denne rollen? Har de noen forventninger? Endring over tid?
 - Hvordan har det vært å skulle forholde seg til at andre (som du ikke kjenner) har et bestemt bilde av hvem du er? Synes du det er et riktig bilde? Blir du opptatt av å vise at du er noe mer eller noe annerledes enn den rollen? Hvordan har det vært etter idol og frem til i dag?
 - I hvilken grad har din rolle i media skapt usikkerhet i deg selv om hvem du er?

8. Idols plass i fortellingen om seg selv:

- Se for deg at det kommer en ungdom bort til deg, som er ganske nøyaktig lik deg da du meldte deg på Idol. Ungdommen spurte deg om du syntes han/hun skal melde seg på. Hva ville du sagt til vedkommende?
- Ville du hatt noen betenkeligheter?
- Hvis du skulle skrevet en selvbiografi, hvilken betydning ville du gitt du Idol i historien om deg selv?

Takk for tiden du har satt av til dette intervjuet.

Vedlegg: VI: Samtaleverktøy: Skjema for livskvalitet og medieoppmerksomhet

Opplevelse av total livskvalitet, før, etter og under
Idol

